

Regeringens proposition

1998/99:143

Nationella minoriteter i Sverige

Prop.
1998/99:143

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 10 juni 1999

Göran Persson

Ulrica Messing
(Kulturdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen lämnas förslag till åtgärder som behövs för att Sverige skall kunna ratificera Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. Det innebär att Sveriges nationella minoriteter och deras språk erkänns samt att minoritetsspråken ges det stöd som behövs för att de skall hållas levande. Härigenom läggs en grund för en samlad svensk minoritetspolitik.

De grupper som enligt regeringens förslag utgör nationella minoriteter är samer, sverigefinnar, tornedalingar, romer och judar. Minoritetsspråken är samiska, finska, meänkieli (tornedalsfinska), romani chib och jiddisch. Av dessa har samiska, finska och meänkieli en historisk geografisk bas, vilket innebär krav på mer långtgående åtgärder till stöd för dessa språk.

Lagförslag läggs fram som ger enskilda rätt att använda samiska, finska och meänkieli hos domstolar och förvaltningsmyndigheter med verksamhet i de geografiska områden där språken använts av hävd och fortfarande används i tillräcklig utsträckning. Förslagen innebär också rätt att i dessa områden få förskoleverksamhet och äldreomsorg helt eller delvis på dessa språk. För samiska föreslås området omfatta Arjeplogs, Gällivare, Jokkmokks och Kiruna kommuner och för finska och meänkieli Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå kommuner.

Regeringen redovisar i propositionen också rikstäckande åtgärder som regeringen avser att vidta för att stödja de nationella minoriteterna och minoritetsspråken. Det gäller utbildningsfrågor, kulturverksamhet,

massmedierna, arkivfrågor, äldreomsorg, översättning av vissa författningar, inflytande och samarbete över nationsgränserna. Prop. 1998/99:143
Lagarna föreslås träda i kraft den 1 april 2000.

1	Förslag till riksdagsbeslut	5
2	Lagtext	6
2.1	Förslag till lag om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar	6
2.2	Förslag till lag om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar	8
3	Ärendet och dess beredning	10
4	Utgångspunkter för en minoritetspolitik	10
4.1	Nationella minoriteter – en del av kulturarvet.....	10
4.2	En internationell samarbetsfråga.....	11
4.3	Minoritetsspråkskonventionen	14
4.4	Ramkonventionen.....	17
4.5	Situationen i andra nordiska länder.....	18
4.6	Historiska minoriteter i Sverige	21
4.6.1	Samerna.....	21
4.6.2	Sverigefinnarna.....	23
4.6.3	Tornedalingarna.....	23
4.6.4	Romerna.....	25
4.6.5	Judarna	26
5	En samlad svensk minoritetspolitik.....	28
6	Sverige bör ratificera minoritetsspråkskonventionen och ramkonventionen.....	30
7	Regionala åtgärder	36
7.1	Rätt att använda samiska, finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar	36
7.2	Domstolar.....	45
7.3	Statliga förvaltningsmyndigheter.....	48
7.4	Landstingskommunala och kommunala förvaltnings- myndigheter.....	51
7.5	Förskoleverksamhet och äldreomsorg.....	53
7.6	Kommunindelning och språkgränser.....	55
8	Rikstäckande åtgärder.....	56
8.1	Utbildningsfrågor.....	56
8.1.1	Grundskola och gymnasieskola	56
8.1.2	Universitet och högskolor.....	58
8.1.3	Folkbildning.....	60
8.2	Kulturverksamhet.....	62
8.3	Massmedier	66
8.3.1	Radio och TV.....	66
8.3.2	Tidningar	68
8.4	Arkivfrågor	68
8.5	Äldreomsorg.....	69
8.6	Översättning av vissa författningar till minoritetsspråk...71	

8.7	Inflytande för de nationella minoriteterna.....	72	Prop. 1998/99:143
8.8	Samarbete över nationsgränserna	75	
9	Ikraftträdande.....	77	
10	Ekonomiska konsekvenser	77	
11	Författningskommentar	78	
11.1	Förslaget till lag om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar	78	
11.2	Förslaget till lag om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar.....	83	
Bilaga 1	Europeisk stadga om landsdels- eller minoritetsspråk	88	
Bilaga 2	Ramkonvention om skydd för nationella minoriteter	118	
Bilaga 3	Sammanfattning av betänkandet Steg mot en minoritets- politik - Europarådets konvention om historiska minori- tetspråk (SOU 1997:192)	136	
Bilaga 4	Sammanfattning av betänkandet Steg mot en minori- tetspolitik - Europarådets konvention för skydd av nationella minoriteter (SOU 1997:193)	142	
Bilaga 5	Kommitténs lagförslag	147	
Bilaga 6	Förteckning över remissinstanserna.....	154	
Bilaga 7	Lagrådsremissens lagförslag	155	
Bilaga 8	Lagrådets yttrande	159	
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 10 juni 1999	161	
	Rättsdatablad.....	162	

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. godkänner att Sverige ratificerar Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter,
2. godkänner att Sverige ratificerar den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk,
3. antar regeringens förslag till lag om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar,
4. antar regeringens förslag till lag om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar.

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag tillämpas hos kommunala samt statliga regionala och lokala förvaltningsmyndigheter med ett geografiskt verksamhetsområde som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdet för samiska.

Med *förvaltningsområdet för samiska (förvaltningsområdet)* avses Arjeplogs, Gällivare, Jokkmokks och Kiruna kommuner.

Lagen tillämpas även hos en länsrätt, en tingsrätt, en fastighetsdomstol, en miljödomstol eller en sjörättsdomstol med en domkrets som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdet.

Rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheterna

2 § En enskild har rätt att använda samiska vid sina muntliga och skriftliga kontakter med en förvaltningsmyndighet i ärenden som avser myndighetsutövning i förhållande till honom eller henne, om ärendet har anknytning till förvaltningsområdet.

Om den enskilde använder samiska i ett sådant ärende, är myndigheten skyldig att ge muntligt svar på samiska. Ett skriftligt beslut i ett sådant ärende skall innehålla en upplysning på samiska om att beslutet kan översättas muntligen till samiska av myndigheten på begäran av den enskilde.

Myndigheten skall även i övrigt sträva efter att bemöta samisktalande på samiska.

3 § Förvaltningsmyndigheterna får bestämma särskilda tider och särskild plats för samisktalandes besök och telefonsamtal.

Rätt att använda samiska hos domstolarna

4 § Den som är part eller ställföreträdare för part i ett mål eller ett ärende hos domstol har rätt att använda samiska under målets eller ärendets handläggning, om målet eller ärendet har anknytning till förvaltningsområdet.

Rätten att använda samiska omfattar också de domstolar dit en dom eller ett beslut i ett mål eller ärende som avses i första stycket överklagas.

5 § Rätten att använda samiska i mål eller ärenden hos domstolar enligt 4 § omfattar rätt att ge in handlingar och skriftlig bevisning på samiska, rätt att få de handlingar som hör till målet eller ärendet muntligen översätta till samiska och rätt att vid muntlig förhandling inför domstolen tala samiska. Domstolen skall översätta handlingar och skriftlig bevisning till svenska, om det inte är uppenbart onödigt.

Även i övrigt skall domstolen i sina kontakter sträva efter att bemöta samisktalande part eller ställföreträdare för part på samiska.

6 § Den som vill använda samiska under ett måls eller ett ärendes handläggning i domstol enligt 4 § skall begära detta i samband med att målet eller ärendet inleds eller första gången parten skall yttra sig i målet eller ärendet. Om en begäran att använda samiska framställs senare får den avslås.

En begäran att använda samiska får även avslås om det är uppenbart att den har ett otillbörligt syfte.

7 § Om en part eller ställföreträdare för part skall få använda samiska i rättegång, skall tolk anlitas i enlighet med bestämmelserna i 5 kap. 6–8 §§ och 33 kap. 9 § rättegångsbalken och 50–52 §§ förvaltningsprocesslagen (1971:291).

Samiska i förskoleverksamhet och äldreomsorg

8 § När en kommun i förvaltningsområdet erbjuder plats i förskoleverksamhet enligt 2 a kap. 1 och 7 §§ skollagen (1985:1100), skall kommunen ge barn vars vårdnadshavare begär det möjlighet till plats i förskoleverksamhet där hela eller delar av verksamheten bedrivs på samiska.

9 § En kommun i förvaltningsområdet skall erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller delar av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar samiska.

Undantag

10 § Om det finns särskilda skäl får regeringen föreskriva att en viss myndighet som lyder under regeringen skall undantas från tillämpningen av 2 §. Motsvarande gäller efter regeringens bemyndigande för landstingsfullmäktige och för kommunfullmäktige i fråga om kommunala myndigheter.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2000. Den tillämpas på mål och ärenden i domstol som anhängiggörs efter lagens ikraftträdande.

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag tillämpas hos kommunala samt statliga regionala och lokala förvaltningsmyndigheter med ett geografiskt verksamhetsområde som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdet för finska och meänkieli.

Med *förvaltningsområdet för finska och meänkieli (förvaltningsområdet)* avses Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå kommuner.

Lagen tillämpas även hos en länsrätt, en tingsrätt, en fastighetsdomstol, en miljödomstol eller en sjörättsdomstol med en domkrets som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdet.

Rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheterna

2 § En enskild har rätt att använda finska och meänkieli vid sina muntliga och skriftliga kontakter med en förvaltningsmyndighet i ärenden som avser myndighetsutövning i förhållande till honom eller henne, om ärendet har anknytning till förvaltningsområdet.

Om den enskilde använder finska eller meänkieli i ett sådant ärende, är myndigheten skyldig att ge muntligt svar på finska respektive meänkieli. Ett skriftligt beslut i ett sådant ärende skall innehålla en upplysning på finska eller meänkieli om att beslutet kan översättas muntligen till finska respektive meänkieli av myndigheten på begäran av den enskilde.

Myndigheten skall även i övrigt sträva efter att bemöta finsktalande och meänkielitalande på finska respektive meänkieli.

3 § Förvaltningsmyndigheterna får bestämma särskilda tider och särskild plats för finsktalandes respektive meänkielitalandes besök och telefonsamtal.

Rätt att använda finska och meänkieli hos domstolarna

4 § Den som är part eller ställföreträdare för part i ett mål eller ett ärende hos domstol har rätt att använda finska eller meänkieli under målets eller ärendets handläggning, om målet eller ärendet har anknytning till förvaltningsområdet.

Rätten att använda finska och meänkieli omfattar också de domstolar dit en dom eller ett beslut i ett mål eller ärende som avses i första stycket överklagas.

5 § Rätten att använda finska eller meänkieli i mål eller ärende hos domstolar enligt 4 § omfattar rätt att ge in handlingar och skriftlig bevisning på finska eller meänkieli, rätt att få de handlingar som hör till målet eller ärendet muntligen översätta till finska respektive meänkieli och rätt att vid muntlig förhandling inför domstolen tala finska eller meänkieli. Domstolen skall översätta handlingar och skriftlig bevisning till svenska, om det inte är uppenbart onödigt.

Även i övrigt skall domstolen i sina kontakter sträva efter att bemöta finsktalande och meänkielitalande part eller ställföreträdare för part på finska respektive meänkieli.

6 § Den som vill använda finska eller meänkieli under ett måls eller ett ärendes handläggning i domstol enligt 4 § skall begära detta i samband med att målet eller ärendet inleds eller första gången parten skall yttra sig i målet eller ärendet. Om en begäran att använda finska eller meänkieli framställs senare får den avslås.

En begäran att använda finska eller meänkieli får även avslås om det är uppenbart att den har ett otillbörligt syfte.

7 § Om en part eller ställföreträdare för part skall få använda finska eller meänkieli i rättegång, skall tolk anlitas i enlighet med bestämmelserna i 5 kap. 6–8 §§ och 33 kap. 9 § rättegångsbalken och 50–52 §§ förvaltningsprocesslagen (1971:291).

Finska och meänkieli i förskoleverksamhet och äldreomsorg

8 § När en kommun i förvaltningsområdet erbjuder plats i förskoleverksamhet enligt 2 a kap. 1 och 7 §§ skollagen (1985:1100), skall kommunen ge barn vars vårdnadshavare begär det möjlighet till plats i förskoleverksamhet där hela eller delar av verksamheten bedrivs på finska respektive meänkieli.

9 § En kommun i förvaltningsområdet skall erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller delar av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska respektive meänkieli.

Undantag

10 § Om det finns särskilda skäl får regeringen föreskriva att en viss myndighet som lyder under regeringen skall undantas från tillämpningen av 2 §. Motsvarande gäller efter regeringens bemyndigande för landstingsfullmäktige och för kommunfullmäktige i fråga om kommunala myndigheter.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2000. Den tillämpas på mål och ärenden i domstol som anhängiggörs efter lagens ikraftträdande.

Regeringen beslutade den 18 maj 1995 att tillkalla en kommitté med uppgift att utreda frågan om, och i så fall på vilket sätt, Sverige bör ansluta sig till den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (minoritetsspråkskonventionen). Den 17 oktober 1996 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv med innebörden att kommittén även skulle utreda frågan om Sverige bör ratificera Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (ramkonventionen) och om vilka åtgärder som är nödvändiga för att Sverige skall kunna efterleva bestämmelserna i konventionen. I tilläggsdirektiven angavs att kommittén skulle arbeta i två sektioner, en för det ursprungliga uppdraget och en för tilläggsuppdraget. Konventionerna i engelsk version och en svensk översättning finns i *bilaga 1 och 2*.

Kommittén antog namnet Minoritetsspråkskommittén. Kommittén överlämnade den 7 januari 1998 betänkandena Steg mot en minoritetspolitik – Europarådets konvention om historiska minoritetsspråk (SOU 1997:192) och Steg mot en minoritetspolitik – Europarådets konvention för skydd av nationella minoriteter (SOU 1997:193). Kommitténs sammanfattningar av betänkandena finns i *bilaga 3 och 4* och kommitténs lagförslag i *bilaga 5*.

Betänkandena har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 6*. En sammanställning av remissvaren finns tillgänglig i Regeringskansliet (dnr Ku1999/1001).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 12 maj 1999 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 7*.

Lagrådets yttrande finns i *bilaga 8*.

Regeringen har följt Lagrådets förslag. I propositionens lagförslag har också vissa redaktionella ändringar gjorts. Lagrådets synpunkter berörs i avsnitt 7.2 och 7.3 samt i författningskommentaren.

4 Utgångspunkter för en minoritetspolitik

4.1 Nationella minoriteter – en del av kulturarvet

Vårt lands etniska och kulturella mångfald har lång historisk tradition. Flera av de grupper som under lång tid utgjort minoriteter i Sverige har aktivt värnat om den egna gruppens kultur och språk så att dessa kulturer och språk än i dag utgör en levande del av det svenska samhället. Hit hör Sveriges urbefolkning, samerna. Hit hör även tornedalingarna, sverigefinnarna, romerna och judarna. Gemensamt för dessa minoritetsgrupper är att de har befolkat Sverige under lång tid samt att de utgör grupper med en uttalad samhörighet. De har även en egen religiös, språklig eller kulturell tillhörighet och en vilja att behålla sin identitet.

I de flesta andra länder i Europa finns det minoritetsgrupper som tillsammans med minoriteterna i Sverige har bidragit till Europas kulturarv. Minoritetsfrågorna i Central- och Östeuropa fick en starkt ökad uppmärksamhet efter Berlinmurens fall år 1989. Minoriteter såg nya möjligheter att ställa krav på respekt för sin identitet som en del i arbetet på att demokratisera länderna. Det gällde t.ex. ungerska minoriteter i Rumänien och Slovakien, ryska minoriteter i Estland, Lettland och Ukraina. Ett ytterligare exempel är den komplexa etniska situationen i sydöstra Europa. Tidigt insåg man vikten av att främja fredliga och demokratiska lösningar när det gäller minoritetsfrågor.

Internationella organisationer, som FN och Europarådet, har sedan 1950-talet uppmärksammat behovet av att trygga minoriteters rättigheter och har i detta syfte utarbetat konventioner, deklarationer och rekommendationer. Utan sådana åtaganden från staternas sida finns det risk för att minoriteternas språk och kultur går förlorade.

Minoritetsspråkskonventionen och ramkonventionen har utarbetats inom Europarådet. De bygger på insikten att det i dag finns ett stort antal minoriteter i Europa som levt i området sedan lång tid och som har ett eget språk och en egen kultur. Konventionerna utgör enligt regeringens mening en god grund för en minoritetspolitik i Sverige.

Regeringen kommer i denna proposition att behandla olika frågor som rör de nationella minoriteterna i Sverige. Syftet är att stärka och stödja de nationella minoriteterna och deras språk. För vårt demokratiska samhälle är det av stor betydelse att principerna om icke-diskriminering och inflytande får fullt genomslag när det gäller de nationella minoritetsgrupperna. Det behövs också åtgärder för att värna om de nationella minoriteternas språk och kultur som en del av vårt kulturarv. Regeringen vill vidare peka på den betydelse som en stark ställning för de nationella minoriteterna har för det internationella umgänget och samarbetet.

Mot den här bakgrunden kommer regeringen i det följande att föreslå åtgärder som stärker de nationella minoriteterna i Sverige och ger deras språk det stöd som behövs för att de skall hållas levande.

4.2 En internationell samarbetsfråga

På internationell nivå har under lång tid ansatser gjorts för att ge skydd för etniska, språkliga och religiösa minoriteter. De tidigaste minoritetsskyddsfördragen, som kan dateras till 1600-talet, skyddade europeiska religiösa minoriteter, katoliker och protestanter. Senare i historien, efter första världskriget, uppstod en rad nya minoritetsgrupper i Europa genom bildandet av nya nationalstater. Detta fick till följd att 20–30 miljoner människor kom att tillhöra stater där de utgjorde kulturella, etniska, språkliga eller religiösa minoriteter. Dessa grupper fick visst stöd genom Nationernas Förbund som mellan de två världskrigen vidtog åtgärder för att ge skydd åt etniska, språkliga och religiösa minoriteter i Europa. Detta minoritetsskydd gick dock förlorat i samband med andra världskrigets utbrott och upplösningen av Nationernas Förbund.

Europarådet bildades efter andra världskriget. Skyddet för de mänskliga rättigheterna är det viktigaste och mest kända arbetsområdet för organisationen. År 1950 antogs den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europa-konventionen) som samtliga medlemsländer är anslutna till. Den enda bestämmelse i konventionen som nämner nationella minoriteter är artikel 14 som innehåller ett förbud mot diskriminering. Förbudet är dock begränsat till de i konventionen och dess tilläggsprotokoll garanterade fri- och rättigheterna.

År 1961 framlade Europarådets parlamentariska församling en rekommendation om att Europarådet skulle göra ett tillägg till Europakonventionen som innebar att medlemsstaterna skulle ge skydd åt de nationella minoriteterna i Europa. Det skulle dröja 20 år innan frågan togs upp igen och då föreslog den parlamentariska församlingen att Europarådet skulle skapa en särskild konvention om regionala språk och minoritetsspråk. Till följd härav påbörjade Europarådets kommunalkonferens (CLRAE) ett sådant arbete. En särskild kommitté inrättades därefter under ministerkommittén år 1989 med uppdrag att utarbeta en konvention om regionala språk och minoritetsspråk med syfte att bidra till att bevara och utveckla Europas mångkulturella arv och flerspråkighet inom nationsgränserna. Frågan om minoriteters rättigheter var mycket aktuell i Europa vid denna tidpunkt eftersom det då stod klart att det fanns en rad minoriteter som behövde olika former av stöd i Öst- och Centraleuropa. Konventionen blev klar för undertecknande år 1992 och är en av de viktigaste internationella överenskommelser som behandlar frågor som är av intresse för nationella minoriteter.

Vid Europarådets toppmöte i Wien år 1993 var minoriteters rättigheter åter en viktig fråga på dagordningen. Till följd av mötet påbörjade ministerkommittén arbetet med en ramkonvention till skydd för nationella minoriteter och ett tilläggsprotokoll till Europa-konventionen avseende sådana kulturella rättigheter som är av särskild betydelse för skyddet av nationella minoriteter. Medlemsstaterna kunde dock inte enas om ett tilläggsprotokoll. Arbetet resulterade i ramkonventionen som blev färdig för undertecknande år 1995.

Minoritetsspråkskonventionen och ramkonventionen är de första juridiskt bindande multilaterala instrumenten med inriktning på nationella minoriteter. Flera av minoritetsspråkskonventionens artiklar har också sin motsvarighet i ramkonventionens bestämmelser.

Nationernas Förbund och Förenta nationerna

Intresset för att skydda nationella minoriteter uppmärksammades också av andra internationella organisationer vid slutet av första världskriget. Nationernas Förbund var en av de första organisationerna som kom att verka för att främja och bevara freden samt att skydda olika minoriteter. Arbetet bedrevs genom traktat till förmån för bestämda minoritetsgrupper.

Efter andra världskriget fick drömmen om en global organisation nytt liv då Förenta nationerna (FN) bildades år 1945. FN:s huvudsyfte är inte enbart att bevara världsfreden utan även att verka för ett internationellt samarbete i ekonomiska, sociala, kulturella och humanitära frågor. I den allmänna deklarationen om mänskliga rättigheter som antogs år 1948 kommer det sistnämnda arbetsområdet till uttryck. År 1966 antogs den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter med en särskild artikel (artikel 27) där minoritetsskyddet omnämns. Artikel 27 har följande lydelse: "I de stater där det finns etniska, religiösa eller språkliga minoriteter skall de som tillhör sådana minoriteter ej förvägras rätten att i gemenskap med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv, att bekänna sig till och utöva sin egen religion eller att använda sitt eget språk." Ordalydelsen fastslår att minoriteter, inklusive urbefolkningar, är skyddade mot negativ särbehandling. Det har också tolkats som att innehållet i artikeln innebär att staterna aktivt bör skydda minoriteternas identitet och rätt att uttrycka och utveckla sin egen kultur.

I flera andra rättsligt bindande dokument som utarbetats inom FN finns hänvisningar till minoriteters position i samhället. Ett exempel är 1965 års konvention om eliminering av alla former av rasdiskriminering. Konventionen ålägger staterna att genom positiva åtgärder främja jämlikhet mellan människor oberoende av ras. I FN:s konvention om barnets rättigheter från år 1989 finns i artikel 30 ett minoritetsskydd för barn. Även i FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter talas om barns rätt till undervisning som återspeglar föräldrarnas övertygelse eller religion.

Inom FN finns särskilda organ som har till uppgift att främja eller följa arbetet inom ett visst område. Främjandet av mänskliga rättigheter faller inom det ekonomiska och sociala rådets (Ecosoc) befogenhet. Ecosoc har i sin tur tillsatt en särskild kommission för mänskliga rättigheter som arbetar för att omsätta principerna i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna i praktisk handling. Kopplad till kommissionen finns också en underkommission för förebyggande av diskriminering och skydd av minoriteter.

FN kunde år 1992 anta en deklaration om rättigheter för personer som tillhör nationella eller etniska, religiösa och språkliga minoriteter. Det skedde efter många års förhandling i kommissionen för mänskliga rättigheter.

International Labour Organisation (ILO) är ett annat av FN:s s.k. fackorgan. ILO skall arbeta för att främja ekonomiska och sociala rättigheter som är förknippade med arbetslivet. Här ingår föreningsfrihet, arbetsvillkor, diskriminering m.m. ILO har även sedan lång tid bevakat ursprungsfolkens arbete och livsvillkor. År 1989 tillkom ILO:s konvention nr 169 om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder. I artikel 4 anges att staten skall säkra enskilda individers rätt till egendom, arbete, kultur och miljö. Konventionen syftar också till att staterna skall erkänna den äganderätt och besittningsrätt till mark som urbefolkningar traditionellt bebor och verkar på. Regeringen tillsatte år 1997 en utredning som skulle ta ställning till om Sverige kan ratificera denna

konvention samt vilka åtgärder som krävs för att Sverige skall kunna efterleva bestämmelserna i konventionen. Betänkandet *Samerna – ett ursprungsfolk i Sverige* (SOU 1999:25) överlämnades i april 1999. I betänkandet görs bedömningen att Sverige kan ratificera ILO-konventionen först då ett antal åtgärder som rör samernas rätt till mark genomförts. För att en svensk anslutning av konventionen skall kunna ske måste den mark som samerna har rättigheter till enligt konventionen identifieras. Det innebär att en gränsdragningskommission bör tillsättas som skall klara ut markfrågorna. Dessutom måste enligt utredningen omfattningen av samernas jakt- och fiskerätt inom den mark som de traditionellt innehar klarläggas samt en rad andra åtgärder vidtas som berör skydd mot inskränkningar i renskötselrätten samt säkerställande av tillräckligt med mark för rennäringen.

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa

Genom sammanbrottet för de totalitära staterna i Östeuropa har en mängd motsättningar mellan olika folkgrupper kommit i dagen. Mot denna bakgrund har Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) engagerat sig i frågor rörande skyddet av nationella minoriteter. Under åren 1973–1975 höll OSSE:s föregångare Europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen en rad konferenser i Helsingfors och Geneve med deltagare från de europeiska staterna samt USA och Kanada. År 1975 kunde sluddokumentet, den s.k. Helsingforsöverenskommelsen, antas. I sluddokumentet, som utgör en politisk överenskommelse och således inte är juridiskt bindande, behandlas bl.a. mänskliga rättigheter med särskilt omnämnande av de nationella minoriteternas rätt till skydd och åtnjutande av mänskliga rättigheter. Arbetet har därefter fortsatt och intensifierats med täta sammankomster och upprättande av fasta organ inom organisationen.

OSSE antog år 1990 det s.k. Köpenhamnsdokumentet om den mänskliga dimensionen med en serie normer om rättigheter för personer som tillhör nationella minoriteter. Samtidigt betonades principen om staters territoriella integritet. Minoritetsfrågor skulle alltså lösas inom ramen för existerande gränser. I dokumentet fastläggs bl.a. att den enskilde individen själv avgör om han eller hon vill tillhöra en nationell minoritet. Därvid hänvisas till rätten till en etnisk, kulturell, språklig eller religiös identitet. Dokumentet innehåller inte någon definition av begreppet nationell minoritet. Utformningen av Europarådets ramkonvention har i flera avseenden influerats av detta dokument.

OSSE inrättade år 1992 en minoritetskommissarie med uppdrag att verka för att förebygga konflikter på minoritetsområdet.

4.3 Minoritetsspråkskonventionen

Den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk öppnades som tidigare nämnts för undertecknande år 1992. Konventionen trädde i kraft den 1 mars 1998 sedan den ratificerats av fem länder. De länder

som hittills ratificerat konventionen är Finland, Kroatien, Liechtenstein, Nederländerna, Norge, Schweiz, Tyskland och Ungern. Sverige har varken undertecknat eller ratificerat konventionen.

I inledningen till konventionen framhålls bl.a. att skydd och främjande av landsdels- eller minoritetsspråk i olika länder och regioner i Europa utgör ett viktigt bidrag till uppbyggandet av ett Europa som vilar på demokratiska principer och kulturell mångfald inom ramen för nationell suveränitet och territoriell integritet. Avsikten med minoritetsspråkskonventionen är inte att stödja minoritetsspråken på bekostnad av de officiella språken. Syftet är i stället att uppmuntra till kunskap om och i minoritetsspråken inom staterna.

Minoritetsspråkskonventionen är uppbyggd så att de ratificerande staterna får en viss valfrihet att välja vilka av de 23 artiklarna i konventionen som man vill anta samt vilken ambitionsnivå man vill uppnå. Konventionen innehåller fem delar. Del I innehåller bl.a. en definition av landsdels- eller minoritetsspråk och territoriellt obundna språk samt uppgifter om praktiska åtgärder och vilka åtaganden som konventionsstaterna kan göra. I del II och del III preciseras de åtaganden som de ratificerande staterna skall göra. Del II omfattar övergripande mål och principer för samtliga språk som en stat bedömt vara minoritetsspråk. Del III innehåller mer detaljerade bestämmelser som varje stat kan välja att ratificera för de språk som har en historisk geografisk bas. Del IV av konventionen innehåller bestämmelser för hur Europarådet, dess medlemsstater och allmänheten skall kunna kontrollera på vilket sätt de stater som ratificerat konventionen uppfyller sina åtaganden enligt konventionen. Del V innehåller bestämmelser om undertecknande och ratificering.

Enligt konventionens första del, artikel 1, skall följande kriterier tillämpas vid fastställande av vilka språk som skall anses vara landsdels- eller minoritetsspråk:

- språket skall ha använts av hävd i ett visst territorium inom en stat av medborgare i staten, och
- språket skall vara annorlunda än det officiella språket.

Av artikel 1 och konventionskommentaren framgår också att tillräckligt många personer måste använda ett språk för att konventionen skall kunna tillämpas på språket. Med territoriellt obundna språk avses enligt artikel 1 språk som avviker från det eller de språk som används av resten av befolkningen och inte har en historisk geografisk bas. Därutöver innehåller del I också allmänna bestämmelser samt hänvisningar till nationella och andra folkrättsliga regler om minoritetsspråkens ställning.

I del II finns artikel 7.1 som är obligatorisk, dvs. ratificerande stater kan inte reservera sig mot dess bestämmelser. Artikel 7 innehåller de mål och principer för politik, lagstiftning och praxis som anses nödvändiga som en grund för att uppnå ett tillräckligt skydd och stöd för landsdels- eller minoritetsspråken. Bestämmelserna i del II är relativt allmänt hållna men i gengäld återkommer de sedan mer utförligt i bestämmelser med samma eller liknande innebörd i del III. Det gör det

omöjligt för ett land att inte tillämpa de artiklar i del III som motsvarar punkter i artikel 7.1.

Artikel 7.1 kan sammanfattas enligt följande:

- erkännande av de landsdels- eller minoritetsspråk som finns i staten som ett uttryck för kulturell rikedom,
- respekt för varje landsdels- eller minoritetsspråks geografiska område, t.ex. när ny administrativ indelning av landet övervägs,
- åtgärder för att förenkla och/eller uppmuntra användningen av sådana språk såväl i tal som skrift, såväl i privata som i offentliga sammanhang,
- lämpliga åtgärder för undervisning och studier av och i landsdels- eller minoritetsspråk,
- främjande av studier och forskning om landsdels- eller minoritetsspråk vid universitet eller motsvarande läroanstalter och
- främjande av utbyte över nationsgränserna mellan grupper som talar landsdels- eller minoritetsspråk i identiskt samma eller liknande former.

I övrigt innehåller del II i huvudsak följande.

Artikel 7.2 innebär krav på att staterna skall avlägsna diskriminerande åtgärder mot användningen av landsdels- eller minoritetsspråk samt, om det behövs, godkänna viss positiv särbehandling till förmån för dessa språk. Artiklarna 7.3 och 7.4 innebär att staten skall främja åtgärder som ökar förståelsen mellan olika språkgrupper samt att staten skall ta hänsyn till önskemål från dem som talar landsdels- eller minoritetsspråk när åtgärder vidtas som berör dem.

I artikel 7.5 anges att de åtgärder som vidtas såvitt gäller territoriellt obundna språk skall bestämmas på ett flexibelt sätt med beaktande av behoven och önskemålen hos de grupper som använder ifrågavarande språk. Eftersom dessa språk inte har någon historisk geografisk bas kan bara en del av målen och principerna i del II tillämpas på dessa språk.

Förpliktelseerna som följer av del II måste resultera i konkreta åtgärder till skydd och stöd för minoritetsspråk även om utformningen av åtgärderna kan variera.

I del III finns detaljerade bestämmelser som varje stat kan välja att ratificera för de språk som har en historisk geografisk bas. Bestämmelserna avser följande områden:

- artikel 8 utbildning,
- artikel 9 rättsväsendet,
- artikel 10 förvaltningsmyndigheter och samhällsservice,
- artikel 11 massmedia,
- artikel 12 kulturell verksamhet och kulturella inrättningar,
- artikel 13 ekonomiska och sociala förhållanden,
- artikel 14 utbyte över gränserna.

När det gäller valet av vilka bestämmelser i del III som skall tillämpas på en stats landsdels- eller minoritetsspråk finns vissa begränsningar enligt konventionens artikel 2.2. Det betyder att minst 35 punkter eller stycken skall tillämpas på varje landsdels- eller minoritetsspråk och att av dessa minst tre punkter skall väljas från vardera artikel 8 om utbildning och artikel 12 om kulturell verksamhet. När det gäller artiklarna 9, 10, 11 och 13 är det obligatoriskt för staten att åta sig att leva upp till

åtminstone en punkt i varje artikel. Av nämnda artiklar framgår att de flesta bestämmelser är begränsade till de geografiska områden där landsdels- eller minoritetsspråken används av hävd. Det finns dock ett antal förpliktelser i konventionens del III som – om ett land väljer att ratificera dessa punkter – gäller i hela landet. Dessa förpliktelser avser bl.a. utbildning, media, kultur, utbyte med andra stater samt inflytande för dem som talar minoritetsspråk.

Del IV behandlar övervakningsmekanismen. Övervakningen av konventionens tillämpning skall ske genom att de stater som ratificerar konventionen inger rapporter till Europarådet om hur staterna praktiskt har omsatt sina åtaganden enligt konventionen. Den första rapporten skall avges ett år efter ratificeringen och de följande rapporterna avges med tre års mellanrum efter den första rapporten. Rapporterna granskas av en expertkommitté bestående av en medlem från var och en av de stater som ratificerat konventionen. Expertkommittén sammanställer en rapport till Europarådets ministerkommitté. Ministerkommittén kan om det finns anledning till det ge rekommendationer till enskilda stater med anledning av rapporten.

4.4 Ramkonventionen

Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter öppnades för undertecknande år 1995. Konventionen trädde i kraft den 1 februari 1998 sedan den ratificerats av 12 länder. De 24 länder som hittills ratificerat konventionen är Cypern, Danmark, Estland, Finland, Italien, Kroatien, Liechtenstein, Makedonien, Malta, Moldavien, Norge, Rumänien, Ryssland, San Marino, Schweiz, Slovakien, Slovenien, Spanien, Storbritannien, Tjeckien, Tyskland, Ukraina, Ungern och Österrike. Sverige har undertecknat men inte ratificerat konventionen.

Ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter är uppbyggd som en principdeklaration och i konventionen anges att de principer som kommit till uttryck i konventionen skall förverkligas genom nationell lag och lämplig regeringspolitik. Ramkonventionen innehåller inte någon definition på en nationell minoritet vilket medför att de ratificerande staterna själva kan avgöra vad som kännetecknar en nationell minoritet. Även om ramkonventionen inte innehåller någon definition har det under tillkomsten framgått att begreppet syftar på grupper med långvarig anknytning till en stat.

Ramkonventionen omfattar bestämmelser om skydd för språk samt skydd och stöd för minoritetskulturer, traditioner, kulturarv och religion vilket är vidare än de områden minoritetsspråkskonventionen tar sikte på. Konventionens regelverk består av 32 artiklar och är indelat i fem delar varav de första tre är de viktigaste. Del I (artiklarna 1–3) innehåller grundläggande principer till vägledning för andra bestämmelser i konventionen. Här kan särskilt nämnas att varje individ själv avgör om han eller hon vill bli behandlad som tillhörande en nationell minoritet och att ingen nackdel skall följa av detta val. I del II (artiklarna 4–19), som består av en katalog av specificerade regler, vidareutvecklas dessa

grundläggande bestämmelser. I denna del behandlas förbud mot diskriminering och främjande av likställdhet, upprätthållande och utveckling av minoritetskultur, tillgång till massmedia, undervisning i minoritetsspråk, bilateralt och multilateralt samarbete och andra kontakter över gränserna samt rätten att delta i aktiviteter inom enskilda organisationer. Del III innehåller tolknings- och tillämpningsbestämmelser.

Del IV behandlar övervakningsmekanismen. Ansvar för åliggande ligger Europarådets ministerkommitté med bistånd av en rådgivande kommitté. Konventionsstaterna skall avlämna rapporter som skall innehålla fullständig information om de rättsliga och andra åtgärder som vidtagits för att uppfylla och ge verkan åt de principer som konventionen slår fast. Den första rapporten avges ett år efter att en stat ratificerat konventionen. De följande rapporteringarna skall ske vart femte år eller närhelst ministerkommittén begär det.

Del V innehåller bestämmelser om undertecknande och ratificering.

4.5 Situationen i andra nordiska länder

Norge

Norge var det första land som ratificerade minoritetsspråkskonventionen. Det skedde år 1993 och våren 1999 ratificerades även ramkonventionen. Inget annat språk än samiska nämns i ratifikationsinstrumentet för minoritetsspråkskonventionen.

Samråd med representanter för samerna skedde innan man fattade beslut om vilka punkter och stycken som skulle omfattas av ratifikationen.

I Norge finns ca 35 000 samer. De utgör en majoritet i flera av de kommuner där samerna traditionellt har varit och är bosatta. Till följd härav är de norska samerna representerade inom de flesta förvaltningsmyndigheter i dessa kommuner.

I Norge talas, liksom i Sverige och Finland, flera olika varieteter av samiska bland vilka nordsamiskan dominerar. Norge har emellertid valt att ratificera minoritetsspråkskonventionen för samiska som ett språk och till stor del har man överlämnat frågan om vilka insatser som skall göras för språkets olika varieteter till det norska sametinget.

I Norge fanns redan en rad lagar och åtgärder i övrigt till skydd och stöd för samernas kultur och språk m.m. Det samiska språket ges särskilt skydd och stöd i samelovens språkregler från år 1992, där det framgår att samiska liksom norska är officiella språk i Norge. Same-loven utgör grunden för Norges ratificering av minoritetsspråkskonventionen. I enlighet med syftet med minoritetsspråkskonventionen har Norge i första hand inriktat sitt stöd till samerna inom de områden där de traditionellt har levt och fortfarande lever. Vidare medger språkreglerna användningen av samiska bl.a. vid kontakt med lokala och regionala myndigheter, inom hälsosektorn och den sociala sektorn, rättsväsendet, kyrkan och utbildningsväsendet. Det finns också sedan en tid regelbundna sändningar på samiska i norsk radio och TV.

Till följd av minoritetsspråkskonventionen avsatte Norges regering år 1995 drygt 16,5 miljoner norska kronor för användningen av samiska, enligt samelovens språkregler, inom kommuner och fylkeskommuner i det samiska förvaltningsområdet dvs. sex kommuner i Nordnorge. De avsatta medlen fördelas av norska sametingets språkråd. Det har visat sig att man inte har behövt använda hela den summa som avsattes för ändamålet. Målet är att upprätta en tvåspråkig förvaltning inom dessa kommuner med tvåspråkiga tjänstemän. I dagsläget används dock fortfarande tolk i stor utsträckning.

Från norsk sida har angetts att man inför ratificeringen av ramkonventionen fört samtal med kvener, skogsfinnar, tater (resande), romer och judar. Det visade sig då att dessa grupper inte önskade att bli utpekade i ratificeringsinstrumentet för konventionen. Detta ledde till att den norska regeringen bestämde sig för att dessa grupper skulle omfattas av den norska minoritetspolitiken om de själva önskar det utan att de namnges vid ratificeringen. De norska samerna har också uttryckt att de inte vill klassificeras som en nationell minoritet. De har dock liksom de andra minoriteterna möjlighet att ta del av de åtgärder som följer av konventionen om de så önskar.

Finland

Finland ratificerade minoritetsspråkskonventionen som andra land i november 1994 och ramkonventionen år 1997. Av ratifikations-instrumentet för minoritetsspråkskonventionen framgår att Finland ratificerat konventionen för samiska, svenska, romani och andra territoriellt obundna språk i Finland. Det sistnämnda innebär att Finland gör det möjligt att låta ytterligare minoritetsspråk omfattas av konventionen om det visar sig att de kan uppfylla de kriterier som ställs på minoritetsspråk i konventionen. Det svenska språket har en särskild position i Finland eftersom det är ett av Finlands två nationalspråk. När det gäller samiskan har Finland liksom Norge valt att ratificera konventionen för samiska som ett språk även om det finns flera varieteter av samiska i Finland.

Innan det beslöts vilka åtaganden i minoritetsspråkskonventionen som Finland skulle åta sig att tillämpa, konsulterades den svensktalande minoriteten företrädd av Svenska Finlands folkting, samerna företrädda av delegationen för sameärenden och romerna genom delegationen för zigenarärenden.

I anslutning till Finlands ratificering av ramkonventionen angavs att detta åtagande omfattar åtminstone samer, zigenare, judar, tatarer och s.k. gammalryssar samt de facto också finlandssvenskar. Ratifikations-instrumentet innehåller ingen begränsning som utesluter framtida minoritetsgrupper. Det uppställs heller inga krav på medborgarskap.

I Finland fanns redan en rad lagar till skydd och stöd för finlandssvenskarnas, samernas och romernas kultur och språk m.m. I den finska regeringsformen stadgas i 14 § tredje stycket följande: "Samerna såsom urfolk samt zigenarna och andra grupper har rätt att bevara och utveckla

sitt språk och sin kultur." Därtill finns ytterligare en grundlagsbestämmelse som berör det samiska språket samt ett antal lagar och förordningar till skydd för samiska och svenska. Viktigast av dessa bestämmelser är för svenskans del språklagen från år 1922 och för samiskans del lagen om användning av samiska hos myndigheter som trädde i kraft år 1992.

Enligt språklagens regler gäller följande för svenskans del. Vid kontakt med statliga myndigheter har en medborgare alltid rätt att använda sitt eget språk. Om ämbetsdistriktet för de statliga myndigheten är två-språkigt, dvs. i de kommuner där minst 8 procent av befolkningen eller minst 3 000 personer talar finska eller svenska, har den enskilde rätt att få svar på det egna språket. Någon sådan rätt finns inte om ämbetsdistriktet är enspråkigt, dvs. där mindre än 8 procent av befolkningen talar finska eller svenska. Vid kontakt med kommunala myndigheter har den enskilde rätt att använda sitt eget språk i tvåspråkiga kommuner. Är kommunen enspråkig måste emellertid den enskilde använda kommunens språk. När det gäller utbildning är alla kommuner skyldiga att anordna grundskoleundervisning på svenska respektive finska om det finns minst 13 lågstadielever som har endera språket som modersmål. För daghem finns regler om att en kommun skall sörja för att dagvård erbjuds på barnets modersmål. När det gäller hälsovård finns bestämmelser om att patientens modersmål i möjligaste mån skall beaktas.

Den samiska språklagen innebär i korthet följande. Samer har rätt att inom hembygdsområdet (Enontekis, Enare och Utsjoki kommuner) använda samiska i ärende som gäller dem, eller i ärenden där de skall höras. Rätten omfattar såväl kommunala myndigheter som områdets alla statliga distriktsmyndigheter och domstolar som har ämbetsdistrikt som täcker någon del av samernas hembygdsområde. Lagen innehåller också bestämmelser om att lagar och förordningar, statsrådsbeslut m.m. som särskilt berör samerna skall publiceras också på samiska. Lagar som rör utbildning på grundskole- och gymnasienivå ger elever som är bosatta inom samernas hembygdsområde rätt att få undervisning i eller på samiska. I lagen om dagbarnvård stadgas att kommunerna skall sörja för att dagbarnvård står till buds på barnets modersmål om detta är samiska.

För romerna i Finland finns ingen särskild lagstiftning. Däremot finns sedan år 1956 en statlig delegation för zigenarärenden som består av 18 medlemmar varav tio är romer. Delegationens uppgift är att främja den romska befolkningens möjlighet att på likvärdiga villkor delta i samhällslivet samt främja den romska befolkningens ekonomiska, sociala och kulturella levnadsförhållanden. Utöver denna delegation finns det fyra regionala delegationer med uppgift att främja den romska befolkningens levnadsförhållanden på det regionala planet.

När det gäller stödet och skyddet för språket romani tillsatte Finland år 1993 en ledningsgrupp för zigenarutbildning inom Utbildningsministeriet som skall handlägga alla frågor av principiell natur som rör utbildning av romer, från förskoleutbildning till vuxenutbildning. Hälften av ledamöterna i ledningsgruppen är romer. Ett av syftena med undervisning i romani och romsk kultur och historia är att göra

skolundervisning och vuxenundervisning mer meningsfull för både romska barn och vuxna. Prop. 1998/99:143

Vad avser kostnader i samband med den finska ratificeringen av de båda konventionerna framgår att dessa varit obefintliga då medel redan avsatts för åtgärder som vidtas för förverkligandet av den samiska språklagen uppgående till ca två miljoner mark årligen. Vad gäller stödet och skyddet för romani avsatte finska staten under år 1996 en och en halv miljon finska mark till ledningsgruppen för zigenarutbildning.

Danmark

Danmark ratificerade ramkonventionen år 1997. Ratifikationsinstrumentet innehåller en deklaration att ramkonventionen skall tillämpas på den tyska minoriteten i Sönderjylland. Danmark har inte ratificerat minoritetsspråkskonventionen.

Den tyskspråkiga minoritetens rättigheter behandlas i Bonn/Köpenhamnsdeklarationen från år 1955, som garanterar den tyskspråkiga minoriteten i Danmark liksom den danskspråkiga minoriteten i Tyskland och deras respektive organisationer rätten att använda sina respektive språk i såväl tal som skrift.

4.6 Historiska minoriteter i Sverige

4.6.1 Samerna

Samerna är en urbefolkning, som finns i de norra delarna av nuvarande Norge, Sverige, Finland och Kolahalvön i Ryssland. Samekulturen växte fram ur den fångstkultur som etablerades efter den sista istiden. Ingen bestämd tidpunkt kan pekas ut då samerna först fick kontakt med skandinavernas förfäder men troligen samlevde de under tusentals år under ömsesidigt kulturellt utbyte. Under äldre tid försörjde sig samerna på jakt och fiske och flyttade mellan olika jakt-, fiske- och fångstområden alltefter årstidens växlingar. Senare började samerna hålla renhjordar som de följde mellan de olika årstidsbundna betesmarkerna. När jorden började odlas upp allt längre norrut i Skandinavien trängdes samerna undan för undan bort från de områden som de tidigare bebott. Rennäringen kom följaktligen efter hand att bedrivas allt längre upp mot fjälltrakterna dit jordbruksbebyggelsen inte hade nått.

Trots att samerna länge befunnit sig i minoritetsställning i Sverige har de lyckats bevara sin kultur och gruppidentitet. Samernas kultur skiljer sig tydligt från den svenska majoritetsbefolkningens kultur. Viktiga inslag i den samiska kulturen är det samiska språket, rennäringen, sameslöjden, den traditionella klädedräkten, jojken och matkulturen. Längre tillbaka i tiden hade samerna också egen religion. I det moderna samiska kulturlivet ingår också samisk teater, bildkonst och litteratur.

En viktig del i den samiska identiteten är det samiska språket. Samiskan är ett finsk-ugriskt språk som liksom andra språk förändrats under tidens gång. Det har aldrig funnits några absoluta gränser för de

olika samiska språkvarieteter som finns i Sverige, nordsamiska, lulesamiska och sydsamiska. Inom området för de traditionella bosättningsområdena är den ömsesidiga förståelsen störst mellan varieteter som talas i geografiska områden som gränsar till varandra. Bland i första hand äldre och medelålders samer vittnar ett flertal om att de i sin ungdom inte fått tillräcklig träning i det egna språket eftersom de inte fick möjlighet att tala sitt modersmål i skolan. I dag är situationen annorlunda. Det har blivit lättare att få tillgång till utbildning i samiska för dem som så önskar.

En annan central utgångspunkt för samernas identitet är deras ställning som ursprungsfolk. Detta bekräftades också av riksdagen år 1977 då det konstaterades att samerna är ett ursprungsfolk i Sverige och att de som sådant intar en särställning.

Enligt sametingslagen (1992:1433) anses som same den som själv anser sig vara same och som har eller har haft samiska som språk i hemmet eller vars föräldrar, far- eller morföräldrar har eller har haft samiska som språk i hemmet. Same är också den som anser sig vara same och har en förälder som är eller har varit upptagen i röstlängd till Sametinget.

Den samiska befolkningen i Sverige uppgår till ungefär 15 000–20 000 personer. De bor i huvudsak i de traditionella bosättningsområdena från Idre i Dalarna till Kiruna i Norrbotten. Cirka 2 500 av de samer som bor i detta område ägnar sig åt renskötsel. Många samer är numera också bo-satta i kusttrakterna i norra och i mellersta Sverige samt i Stock-holmsområdet.

Samer har genom tiderna organiserat sig på olika sätt. I äldre tid fanns bland samerna siidasystemet, en egen organisation inom vars ram bl.a. gemensamma beslut fattades och rätt skipades. I våra dagar finns andra organisationsformer som varierar från samebyar till olika samiska föreningar och samiska partier. Det finns flera samiska riksorganisationer och det förekommer också ett samiskt samarbete över nationsgränserna eftersom många samefrågor rör samerna som folkgrupp, oberoende av nationell tillhörighet. Exempel på gränsöverskridande samiska organisationer är Samerådet som bildades år 1956 och Nordiskt samiskt institut som bildades år 1973.

I Sverige inrättades Sametinget år 1993 som folkvalt organ och statlig förvaltningsmyndighet med uppgift att bl.a. besluta om fördelningen av statens bidrag och medel ur Samefonden till samisk kultur och samiska organisationer. Inom undervisningsområdet finns det under Sameskolstyrelsen sex sameskolor för årskurserna 1–6 där undervisning sker på svenska och samiska. Vidare finns det sedan år 1942 en samisk folkhögskola i Jokkmokk som efter en omorganisation numera är ett samiskt utbildningscentrum. Den samarbetar med den samiska högskolan i Kautokeino i Norge. Det bedrivs också samisk forskning vid universitet runt om i landet.

Inom Svenska kyrkan finns Svenska kyrkans samiska råd. Två stiftsadjunktstjänster har också inrättats för verksamhet bland samer.

Finska språket har talats i Sverige under mycket lång tid. Under ca sexhundra år, fram till år 1809, var Sverige och Finland ett och samma rike. Under denna period förekom en livlig rörlighet bland befolkningen. Finsktalande medborgare fanns under kortare eller längre tid i den västra delen (nuvarande Sverige) där svenska dominerade. Svensktalande medborgare fanns i den östra delen (nuvarande Finland) där finska dominerade. I källor från 1500-talet framgår att finska talades i Stockholm och i Mälardalen på den tiden. År 1533 bildades den första finska församlingen i Stockholm. Finska församlingen är en icke-territoriell församling inom Svenska kyrkan.

Även i andra delar av Sverige har finska talats i olika perioder. Under 1500-talets slut kom de s.k. skogsfinnarna från finska Savolax till Dalarna, Värmland, Medelpad, Hälsingland, Gästrikland och Ångermanland för att bedriva svedjebruk. Skogsfinnarna talade finska och de kan också sägas ha haft en särskild kultur kring svedjebruket. Finska språket försvann emellertid nästan helt ur bruk i finnmarken under 1800-talet och 1900-talets första hälft. Däremot fortsatte finskan att talas i Stockholm tillsammans med regionen runt Mälardalen dit nyanlända medborgare från östra halvan av riket flyttade på grund av krig under 1720-talet och kring år 1808. Under tiden från sekelskiftet fram till andra världskriget återfanns även fortsättningsvis de flesta finsktalande i Stockholms stad och län samt i Norrbotten.

Sverigefinnarna skiljer sig från majoritetsbefolkningen i Sverige både genom sitt språk och sin kultur. De kulturella uttrycken synliggörs inom en rad olika områden. Det finns ett starkt intresse hos sverigefinnar att bevara sitt språk och sin kulturella särart i Sverige.

I dag lever ca 450 000 första och andra generationens sverigefinnar i Sverige (SCB 31.12.1994), varav omkring hälften använder finska. Majoriteten flyttade till Sverige efter andra världskriget. Kulmen på inflyttningen kom omkring år 1970 och sedan dess har inflyttningen minskat. Sverigefinnarna har under lång tid varit en välorganiserad grupp i Sverige. Ett exempel är Stockholms Finnkår som bildades på 1830-talet. Ett annat är Stockholms finska förening som firade sitt 105-års jubileum i år. År 1957 bildades Sverigefinska Riksförbundet som i dag arbetar bl.a. för att verksamhet skall finnas på finska språket inom alla områden av intresse för sverigefinnarna. Förbundet stödjer också arbetet med uppbyggandet av sverigefinska institutioner för sociala behov och kulturella intressen. I dag finns i Sverige bl.a. nio fristående finskspråkiga skolor, av vilka de flesta har förskolor och fritidshem, tre sverigefinska daghem, tre sverigefinska folkhögskolor, fyra sverigefinska hem för äldreboende och två fritidscentrum för finskspråkiga pensionärer.

4.6.3 Tornedalingarna

En finsktalande bosättning har funnits i området kring Torne älv troligen redan före medeltiden. På den tiden var Tornedalen en mötes- och

handelsplats vilket gjorde området till en flerspråkig region. Från medeltiden har finska dominerat bland allmogen i Tornedalen. När Sverige efter kriget mot Ryssland åren 1808–1809 fick avträda sin östra rikshalva till Ryssland skedde detta genom att en gräns drogs genom Tornedalen så att den västra delen av Tornedalen förblev svenskt område. Trots detta har tornedalingar på båda sidor om gränsen, som utgörs av Könkämä, Muonio och Torne älvar, bevarat både sitt språk och sitt kulturarv fram till i dag. Tornedalingarna skiljer sig från den svenska majoritetsbefolkningen i första hand genom sitt språk. Tornedalingarnas språk, som tidigare ofta benämnts tornedalsfinska, kallas numera meänkieli (vårt språk). Det som gett meänkieli dess särprägel är bl.a. att man inlemmat en rad svenska ord i ordförrådet. Tornedalingarna har även en egen matkultur, hantverk och byggnadsstil. Också den laestadianska väckelserörelsen som växte fram på 1800-talet har haft, och har än i dag, stor betydelse i Tornedalen.

Liksom samerna kan även medelålders och äldre tornedalingar berätta om att de lidit av att de som barn inte fick tala sitt språk i skolan. Numera är situationen annorlunda och under de senaste åren har det funnits en ökad aktivitet för att bevara det egna språket.

I dag bor det ca 50 000 tornedalingar i framför allt Haparanda, Övertorneå och Pajala kommuner samt i delar av Kiruna och Gällivare kommuner. Därtill bor ungefär 16 000 relativt nyinflyttade standardfinsktalande personer i området. I mitten av 1900-talet skedde en kraftig utflyttning från Tornedalen inte bara till Malmfälten utan också till södra Norrbotten och övriga delar av landet. Denna flyttvåg, som nu mattats, har bl.a. lett till att Pajala kommun har halverat sin befolkning sedan 1950-talet.

Under de senaste åren har intresset för den egna särarten och identiteten vuxit bland tornedalingar. Ett uttryck för detta är bildandet av Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset (STR-T) år 1981. Förbundet skall tillvarata tornedalingarnas språkliga och kulturella intressen bl.a. genom att utarbeta undervisningsmaterial samt en ordbok på meänkieli för att utveckla den skrivna språkformen. År 1987 bildades Meän akateemi/Academia Tornedaliensis som har till uppgift att förvalta kulturarvet på Nordkalotten. Stiftelsen skall initiera och genomföra aktiviteter såsom folkbildning, utbildning, dokumentation, forsknings- och utvecklingsarbete inom områden som kultur, näringsliv, miljö, språk och samhälle.

Vid Kangos Kultur- och ekologiskola i Pajala kommun har man tagit vara på intresset för meänkieli. Sedan år 1993 finns meänkieli som ett obligatoriskt undervisningsämne från årskurs 1 till 9. Samma år etablerades också en tornedalsk teater och under de senaste åren har alltmer litteratur på meänkieli börjat ges ut. Sedan år 1987 pågår ett organiserat samarbete mellan kommunerna i svenska och finska Tornedalen med stöd från Nordiska ministerrådet för att främja turism och kommersiell verksamhet samt bidra till att bevara det tornedalska kulturarvet.

De första romerna kom till Sverige under 1500-talet. Alltsedan dess har romer från olika länder i Europa och Ryssland under olika tidsperioder kommit till Sverige. Då de första romerna anlände började både de världsliga och kyrkliga myndigheterna i Sverige utfärda ett stort antal dekret och lagar i syfte att förvisa romerna från Sverige eller, senare i historien, tvångsassimilera dem. De romer som kom till Sverige under 1500-, 1600- och 1700-talen levde främst i rikets östra halva (nuvarande Finland). Under andra hälften av 1800-talet och några år in på 1900-talet kom en andra migrationsvåg romer till Sverige via Ryssland från Valakiet.

Romerna levde ofta ett kringresande liv, inte minst på grund av att de hade svårt att få permanenta alternativ. Först under det senaste århundradet har romerna och de resande blivit bofasta på en rad olika orter i landet.

Romerna har ett eget språk, romani chib, en egen kultur och egna traditioner som skiljer sig från majoritetsbefolkningens. Romani chib består av en rad olika varieteter (finsk romani, kelderash, lovari, tjurari, sinto, arli, bugurji, gurbet och svensk romani). Romerna kom ursprungligen från nordvästra Indien och delar av nuvarande Pakistan och anlände till Europa under 1200-talet. Deras språk har därför rötter från sanskrit. Den romska befolkningen är inte homogen utan består av olika grupper som ursprungligen invandrat från olika länder. Trots att romerna i Sverige tillhör olika "stammar" med olika traditioner och med varierande varieteter av romani chib så uppger de sig vara och känner sig som ett sammanhållet folk. Romernas traditioner har inte alltid accepterats av det omgivande samhället vilket medfört att många romer upplever att de blir diskriminerade. Exempel på detta är de många klagomål Ombudsmannen mot etnisk diskriminering får ta emot från romer som nekats tillträde till offentliga lokaler eller behandlats sämre än majoritetsbefolkningen på olika sätt.

I dag finns ca 15 000–20 000 romer bosatta i Sverige. I Sverige brukar man dela in romerna i olika grupper. Det gäller de ca 2 500 s.k. svenska romer som började invandra till Sverige vid slutet av 1800-talet, de 3 200 finska romer som anlände till Sverige redan på 1500-talet och som senare förpassades till dåvarande östra delarna av det svenska riket som i dag är Finland samt ca de 10 000 utomnordiska romer som kom till Sverige från bl.a. Polen och andra länder i östra Europa först på 1960-talet och i början av 1970-talet. En ytterligare grupp utgörs av de nyligen anlända romerna från f.d. Jugoslavien.

Härutöver finns även resande som liksom romerna levt ett kringresande liv. De har funnits i Sverige lika länge som romerna och flera anser sig ha släktskap med romerna inte minst eftersom de talar en varietet av romani chib kallad svensk romani. De resande uppgår i dag till ca 20 000 personer.

Genom olika romska organisationer värnar romerna om sin kultur och sina traditioner. I början av år 1973 bildades Nordiska Zigenarrådet som kom att bli en paraplyorganisation för ett femtontal olika romska

föreningar i Sverige och Norden. År 1999 bytte organisationen namn till Romernas riksförbund (RR). Romernas riksförbund arbetar framför allt med sociala frågor och insatser som bidrar till att stärka romernas ställning t.ex. genom att medverka till en särskild utbildning i kulturinformation för romer. Förbundets verksamhet rör också romernas språk, kultur och historia. Förbundet fungerar också som rådgivande organ i relation till enskilda och kommuner. Representanter från Romernas riksförbund ingår sedan år 1997 i en romsk arbetsgrupp som regeringen tillsatt i syfte att följa upp och driva arbetet med att främja romernas situation genom att bl.a. sprida kunskap om romerna.

4.6.5 Judarna

Mot slutet av 1600-talet kom de första judarna till Sverige. År 1685 reglerades för första gången i svensk lag judarnas närvaro i landet. Först år 1775 kunde judar bosätta sig i Sverige utan att låta döpa sig. Samtidigt tilläts de bilda en judisk församling i Stockholm med rätt att anlägga begravningsplats, synagoga samt inkalla en rabbin. Under 1800-talet infördes reformer som medförde att judarna inleddades i det svenska samhället. Från år 1838 fick judar och icke-judar lov att ingå äktenskap. År 1849 fick judar vittna i domstol och från år 1862 fick judar kommunal rösträtt.

Under den tid som gått sedan de första judarna kom till Sverige har nya grupper judar kommit hit, ofta som en följd av förföljelser mot den judiska befolkningen i olika delar av Europa. Många judar kom till Sverige kring sekelskiftet främst från pogromernas Tsarryssland. Mellan åren 1860 och 1914 kom ca 4000 judar till Sverige från nordöstra Europa. Majoriteten var strängt ortodoxa i sin religionsutövning och talade jiddisch. Mellan åren 1933 och 1941 fick ca 2000 judar inresetillstånd till Sverige. Alla norska och danska judar som år 1943 lyckades fly till Sverige fick stanna. Under månaderna juni–juli 1945 räddades mer än 10 000 judar till Sverige med hjälp av Röda korset. Några tusen av dessa stannade kvar. Senare delen av 1940-talet kom en grupp judar som flydde undan antisemitism i Polen. Under mitten av 1950-talet kom också ungerska judar som flydde den sovjetiska inmarschen i landet. Ytterligare en våg av polska judar kom till Sverige mellan åren 1968 och 1970 till följd av antisemitism och under 1990-talet kom en grupp även från det forna Sovjetunionen.

Judar har en egen religion, judendomen, egen kultur, egna språk och egna traditioner som skiljer sig från den svenska majoritetsbefolkningens. Det språk som i första hand i dag binder samman judar i världen är hebreiska. Därutöver talas också jiddisch som haft en stark ställning bland judar från Central- och Östeuropa som finns spridda i olika delar av världen, inte minst i USA. Jiddischkulturen blomstrade i Europa under tiden före andra världskriget, men försvagades kraftigt till följd av Förintelsen som drabbade en stor del av de jiddischtalande judarna i östra Europa och Ryssland. I Sverige har de som använt jiddisch i regel varit flerspråkiga och vid sidan av jiddisch och svenska också använt

hebreiska. Jiddisch talades av de judar som först anlände till Sverige och sedan skulle det dröja till slutet av 1800-talet innan nästa grupp jiddischtalare kom till Sverige. Med flyktingströmmarna efter andra världskriget aktualiserades jiddisch återigen. Användningen av jiddisch har därefter minskat i omfattning men har som en del av den judiska kulturen på senare tid rönt förnyat intresse.

Den judiska befolkningen i Sverige har i hög grad bevarat sin religion, sina traditioner och sina språk. Även judar som inte anser sig leva ortodoxt deltar exempelvis i shabatgudstjänster, firar judiska helgdagar och håller kosher dvs. respekterar judiska kostlagar.

I dag lever ca 25 000 judar i Sverige om man inkluderar både de som har två föräldrar med judisk börd och de som har en mor eller en far som är av judisk börd. Majoriteten av den judiska befolkningen lever i Stockholm, Göteborg och Malmö. I dessa städer finns även självständiga församlingar. Utöver dessa finns ett antal orter såsom Borås, Västerås, Helsingborg, Lund och Norrköping med mindre församlingar som är anslutna till de tre tidigare nämnda.

De Judiska församlingarna i Sverige bildade år 1945 Det Judiska Centralrådet i Sverige. De största församlingarna driver egna daghem och religionsskolor. I Stockholm finns judisk grundskoleutbildning (årskurs 1–6) vid Hillelskolan samt högstadiundervisning vid Vasa Real. Äldreomsorg bedrivs i Stockholm och Göteborg, som också har judiska ålderdomshem. En viktig uppgift för församlingarna är att erbjuda kosher mat genom egen butik i samverkan med livsmedelsbutiker. Det bedrivs också sommarlägerverksamhet samt ett rikt föreningsliv med ungdoms- och pensionärsföreningar, idrottsklubbar och kulturföreningar. I Stockholm finns även en permanent judisk teater, ett judiskt museum och ett judiskt bibliotek. Utöver detta finns ett stort antal tidskrifter, t.ex. Judisk Krönika – en kulturtidskrift som har getts ut sedan år 1932. Det publiceras även böcker och årligen arrangeras en judisk filmfestival.

Regeringens bedömning: En grund bör läggas för en samlad svensk minoritetspolitik med inriktning på skydd för de nationella minoriteterna och de historiska minoritetsspråken. Det innebär att Sveriges nationella minoriteter bör erkännas och kunskap spridas om deras språk och kultur och om deras bidrag till landets historia. Det innebär också att minoritetsspråken bör erkännas och ges det stöd som behövs för att de skall hållas levande.

Kommitténs förslag: Stämmer överens med regeringens bedömning.

Remissinstansernas synpunkter: Remissinstanserna är eniga om att Sverige officiellt bör erkänna de nationella minoriteterna och deras språk.

Skälen för regeringens bedömning: Ett pluralistiskt och genuint demokratiskt samhälle bör ge utrymme för minoriteter som har en annan kultur, religion eller ett annat modersmål. Förekomsten av nationella minoriteter och minoritetsspråk i Sverige har berikat vårt land. De nationella minoriteterna har framför allt bidragit till att utveckla Sverige kulturellt men även i andra hänseenden. Staten har ett ansvar för att ge de nationella minoriteterna det stöd och skydd som behövs för att de skall kunna bevara sin särart och hålla sina språk levande. En samlad minoritetspolitik bör därför formos för de minoriteter vars kulturella och språkliga arv är sammanflätade med svensk historia.

Långt innan det i Norden bildades nationalstater bodde det samer och andra folkslag i området. Dessa grupper kom så småningom att utgöra minoriteter i de stater som de inlemmades i. Till att börja med kunde de i stort sett fortsätta leva som de gjort tidigare men med tiden blev de alltmer indragna i det omgivande samhället. Kontakten med det övriga samhället medförde en rad positiva effekter i form av möjligheter till utbildning och tillgång till annan samhällsservice men har samtidigt också medfört att minoriteterna fått göra avkall på sin kultur, religion och det egna språket.

Under historiens gång ökade antalet minoriteter i Sverige. Folk från olika delar av Europa invandrade till landet. Detta har lett till att Sverige i likhet med andra länder i Europa har ett historiskt arv som består av flera olika kulturer, religioner och språk. Några av dessa invandrade minoritetsgrupper lever fortfarande i Sverige och i vissa fall har de liksom samerna bevarat sin kultur, religion och sitt modersmål. Sedan lång tid tillbaka har det i Sverige därför talats samiska, finska, meänkieli, romani chib och jiddisch på olika håll i landet. I syfte att göra det möjligt för detta arv att fortleva bör en grund läggas för en samlad svensk minoritetspolitik. Den grundläggande inriktningen bör vara att ge skydd för de nationella minoriteterna och de historiska minoritetsspråken.

Sverige har en lång tradition när det gäller att värna om mänskliga rättigheter och åtgärder mot diskriminering. Det är därför naturligt att

också stärka skyddet för de nationella minoriteterna. Internationella erfarenheter talar också för att det är angeläget att staten tar minoriteters rättigheter på allvar. Minoriteternas egna önskemål bör vara en viktig utgångspunkt när en samlad minoritetspolitik skall utformas.

Regeringen fäster stor vikt vid det arbete som bedrivs inom Europarådet och andra internationella organisationer när det gäller skyddet för minoriteter. Ramkonventionen och minoritetsspråkskonventionen utgör enligt regeringens mening en god grund för hur ett långsiktigt stöd till de nationella minoriteterna och deras språk skall utformas. Det bör understrykas att avsikten med konventionerna inte är att stödja minoritetsspråken på bekostnad av de officiella språken eller att segregera de grupper av befolkningen som tillhör en minoritetsgrupp från den övriga befolkningen. Syftet är i stället att uppmuntra till kunskap om de nationella minoriteterna och deras språk inom staterna. Flertalet av minoritetsspråkskonventionens och ramkonventionens bestämmelser bygger på förutsättningen att en minoritetspolitik skall finnas med syfte att stödja och skydda de nationella minoriteterna och minoritetsspråken i de länder som ratificerar konventionen. Dessutom framgår att de länder som ansluter sig till konventionerna skall bygga sin politik, lagstiftning och praxis på en rad mål och principer till stöd och skydd för de nationella minoriteterna och minoritetsspråken.

Regeringen kommer därför att föreslå i denna proposition att Sverige ratificerar minoritetsspråkskonventionen och ramkonventionen och i samband därmed vidtar åtgärder för att lägga grunden för en samlad minoritetspolitik. Det är en viktig markering att Sverige, i linje med tidigare förd politik, ställer sig bakom arbetet med ett ökat skydd och stöd för de nationella minoriteterna och deras språk. De åtgärder som föreslås i det följande bygger till stor del på att de individer som tillhör en nationell minoritetsgrupp själva använder och aktivt drar nytta av de nya möjligheter som öppnas. Åtgärderna skall ses som ett första steg mot en samlad minoritetspolitik.

Samtidigt som åtgärder nu vidtas för att lägga grunden för en samlad minoritetspolitik är det angeläget att understryka att de nationella minoriteterna i Sverige självfallet också omfattas av integrationspolitikens mål. Dessa mål är lika rättigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund, en samhällsgemenskap med samhällets mångfald som grund och en samhällsutveckling som kännetecknas av ömsesidig respekt och tolerans och som alla oavsett bakgrund skall vara delaktiga i och ansvariga för.

6 Sverige bör ratificera minoritetsspråkskonventionen och ramkonventionen

Prop. 1998/99:143

Regeringens förslag: Sverige skall ratificera Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (ramkonventionen). De nationella minoriteterna i Sverige skall erkännas genom att de nämns vid namn i samband med ratifikationen. De nationella minoriteterna i Sverige är samer, sverigefinnar, tornedalingar, romer och judar.

Sverige skall också ratificera den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (minoritetsspråkskonventionen). De språk som skall omfattas är samiska, finska, meänkieli, romani chib och jiddisch. Av dessa skall samiska, finska och meänkieli såsom språk med en historisk geografisk bas omfattas av konventionens bestämmelser i både del II och del III. Romani chib och jiddisch skall som territoriellt obundna språk omfattas av bestämmelserna i del II.

Kommitténs förslag: Stämmer överens med regeringens förslag utom när det gäller jiddisch, som kommittén inte bedömt som ett minoritetsspråk och meänkieli, som kommittén bedömt som en varietet av finska.

Remissinstansernas synpunkter: Remissinstanserna är eniga om att Sverige bör ratificera ramkonventionen och minoritetsspråkskonventionen. Flertalet instanser anser även att minoriteterna bör nämnas vid namn vid en ratificering.

Flera remissinstanser är kritiska till kommitténs förslag vad gäller det finska språket. Det gäller bl.a. *Sverigefinska riksförbundet*, *Samfundet Sverige-Finland*, *Högskolverket* samt *Stockholms* och *Uppsala universitet*. De anser att finska språket borde vara ett territoriellt bundet språk i Stockholm och Mälardalsregionen med tanke på att det funnits finsktalande i Stockholm sedan mitten på 1500-talet.

Flera remissinstanser har också uttryckt oro över kommitténs förslag att behandla meänkieli som en varietet av finska. De tror att förslaget kan skapa en asymmetrisk relation mellan standardfinska och meänkieli. Sådana synpunkter framförs bl.a. *Stockholms* och *Uppsala universitet*, *Luleå tekniska universitet* samt *Kiruna*, *Pajala* och *Övertorneå kommuner*. *Svenska Tornedalingars Riksförbund* och *Norrbottens läns landsting* anser att meänkieli skall behandlas som ett eget minoritets-språk.

Remissinstanserna är positiva till att romerna skall betraktas som en minoritetsgrupp och att romani chib skall ges minoritetsspråksstatus.

Flera av instanserna har kommenterat den del i betänkandet som rör jiddisch. *Uppsala universitet* anser att konventionen förutsätter att man tar hänsyn till gruppens viljeyttring, dvs. judarnas intresse av att bevara jiddisch. Vidare framhålls att gruppens storlek inte har någon betydelse varken för dess erkännande som minoritet eller dess språk som minoritetsspråk, enligt folkrätten. Däremot, har gruppens storlek stor

betydelse för omfattningen av de åtgärder som vidtas för jiddisch. *Judiska Centralrådet* och *de judiska församlingarna i Stockholm* och *Göteborg* anser att kommitténs bedömning av jiddisch är ett resultat av att man förlitat sig på onyanserat källmaterial. *Ombudsmannen mot etnisk diskriminering* menar att det faktum att jiddisch håller på att ”dö ut” är ett gott skäl för att ge språket skydd enligt minoritetsspråkskonventionen. *Sveriges Dövas Riksförbund* och *Stockholms universitet* anser att teckenspråket skall behandlas som ett minoritetsspråk.

Skälen för regeringens förslag: En ratificering av ramkonventionen och minoritetsspråkskonventionen innebär att Sverige måste avgöra vilka minoriteter och språk som skall omfattas av konventionerna. Dessutom innebär ratificeringen att konventionernas bestämmelser – till den del Sverige inte redan i dag uppfyller dem – införlivas i vår nationella rätt genom att de ges motsvarighet i nationell lagstiftning eller åtgärder i övrigt.

Definitionen på nationella minoriteter och minoritetsspråk

I ramkonventionen finns ingen bestämmelse som tydligt definierar begreppet nationell minoritet. I artikel 5 framgår endast att nationella minoriteter har en identitet som baseras på religion, språk, traditioner och kulturarv. Dessa objektiva kriterier kan inte anses tillräckliga utan måste kompletteras med ett antal kriterier som gör det lättare att urskilja de grupper som konventionen i första hand avser skydda och stödja. Enligt regeringens mening bör därför följande kriterier vara uppfyllda för att en grupp skall betraktas som en nationell minoritet:

- Grupp med uttalad samhörighet som till antalet i förhållande till resten av befolkningen har en icke dominerande ställning i samhället. Gruppbestämningen kan inte enbart göras efter gruppens numerära antal utan här måste också vägas in och belysas gruppens struktur och sammanhållning.

- Religiös, språklig, traditionell och/eller kulturell tillhörighet. Endast ett av de uppräknade särdragen måste föreligga men de särdrag som gruppen uppvisar måste i något väsentligt avseende skilja den från majoriteten.

- Självidentifikation. Den enskilde såväl som gruppen skall ha en vilja och strävan att behålla sin identitet.

- Historiska eller långvariga band med Sverige. Regeringen anser inte att det är möjligt att dra någon absolut gräns i år mätt. Vår bedömning är dock att endast minoritetsgrupper vars minoritetskultur funnits i Sverige före sekelskiftet uppfyller kravet på historiska eller långvariga band.

Till skillnad från ramkonventionen innehåller minoritetsspråkskonventionen bestämmelser om vilka kriterier som ligger till grund för att ett språk skall behandlas som ett minoritetsspråk. Av artikel 1 framgår att ett landsdels- eller minoritetsspråk skall ha använts av hävd i ett visst territorium inom en stat av medborgare i staten, och att det skall vara annorlunda än det officiella språket. Därtill skall språket talas av tillräckligt många personer. Även om ett språk inte kan uppfylla kravet på

historisk geografisk anknytning kan det omfattas av vissa av konventionens bestämmelser såsom ett territoriellt obundet språk.

Prop. 1998/99:143

Nationella minoriteter

De nationella minoriteter i Sverige som uppfyller de redovisade kriterierna för en nationell minoritet är samer, sverigefinnar, torne-dalingar, romer och judar. De tillhör etniska, religiösa eller språk-baserade minoritetsgrupper med uttalad samhörighet som till antalet i förhållande till resten av befolkningen har en icke dominerande ställning. Samtliga har funnits i Sverige under en längre tid och flertalet identifierar sig med den grupp de tillhör. Många arbetar dessutom aktivt i sina egna organisationer för att bevara gruppens särart.

Minoritetsspråk

Av minoritetsspråkskonventionen framgår att ett minoritetsspråk skall vara annorlunda än det officiella språket. Av denna anledning kan dialekter och folkmål som talas i olika delar av landet inte sägas ha så särskiljande drag att de utgör minoritetsspråk. I minoritetsspråkskonventionen anges också uttryckligen att dialekter inte omfattas av konventionens bestämmelser.

När det gäller teckenspråket kan konstateras att det i och för sig är annorlunda än det officiella språket samt att det har använts i Sverige sedan år 1875. Det är också en viktig del av dövas kultur. Trots det är det uppenbart att teckenspråket inte kan anses falla inom ramen för syftet med minoritetsspråkskonventionen. Den bygger på språkens anknytning till urbefolkningar och andra nationella minoriteter som etniska grupper. De skäl som finns för att stödja teckenspråket ligger därför vid sidan av konventionens syfte. Det kan i sammanhanget noteras att Europaparlamentet i en resolution den 18 november 1998 tagit upp frågan om särskilda åtgärder för stöd och erkännande av teckenspråket. Det kan tilläggas att inget land hittills har omfattat teckenspråket vid sin ratifikation av minoritetsspråkskonventionen.

Även språk som börjat användas i Sverige först in på 1900-talet faller utanför konventionens tillämpningsområde.

Mot bakgrund av regeringens ställningstagande när det gäller vilka som är nationella minoriteter i Sverige har det funnits anledning att närmare överväga om dessa minoriteters språk eventuellt tillsammans med andra språk är att betrakta som minoritetsspråk. Regeringen har gjort bedömningen att det finns fem språk i Sverige som uppfyller minoritetsspråkskonventionens kriterier. De har samtliga talats av hävd och skiljer sig tydligt från det svenska språket. Dessutom utgör talarna av dessa språk ett sådant antal att det finns goda möjligheter att bevara språken. De utpekade språken är samiska (alla varieteter av samiska såsom, nordsamiska lulesamiska och sydsamiska), finska, meänkieli, romani chib (alla varieteter av romani chib) och jiddisch. Samiska,

finska och meänkieli har historisk geografisk bas medan romani chib och jiddisch är territoriellt obundna språk i Sverige.

Ett minoritetsspråk som har en historisk geografisk bas ges enligt minoritetsspråkskonventionen ett starkare skydd än de territoriellt obundna språken både i den region där språket har sin geografiska bas och på riksplanet. Det innebär att samiska, finska och meänkieli kommer att omfattas av regeringens förslag och åtgärder i det följande såväl regionalt som på riksplanet.

I det följande kommer vi att använda begreppet minoritetsspråk när alla fem språken avses och landsdels- eller minoritetsspråk när samiska, finska och meänkieli, dvs. språk med en historisk geografisk bas avses.

Eftersom några av de utpekade språken består av flera varieteter (språkformer) har det funnits anledning att överväga om olika varieteter av språken bör behandlas som egna språk vid en svensk ratificering av konventionen eller inte. Utgångspunkten för bedömningen har varit syftet med konventionen och vilka effekter en tillämpning av konventionen kan få i olika situationer.

Meänkieli och finska

Det finns flera skäl som talar för att meänkieli (tornedalsfinska) behandlas som ett eget språk även om det finns de som menar att meänkieli endast är en varietet av finska. Språkliga, men också kulturella och historiska särdrag hos den tornedalska befolkningen talar för ett sådant synsätt. Även tornedalingarnas egen strävan under senare år att värna om det egna språkets särart och sin egen kultur och historia är väsentlig i sammanhanget. Utöver meänkieli bör även finska behandlas som ett territoriellt baserat språk i Tornedalen. Att behandla meänkieli och finska olika inom denna region kan enligt regeringens mening inte vara rimligt eftersom meänkieli har sitt ursprung i det finska språket. Dessutom fyller det finska språket såsom skriftspråk en viktig funktion eftersom den skrivna formen av meänkieli fortfarande är under utveckling. Finska har vidare stor betydelse för det pågående utbytet mellan svenska och finska Tornedalen både språkligt, kulturellt, socialt och ekonomiskt. Finska är också ett levande språk i vissa delar av Tornedalen eftersom det i dag bor en relativt stor andel finstalande i området.

Samiska

Det samiska språket talas i flera varieteter – nordsamiska, lulesamiska och sydsamiska. Regeringen bedömer dock att det finns starka skäl som talar för att samiska behandlas som ett språk vid en ratificering. Det främsta skälet är att ett motsatt ställningstagande med stor sannolikhet skulle leda till att de minst använda av de samiska varieteterna inte skulle kunna omfattas av konventionens tillämpning. Om man däremot behandlar samiskan som ett språk vid en ratificering, omfattar det samtliga varieteter oavsett antal användare. Målet är att enskilda skall kunna välja vilken varietet av språket de vill använda och bli bemötta på. En

ratificering för samiska som ett språk ger också den fördelen att det bidrar till nordisk rättslikhet eftersom både Finland och Norge har gjort på detta sätt vid sin ratificering av minoritetsspråkskonventionen.

Romani chib

I likhet med samiska finns även starka skäl som talar för att behandla romani chib som ett språk vid en svensk ratificering av minoritetsspråkskonventionen. Det viktigaste skälet är att bara genom en ratificering på det sättet kan alla de varieteter av romani chib som talas i Sverige i dag omfattas av konventionens skydd. Om varieteterna behandlas som särskilda språk finns det en risk att de minst talade varieteterna av romani chib skulle anses användas av för få personer för att det skulle kunna motivera en tillämpning av konventionen på dem som särskilda språk. Dessa varieteter skulle då helt falla utanför konventionens tillämpning. Regeringens slutsats blir mot denna bakgrund att övervägande skäl talar för att behandla de olika varieteterna av romani chib som ett språk vid en svensk ratificering av konventionen.

Jiddisch

När det gäller jiddisch har avvägningen inte gällt om det finns flera varieteter av detta språk utan om det funnits bevis för att språket talats i Sverige kontinuerligt sedan slutet av 1700-talet då de första jiddischtalarna kom till Sverige. Forskning visar att jiddisch troligen inte talats kontinuerligt under tidsperioden men i gengäld har språket funnits under olika perioder i historien till följd av att nya grupper jiddischtalare anlät till landet. Detta återkommande nytillskott av jiddischtalare har gjort att antalet talare varit tillräckligt stort för att språket skulle kunna överleva. Dessutom är det viktigt att hålla i minnet att jiddisch är ett språk som till skillnad från andra språk i Europa minskat i omfattning på ett onaturligt sätt bl.a. till följd av förintelsen av judar från Östeuropa. Jiddisch skulle troligen ha haft en helt annan utbredning i Europa i dag om Förintelsen inte inträffat. Det är därför tillfredsställande att det finns tecken som tyder på ett ökat intresse inom de judiska församlingarna för att medverka till att jiddisch även i fortsättningen talas i Sverige. Det är väsentligt att jiddisch kan ges det stöd som behövs för språket inte skall dö ut. Regeringen anser mot denna bakgrund att det finns anledning att ge jiddisch status som minoritetsspråk i Sverige.

Sveriges ratificering och dess konsekvenser

Regeringen föreslår mot bakgrund av vad som redovisats tidigare att Sverige bör ratificera ramkonventionen och minoritetsspråkskonventionen. Många av de bestämmelser som anges i konventionerna uppfyller Sverige redan i dag genom lagstiftning på vitt skilda områden, såsom religionsfrihet, yttrandefrihet och förbud mot diskriminering. I sammanhanget bör också nämnas att det i 1 kap. 2 § regeringsformen anges

att etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv bör främjas. Ytterligare åtgärder måste dock vidtas för att en ratifikation skall kunna ske.

Utformningen av regeringens minoritetspolitik innebär ett särskilt starkt skydd för de språk som har en historisk geografisk bas. Det medför att de nationella minoriteter som talar landsdels- eller minoritetsspråk skall ha rätt att använda sitt modersmål i kontakt med myndigheter och domstolar. Dessutom skall förskoleundervisning och äldreomsorg finnas tillgänglig på dessa språk inom de traditionella bosättningsområdena. Regeringen avser även vidta en rad rikstäckande åtgärder för att stödja och skydda samtliga nationella minoriteters språk, kultur och historia inom framförallt utbildnings- och kulturområdet. Dessutom kommer även insatser att göras för att de nationella minoriteterna skall få möjlighet till inflytande på olika åtgärder som rör dessa grupper samt fortsatt stöd för frågor som rör dem på den internationella arenan.

Sverige uppfyller i dag en stor del av bestämmelserna i ramkonventionen för samer, sverigefinnar, tornedalingar, romer och judar. När det gäller minoritetsspråkskonventionen uppfyller Sverige flertalet punkter eller stycken i del II för samtliga minoritetsspråk. Som framgår av avsnitt 4.3 ställer minoritetsspråkskonventionen krav på att de ratificerande staterna uppfyller minst 35 punkter eller stycken i del III för varje landsdels- eller minoritetsspråk. Sverige kan i dag uppfylla sammanlagt 33 punkter eller stycken i del III för samiska, 32 punkter eller stycken för finska och 28 punkter eller stycken för meänkieli.

Regeringens förslag och bedömningar i denna proposition innebär att Sverige helt kommer att kunna uppfylla ramkonventionens bestämmelser för samtliga minoritetsgrupper samt minoritetsspråkskonventionens del II för minoritetsspråken. I del III kommer Sverige att kunna uppfylla 46 punkter eller stycken för samiska, 46 punkter eller stycken för finska och 43 punkter eller stycken för meänkieli. Regeringen har också gått längre än vad konventionen kräver genom åtgärder som innebär att vissa punkter och stycken i del III tillämpas även på de territoriellt obundna språken romani chib och jiddisch.

Regeringens förslag och bedömningar leder också till att en rad konventionsbestämmelser, som vi angett att Sverige redan i dag kan sägas uppfylla, bättre uppfylls enligt ramkonventionens och minoritetsspråkskonventionens intentioner.

Uppföljning

Det är väsentligt att de åtgärder som kommer att genomföras inom ramen för minoritetspolitiken följs upp och utvärderas. Det gäller såväl kostnadseffekterna som det genomsnittliga åtgärderna får för minoritetsgrupperna. Regeringen avser att ta olika initiativ för att åstadkomma en samlad uppföljning av den nya politiken. Bl.a. bör de centrala statliga myndigheter som särskilt berörs av åtgärderna redovisa hur åtgärderna har tillämpats i praktiken och vilka konsekvenser de har fått. Vidare bör

7 Regionala åtgärder

7.1 Rätt att använda samiska, finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar

Regeringens förslag: Enskilda skall ges en lagstadgad rätt att använda samiska, finska och meänkieli hos domstolar och förvaltningsmyndigheter i de geografiska områden där språken använts av hävd och fortfarande används i tillräcklig utsträckning. Det geografiska område där sådana regler skall tillämpas för samiska är Arjeplogs, Gällivare, Jokkmokks och Kiruna kommuner. För finska och meänkieli skall det geografiska området utgöras av Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå kommuner.

Om det finns särskilda skäl skall regeringen samt efter regeringens bemyndigande landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige ges rätt att undanta en förvaltningsmyndighet från lagens tillämpning.

Kommitténs förslag: Stämmer i huvudsak överens med regeringens förslag. Kommittén har även föreslagit att reglerna om rätt att använda samiska, finska och meänkieli i domstol skall gälla för samtliga domstolar i mål eller ärenden vid såväl allmänna domstolar, förvaltningsdomstolar och specialdomstolar som överrätter med domkretsar som till någon del omfattar förvaltningsområdena.

Remissinstansernas synpunkter: Remissvaren är övervägande positiva till kommitténs förslag men flera remissinstanser har synpunkter på hur förslaget skall ändras så det överensstämmer med domstolarnas och myndigheternas verklighet. Längst i kritiken går *Hovrätten för Övre Norrland* som anser att utredningens förslag inte bör genomföras. Hovrätten anför bl.a. att man måste räkna med olägenheter för andra inblandade. Förhandlingarna kommer att ta längre tid och en motpart kommer att drabbas av de risker som alltid följer av att ett samtal sker via tolk. Två viktiga principer står emot varandra, rätten att använda minoritetsspråk och rättsäkerhetsintresset. Hovrätten anser att rättsäkerhetsintresset skall väga över. Hovrätten anser även att ett bättre kriterium än domkretsindelningen bör användas vid avgörandet om en enskild har rätt att använda ett minoritetsspråk. *Gällivare tingsrätt* anför att det kan i frågasättas om domstolar bör ingå som forum för att minoriteter skall få möjlighet att stärka sin identitet. Domstolarna är ju i första hand till för att skipa rättsvisa. *Piteå tingsrätt* anser att förslagen för lite väl långt. *Kammarrätten i Sundsvall* och *Länsrätten i Norrbottens län* tillstyrker att förslaget om rätten att använda samiska och finska vid förvaltningsmyndigheter och domstolar inom särskilda förvaltningsområden regleras i lag. *Länsrätten i Norrbottens län*

ifrågasätter dock om bestämmelsen om undantag från lagens tillämpning är konventionsenlig. Endast *Uppsala universitet* vill se ett mer långtgående förslag än det som kommittén föreslagit. *Sametinget* anser att även en försöksverksamhet med rätt att använda samiska bör genomföras i Storumans, Krokoms och Strömsunds kommuner.

Skälen för regeringens förslag

Minoritetsspråkskonventionens bestämmelser

De bestämmelser som finns i del III i minoritetsspråkskonventionen tar sikte på landsdels- eller minoritetsspråk som har en historisk geografisk bas. Bestämmelserna är till största delen begränsade i sin tillämpning till de geografiska områden där språken använts av hävd och fortfarande används av tillräckligt många för att motivera en tillämpning av minoritetsspråkskonventionen.

Minoritetsspråkskonventionens artikel 9 innehåller bestämmelser om rätten eller möjligheten att använda sig av landsdels- eller minoritetsspråk i domstol. I artikeln finns olika nivåer för staternas åtaganden. Räckvidden av artikeln är begränsad till de domkretsar där antalet bosatta personer som använder landsdels- eller minoritetsspråk motiverar bestämmelsernas tillämpning. Med domkretsar avses i stort sett samma geografiska område som det där språket talas av hävd.

Rätten eller möjligheten att använda ett landsdels- eller minoritetsspråk i domstol är oberoende av om personen behärskar det officiella språket eller inte. Med domstol avses alla organ som utövar en dömande funktion. Rätten får dock enligt artikel 9 inte utnyttjas så att en rättsenlig handläggning hindras.

Artikel 9 innehåller även bestämmelser om att staten i viss utsträckning skall tillhandahålla översättning och tolkning i domstol utan kostnad och att domstolar inte skall vägra godkänna juridiska dokument för att de är upprättade på ett landsdels- eller minoritetsspråk.

Artikel 10 i minoritetsspråkskonventionen innehåller bestämmelser rörande förvaltningsmyndigheter och samhällsservice. Även i denna artikel finns olika nivåer för staternas åtaganden när det gäller rätten att använda landsdels- eller minoritetsspråk. Syftet med artikeln är att de som använder landsdels- eller minoritetsspråk skall kunna använda dessa språk när de utövar sina medborgerliga rättigheter och fullgör sina skyldigheter. Artikeln behandlar statliga myndigheter, kommunala och regionala myndigheter och beslutande församlingar samt andra organ som producerar offentliga tjänster, om det sker under offentlig kontroll. Även här är artikelns räckvidd begränsad till det geografiska område där tillräckligt många använder ett landsdels- eller minoritetsspråk. Vissa av bestämmelserna som rör statliga myndigheter och offentliga tjänster skall tillämpas i ”rimlig utsträckning”. Härigenom ges staten en möjlighet att avgöra om uppfyllandet av artikeln skall ske omedelbart eller efter hand. Beträffande regionala och kommunala myndigheter och

beslutande församlingar används begreppen ”tillåta och/eller uppmuntra” mot bakgrund av den regionala och kommunala självbestämmanderätten.

I artikel 13.2c) behandlas ett näraliggande område nämligen rätten att bli bemött på landsdels- eller minoritetsspråk vid institutioner som erbjuder social omsorg såsom, sjukhus, pensionärshem och vårdhem.

Vad uppfyller Sverige i dag?

De landsdels- eller minoritetsspråk som har en historisk geografisk bas i Sverige är som vi tidigare sagt samiska, finska och meänkieli.

Som en allmän princip i Sverige gäller att rättegång skall hållas på svenska språket. I 33 kap. 9 § rättegångsbalken (RB) finns dock en bestämmelse om att domstolen vid behov får låta översätta handlingar som kommer in till eller skickas ut från domstolen. Bestämmelsen innebär att en inlaga på ett främmande språk skall översättas om det kan antas ha betydelse för målet. Vidare innebär bestämmelsen att en domstol av kostnadsskäl bör vara försiktig med att översätta sådana handlingar. Översättning bör endast ske av domstolen om det inte kan ske på annat sätt. Konsekvensen av att domstolen inte finner skäl att översätta en handling och att en part inte följer ett föreläggande att ombesörja översättning torde bli att handlingen lämnas utan avseende på samma sätt som en grovt ofullständig handling. I 5 kap. 6 § RB anges att tolk kan anlitas om någon som skall höras inför rätten inte behärskar det svenska språket. Bedömning av behovet av tolk görs av domstolen. Det finns följaktligen inte någon absolut rätt att använda andra språk än svenska vid domstol. I 50 § förvaltningsprocesslagen (1971:29) finns en bestämmelse där både muntlig och skriftlig översättning regleras. Innebörden av bestämmelsen motsvarar bestämmelserna i rättegångsbalken.

Det föreligger således ingen absolut skyldighet för en domstol att översätta inlagor eller bevisning som ges in på ett annat språk. Det finns emellertid ingen bestämmelse som säger att en inlaga eller bevisning skall avvisas enbart på den grunden att den är avfattad på ett annat språk än svenska. Sverige uppfyller därför enligt vår bedömning artikel 9.1a iii), som avser brottmål.

Inte heller är en juridisk handling ogiltig enligt svensk rätt bara för att den är upprättad på annat språk än svenska varför Sverige enligt vår bedömning även uppfyller artikel 9.2 i minoritetsspråkskonventionen.

I 8 § förvaltningslagen (1986:223) anges att myndigheter vid behov bör anlita tolk i kontakter med personer som inte behärskar svenska. Bestämmelsen gäller både skriftliga och muntliga kontakter. Myndigheter har således lika lite som domstolar någon absolut skyldighet att anlita tolk eller översättare. I stället görs en behovsprövning. Inte heller beträffande myndigheter finns någon bestämmelse i svensk rätt med innebörden att handlingar som ges in på annat språk än svenska anses ogiltiga bara på den grunden att de är upprättade på annat språk. En myndighet får också upprätta handlingar på andra språk och det är tillåtet för regionala och lokala myndigheter att ge ut sina officiella dokument

på annat språk än svenska. Därtill tillåter Sverige att traditionella och korrekta former av ortnamn på samiska, finska eller meänkieli används eller införs. Det är enligt namnlagen (1982:670) tillåtet att släktnamn antas i enlighet med inhemskt språkbruk.

Regeringen har i propositionen Kulturarv – kulturmiljöer och kulturföremål (prop. 1998/99:114) föreslagit att ett av målen för kulturmiljöverksamheten skall vara nationell och internationell solidaritet och respekt inför olika gruppers kulturarv. I propositionen föreslås också att lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. skall kompletteras med bestämmelser om god ortnamnsed vid statlig och kommunal verksamhet. Det innebär bl.a. att svenska, samiska, finska och meänkieli så långt möjligt används samtidigt på kartor samt vid skyltning och övrig utmärkning i flerspråkiga områden.

Sammantaget medför detta att Sverige uppfyller sex punkter eller stycken i artikel 10 för samiska, finska och meänkieli.

Skäl för ytterligare åtgärder

Av vår tidigare redogörelse följer att stödet för samiska, finska och meänkieli i dag är svagt i offentliga sammanhang. Med offentliga sammanhang avses här rättsväsendet samt statliga och kommunala förvaltningsmyndigheter. Det är enligt vår mening därför viktigt att stödet för samiska, finska och meänkieli stärks i offentliga sammanhang. Ytterligare åtgärder behövs även för att uppfylla minoritetsspråkskonventionens krav. Utöver att stödet för språken stärks innebär sådana åtgärder ett erkännande av dessa språk och höjd status för språken. Höjd status för språken kan även påverka benägenheten att lära sig dem. För dem som använder samiska, finska och meänkieli har betydelsen av att få använda språket i offentliga sammanhang och den högre status för språken som detta kommer att leda till betonats som viktigt.

Ett annat skäl för att införa en rätt att använda samiska, finska och meänkieli i offentliga sammanhang är att detta leder till att de som använder språken har större praktisk nytta av dem. Även detta kan medverka till att fler lär sig språken. Språken har också större förutsättningar att utvecklas terminologiskt och på annat sätt om de kan användas även i offentliga sammanhang jämfört med om de enbart används i privata sammanhang.

Regeringen anser därför att det, i enlighet med vad konventionen föreskriver, är lämpligt att föreslå nya regler om rätt att hos domstolar och förvaltningsmyndigheter använda landsdels- eller minoritetsspråk som har en historisk geografisk bas. Vi föreslår således att enskilda skall ges en lagstadgad rätt att använda samiska, finska och meänkieli hos domstolar och förvaltningsmyndigheter. En utökad rätt att använda samiska, finska och meänkieli i offentliga sammanhang ger ett ökat skydd och främjande av dessa språk. Erfarenheterna från Norge visar också att detta blivit resultatet av de regionalt tillämpliga regler som finns där till stöd för användningen av samiska i offentliga sammanhang.

En användning av andra språk än svenska i offentliga sammanhang bör i första hand handla om att vid sidan av det svenska språket också använda landsdels- eller minoritetsspråken. Det är således inte fråga om att ersätta det svenska språket med ett landsdels- eller minoritetsspråk.

Den geografiska begränsningen för regionala åtgärder

Minoritetsspråkskonventionen är till stor del inriktad på att ge stöd och skydd för landsdels- eller minoritetsspråken i de geografiska områden där språken använts av hävd och fortfarande används i tillräcklig omfattning. Denna begränsning bygger på att man ansett att det kan möta alltför stora hinder, både praktiskt och kostnadsmässigt, att tillämpa konventionens olika bestämmelser i områden där mycket få personer använder ett landsdels- eller minoritetsspråk. Ett exempel på de praktiska svårigheter som kan uppstå om man försöker tillämpa konventionen på språk som talas av mycket få personer är att de bestämmelser i konventionen som förutsätter att det finns tolkar och tjänstemän som behärskar språket inte kan tillämpas eftersom rekryteringsunderlaget till sådana tjänster då är för litet. Det kan också visa sig orimligt kostnadskrävande att vidta omfattande åtgärder till stöd för ett språk med mycket få användare.

Det finns flera skäl att följa konventionens föreskrifter och begränsa tillämpningen av regler om rätt att hos domstolar och förvaltningsmyndigheter använda samiska, finska och meänkieli till områden där språken använts av hävd och fortfarande används i tillräcklig utsträckning.

Sverige är sedan lång tid tillbaka enspråkigt i den offentliga förvaltningen. Rikstäckande bestämmelser om rätt att använda samiska, finska och meänkieli hos domstolar och förvaltningsmyndigheter skulle kunna bli mycket resurskrävande, både ekonomiskt och när det gäller tillgången till språkkunnig personal. Att i dag genomföra rikstäckande åtgärder skulle därför vara i det närmaste praktiskt ogenomförbart.

En annan omständighet som bör vägas in är de statliga myndigheternas, kommunernas och landstingens inställning till att stödja och skydda samiska, finska och meänkieli som språk genom regler av detta slag. Om man redan ger viss service på dessa språk eller i vart fall är positiv till att ge sådan service kan tillämpningen av reglerna förväntas fungera bättre och leda till ett stöd för språken. En sådan positiv inställning kan framför allt förväntas finnas i de områden där språken använts under mycket lång tid tillbaka och fortfarande används i stor utsträckning. I många av de berörda kommunerna förekommer redan i dag offentlig verksamhet med en medveten inriktning på samiska, finska och meänkieli samt samisk, finsk och tornedalsk kultur, inom såväl förskoleverksamheten och skolväsendet som inom äldreomsorgen och den centrala kommunala förvaltningen. Ytterligare sådan verksamhet planeras också på flera håll.

Det är också i dessa regionala områden som behovet av regler om rätt att använda samiska, finska och meänkieli hos domstolar och förvalt-

ningsmyndigheter kan antas vara störst. Reglerna kan också antas ha störst förutsättning att leda till att dessa språk stärks i sådana områden där språken har stöd i den lokala historien och fortfarande är en levande del av vardagen.

Ett annat skäl för att ge regler om rätt att använda samiska, finska och meänkieli hos domstolar och förvaltningsmyndigheter en regional tillämpning är att detta markerar språkens särskilda betydelse och historia i dessa områden. Detta kan också leda till att den kultur och historia som hänger samman med språken i dessa områden lyfts fram och får ökat stöd. För svensk del skulle detta innebära att språken och kulturen och dess historia i Norrbotten skulle markeras. Detta skulle i sin tur bidra till att på ett tydligt sätt lyfta fram Norrbotten som det flerkulturella och flerspråkiga område det historiskt sett alltid varit och fortfarande är.

I både Norge och Finland har man valt att geografiskt begränsa tillämpningen av de regler som ger samisktalande rätt att använda sitt språk i kontakt med offentliga organ; i Norge till sex kommuner i Nordnorge och i Finland i huvudsak till tre kommuner i norra delarna av landet.

Regeringen anser sammanfattningsvis att såväl minoritetsspråkskonventionens inriktning som praktiska, historiska och kulturella skäl samt en strävan efter nordisk rättslikhet talar för att nya regler om rätt att använda samiska, finska och meänkieli hos domstolar och förvaltningsmyndigheter bör få en regional tillämpning i de områden där språken används av hävd. Vi föreslår därför att de nya reglerna om rätt att använda samiska, finska och meänkieli hos domstolar och förvaltningsmyndigheter utformas så att reglerna kommer att tillämpas i vissa geografiska områden.

Vid en samlad bedömning av var flest samisktalande inom det traditionella samiska språkområdet kan antas vara bosatta och var domstolarna och myndigheterna har bäst förutsättningar för att tillämpa regler om rätt att använda samiska, anser regeringen i likhet med Minoritetsspråkskommittén att det geografiska område där sådana regler bör gälla är Arjeplogs, Gällivare, Jokkmokks och Kiruna kommuner. Det geografiska område som dessa kommuner tillsammans utgör har vi valt att benämna förvaltningsområdet för samiska.

När det gäller avgränsningen av det område där regionalt tillämpliga regler om rätt att tala finska och meänkieli skall gälla framgår av Minoritetsspråkskommitténs enkätundersökning att såväl kommunala och landstingskommunala som statliga myndigheter har tillgång till finstalande personal i relativt stor omfattning i Haparanda, Övertorneå och Pajala kommuner. Frågorna i enkäten gällde dock bara finskans ställning i området vilket gör att det är svårt att avgöra om svaren omfattar både finska och meänkieli eller bara finska. Man kan dock anta att svaren även omfattade meänkieli eftersom majoriteten av invånarna i nämnda kommuner är meänkielitalare. Företrädare för nämnda kommuner samt Kiruna och Gällivare kommuner uttalade sig positivt i enkätsvaren till införande av regionala åtgärder för finska. Vid en bedömning av var flest finstalande och meänkielitalande inom Tornedalen

finns och var myndigheterna och domstolarna har bäst förutsättningar för att tillämpa regler om rätt att använda finska och meänkieli, anser vi att det geografiska område där sådana regler är motiverade utgörs av Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå kommuner. Det geografiska område som dessa kommuner utgör har vi valt att benämna förvaltningsområdet för finska och meänkieli.

Den regionala avgränsningen innebär i första hand att de kommuner som ingår i respektive förvaltningsområde kommer att omfattas av regeringens förslag till nya regler.

Vad gäller de statliga myndigheterna skall enligt regeringens mening regionala och lokala myndigheter med ett geografiskt verksamhetsområde som helt eller delvis omfattar respektive förvaltningsområde tillämpa de nya reglerna.

När det gäller domstolar har Minoritetsspråkskommittén föreslagit att reglerna om rätt att använda samiska, finska och meänkieli hos domstol skall gälla för samtliga domstolar i mål eller ärenden vid såväl allmänna domstolar, förvaltningsdomstolar och specialdomstolar som överrätter med domkretsar som till någon del omfattar förvaltningsområdena. En sådan utformning av reglerna medför t.ex. att reglerna skall tillämpas hos en överrätt oavsett om målet tidigare har prövats av en länsrätt eller tingsrätt med en domkrets som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdena. En sådan utformning av reglerna medför även att rätten att tala något av de aktuella språken tillkommer alla som har ett ärende eller ett mål i t.ex. Högsta domstolen, Regeringsrätten eller Marknadsdomstolen. Enligt vår mening är det även beträffande domstolar den regionala anknytningen som bör vara avgörande för vilka domstolar som skall tillämpa de nya reglerna. Regeringen föreslår därför att en länsrätt och en tingsrätt med en domkrets som helt eller delvis omfattar något av förvaltningsområdena skall tillämpa de nya reglerna. Även vissa specialdomstolar har en regional anknytning. Rätten att använda samiska, finska och meänkieli i domstol skall därför även omfatta fastighetsdomstol, miljödomstol och sjörättsdomstol med en domkrets som helt eller delvis omfattar något av förvaltningsområdena.

Vissa förvaltningsmyndigheter har mycket lite kontakt med allmänheten. För en sådan myndighet kan det inte vara befogat att omfattas av de nya regler regeringen föreslår. Regeringen bör därför ges möjlighet att föreskriva att en myndighet inte skall omfattas av rätten att tala samiska, finska och meänkieli. Samma övervägande gäller även i fråga om kommunala förvaltningsmyndigheter varför landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige efter regeringens bemyndigande bör kunna medge undantag. Regeringen anser inte att en sådan bestämmelse om undantag strider mot minoritetsspråskonventionen. Konventionen föreskriver att bestämmelserna som rör statliga myndigheter och offentliga tjänster skall tillämpas i rimlig utsträckning. Beträffande regionala och kommunala myndigheter och beslutande församlingar föreskrivs i konventionen att staterna förbinder sig att tillåta och/eller uppmuntra de olika åtgärderna.

Även utanför förvaltningsområdena för samiska respektive finska och meänkieli finns de territoriellt baserade språken representerade. I t.ex.

Stockholmsområdet bor ett stort antal samer, sverigefinnar och torne-dalingar. I dag pågår satsningar inom vård och omsorg för den till antalet största av de tre minoritetsgrupperna, sverigefinnarna, i framför allt Stockholm och Mälardalen. Stockholms kommun har också flera finsk-språkiga skolor. Regeringen ser det som angeläget att dessa insatser kan fortsätta.

Vem skall ha rätt att använda samiska, finska och meänkieli hos domstolar och förvaltningsmyndigheter?

Rätt att använda samiska, finska och meänkieli hos domstolar och förvaltningsmyndigheter skall enligt regeringens mening gälla i respektive språks förvaltningsområde oberoende av om personen som använder samiska, finska eller meänkieli är svensk medborgare eller inte och oberoende av var den enskilde är bosatt.

Det finns i dag många personer som inte är svenska medborgare som är bosatta i de områden där reglerna är avsedda att tillämpas. Det är därför olämpligt att göra en uppdelning mellan svenska medborgare och andra så att bara de som är svenska medborgare får rätt att använda samiska, finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar i området. Behovet av att få denna service på sitt eget språk kan antas vara lika stort eller större bland de personer som inte är svenska medborgare och som bor i regionen.

En tillämpning av reglerna som omfattar alla som befinner sig i förvaltningsområdet för finska och meänkieli respektive i förvaltningsområdet för samiska oberoende av medborgarskap innebär ett bättre skydd av språken eftersom språken kan antas användas mer och förvaltningsområdenas egenskap av flerspråkiga områden stärks.

Inte heller föreligger skäl att uppställa krav på bosättning i respektive förvaltningsområde för att enskild skall ha rätt att använda samiska, finska och meänkieli hos domstolar och förvaltningsmyndigheter.

När det gäller medborgare i övriga nordiska länder gäller den nordiska språkkonventionen (SÖ 1982:93). Enligt denna har Sverige åtagit sig att verka för att medborgare i annat nordiskt land vid behov skall ha rätt att använda sitt eget språk vid kontakt med svenska myndigheter och andra offentliga organ. Den nordiska språkkonventionens krav går därmed inte lika långt som minoritetsspråkkonventionens krav som innebär att användare av landsdels- eller minoritetsspråk skall ges en rätt att använda sitt eget språk när framställningar görs till förvaltningsmyndigheter.

Åtgärdernas omfattning

De bestämmelser som finns i minoritetsspråkkonventionen när det gäller att ge enskilda rätt att använda landsdels- eller minoritetsspråk i kontakt med rättsväsendet och förvaltningsmyndigheter innebär en möjlighet att välja olika former och olika nivåer för Sveriges åtaganden enligt konventionen. Vid dessa överväganden bör flera omständigheter beaktas.

En omständighet är att införandet av regler som innebär en rätt att i stället för svenska få kommunicera på sitt eget språk i kontakt med myndigheter innebär en grundläggande förändring i gällande regelsystem. Myndigheterna har under många hundra år haft svenska som det enda förvaltnings språket. Det är därför lämpligt att utvecklingen mot flerspråkiga regioner där samiska, finska och meänkieli får användas jämsides med svenska i den offentliga förvaltningen och inom rättsväsendet sker stegvis. Förändringarna bör ske i samarbete mellan dem som använder språken och den övriga befolkningen i dessa områden samt i samverkan med lokala kommunala, landstingskommunala och statliga myndigheter och domstolar i regionen.

De nya bestämmelserna måste även ha stöd på riksplanet både hos majoritetsbefolkningen i hela landet och på myndighetsnivå. Även detta talar för en stegvis utveckling och förändring mot flerspråkighet i den offentliga förvaltningen i dessa områden.

Mot denna bakgrund anser regeringen att utgångspunkterna för vårt förslag bör vara att reglerna om rätt att använda samiska, finska och meänkieli i offentliga sammanhang minst skall motsvara den praxis som redan i dag finns när det gäller att från myndigheternas sida ge viss service på samiska, finska och meänkieli till dem som använder dessa språk. För att främja en utveckling av språken och ge dem ett ökat stöd bör dock reglerna ge en utökad möjlighet att använda språken. Den service som ges i dag på dessa språk bör således utökas. Omfattningen av reglerna får emellertid inte bli så hög att reglerna blir praktiskt ogenom-förbara eller skapar motsättningar mellan myndigheter och enskilda eller mellan dem som använder språken och majoritetsbefolkningen.

En annan fråga som måste övervägas är om regler om rätt att använda samiska hos domstolar och förvaltningsmyndigheter skall utformas på samma sätt som regler om rätt att använda finska och meänkieli hos domstolar och förvaltningsmyndigheter.

Det är betydligt fler personer som använder finska och meänkieli i förvaltningsområdet för finska och meänkieli än som använder samiska i förvaltningsområdet för samiska. Det finns även betydligt fler personer som behärskar finska och meänkieli än samiska bland dem som är statligt och kommunalt anställda i dessa områden. Detta skulle kunna tala för att regler om rätt att använda finska och meänkieli i kontakt med förvaltningsmyndigheter och domstolar skall utformas på en enligt konventionen högre åtagandenivå än motsvarande regler för samiska. Å andra sidan är den omständigheten att samiskan troligen används av färre personer ett argument för att ge samiskan ett särskilt starkt skydd eftersom språket kan anses ha en svagare och mer hotad ställning och därmed behov av ett starkare skydd.

Vi anser att det finns starka skäl för att utforma regler om rätt att använda samiska respektive finska och meänkieli i offentliga sammanhang på samma åtagandenivå. En skillnad i åtagandenivå när det gäller rätten att använda språken i offentliga sammanhang kan uppfattas som att språken bedömts som olika skyddsvärda. Så är naturligtvis inte fallet. Bestämmelser med olika innehåll kan även leda till att reglerna blir

svårare att tillämpa. Särskilt gäller detta för myndigheter och domstolar med verksamhetsområde inom Kiruna och Gällivare kommuner där både regler om rätt att använda samiska och regler om rätt att använda finska och meänkieli enligt vårt förslag skall gälla.

Vi föreslår därför att regler om rätt att använda samiska och regler om rätt att använda finska och meänkieli hos domstolar och förvaltningsmyndigheter skall utformas så att de ger rättigheter på samma nivå.

7.2 Domstolar

Regeringens förslag: En part eller ställföreträdare för part skall ha rätt att hos domstol använda samiska, finska och meänkieli under handläggningen av ett mål eller ärende, som har anknytning till förvaltningsområdet.

Rätten att använda samiska, finska och meänkieli skall omfatta rätten att inge handlingar och skriftlig bevisning på dessa språk, rätten att få handlingar som hör till målet eller ärendet muntligen översätta till dessa språk och rätten att vid muntlig förhandling tala språken.

Domstolar skall översätta ingivna handlingar till svenska om det inte är uppenbart onödigt samt i övrigt sträva efter att bemöta enskilda på samiska, finska och meänkieli.

Rätten att tala samiska, finska och meänkieli skall även omfatta de domstolar dit en dom eller ett beslut i ett mål eller ett ärende överklagas.

En begäran att använda samiska, finska eller meänkieli skall framställas i samband med att målet eller ärendet inleds eller första gången parten skall yttra sig. En begäran att använda samiska, finska eller meänkieli som framställs senare eller som uppenbart har ett otillbörligt syfte skall få avslås.

Kommitténs förslag: Stämmer i huvudsak överens med regeringens förslag.

Remissinstansernas synpunkter: *Hovrätten för Övre Norrland* anser inte att kommitténs förslag bör genomföras. Hovrätten anför bl.a. att förhandlingarna kommer att ta längre tid och en motpart kommer att drabbas av de risker som alltid följer av att ett samtal sker via tolk. Två viktiga principer står emot varandra, rätten att använda minoritetsspråk och rättsäkerhetsintresset. Hovrätten anser att rättsäkerhetsintresset skall väga över. Hovrätten påpekar också att den föreslagna rätten att få handlingar som hör till målet eller ärendet muntligen översätta går utöver vad minoritetsspråkskonventionen föreskriver. *Gällivare tingsrätt* och *Haparanda tingsrätt* anför att rätten att använda samiska och finska rimligen bör utökas till att omfatta vittnen, målsäganden och eventuellt även andra aktörer. *Piteå tingsrätt* anför att det bör klargöras om rätten att tala samiska, finska och meänkieli innefattar rätten att få allt som sägs under en förhandling översatt till respektive språk.

Skälen för regeringens förslag: När det gäller minoritetsspråkskonventionens förpliktelser rörande rätten att använda samiska, finska och meänkieli i rättsväsendet uppfyller, som regeringen tidigare sagt, Sverige bara en av de förpliktelser som berör rätten att använda språken i rättegång.

För att stärka skyddet för samiska, finska och meänkieli och bättre uppfylla kraven i minoritetsspråkskonventionen anser regeringen att en rätt att använda samiska, finska och meänkieli i domstol bör införas. Denna rätt bör gälla oberoende av kunskaper i svenska. En sådan lagfäst rätt kan även förväntas leda till att de aktuella språken får en starkare ställning. Sådana regler har också ett starkt symbolvärde.

Vid avgörandet av vilken omfattning sådana regler skall få måste framförallt hänsyn tas till vilka kunskaper i samiska, finska och meänkieli som finns i de aktuella regionerna. Det får därför anses uteslutet att föreslå så omfattande regler att domstolarna på begäran av någon av parterna skall hålla rättegången på samiska, finska eller meänkieli.

Regeringen anser det däremot möjligt att införa en rätt för part att i mål eller ärende vid domstol använda sitt eget språk. Det måste även anses möjligt att tillåta att handlingar eller skriftlig bevisning, vid behov med hjälp av tolk eller översättare, ges in till domstolen på samiska, finska och meänkieli och att domstolarna på begäran av den enskilde översätter handlingar som hör till målet eller ärendet till dessa språk. Regeringen föreslår därför att en sådan rätt för part att använda samiska, finska eller meänkieli i mål eller ärende vid domstol införs. *Lagrådet* har anfört att tvekan kan råda om en ställföreträdare för part har rätt att använda de aktuella språken. Enligt *Lagrådet* synes det rimligt att även parts ställföreträdare skall ha rätt att använda språket i fråga, vilket bör framgå av lagtexten. Regeringens mening är att även parts ställföreträdare skall omfattas av de föreslagna reglerna. Detta bör även framgå av lagtexten. Enligt vår mening finns det dock inte skäl att ytterligare gå utöver vad som föreskrivs i minoritetsspråkskonvention och låta denna rätt omfatta andra än parter och ställföreträdare för part i ett mål eller ett ärende.

Reglerna om rätt att använda samiska finska och meänkieli i domstol skall enligt vårt förslag gälla för länsrätt, tingsrätt och vissa specialdomstolar med domkretsar, som till någon del omfattar förvaltningsområdet för samiska respektive förvaltningsområdet för finska och meänkieli. De aktuella domstolarnas domkrets överensstämmer i huvudsak inte med de geografiska områden där de föreslagna bestämmelserna skall tillämpas. Den enskildes rätt att använda samiska, finska och meänkieli bör därför omfatta ett mål eller ärende som har anknytning till förvaltningsområdet. Med anknytning avses här t.ex. att parten är bosatt eller vistas i förvaltningsområdet eller att ett mål rör en fastighet belägen i förvaltningsområdet. Rätten skall även omfatta de domstolar dit ett beslut eller en dom av en sådan länsrätt, tingsrätt och specialdomstol överklagas. En sådan utformning överensstämmer bäst med konventionens krav i dessa avseenden.

Regeringens förslag innebär att den enskilde, oavsett om han eller hon behärskar svenska, får rätt att i stället för svenska tala samiska, finska

eller meänkieli vid muntlig förhandling inför domstolen. Förslaget innebär inte någon rätt att få det som i övrigt sägs under förhandlingen översatt till samiska, finska respektive meänkieli. Förslaget kan inte enligt regeringens mening anses påverka rättsäkerheten.

Den enskilde skall även ha rätt att ge in skriftliga inlagor och presentera skriftlig bevisning på dessa språk. Dessa handlingar skall översättas till svenska om det inte är uppenbart onödigt. Domstolar bör även i övrigt sträva efter att bemöta part som talar samiska, finska eller meänkieli på respektive språk.

När det gäller rätten att få handlingar som hör till målet eller ärendet översätta till samiska, finska eller meänkieli bör en sådan rätt, främst av kostnadsskäl, begränsas till rätt till muntlig översättning. Som *Hovrätten för Övre Norrland* anfört så innehåller minoritetsspråkskonventionen endast en sådan bestämmelse rörande brottmål. Regeringen anser dock att det inte är lämpligt att i detta hänseende ha olika regler beroende på om det är ett brottmål, ett tvistemål eller ett förvaltningsmål som handläggs varför rätten bör avse samtliga slag av mål.

Även om krav inte ställs på skriftlig översättning av handlingar till samiska, finska eller meänkieli kan det visa sig vara lämpligt att översätta vanliga skriftliga meddelanden från domstolen, såsom kallelser till muntliga förhandlingar och olika typer av förelägganden, till dessa språk. Detta för att undvika att anlita tolk för att muntligen översätta sådana meddelanden vid återkommande tillfällen.

Rätten att använda samiska hos domstol innebär att den enskilde har rätt att använda den varietet som han eller hon begär.

Enligt konventionen är det möjligt att låta parten själv helt eller delvis ersätta de kostnader för tolk eller översättning som kan uppkomma i kontakt med rättstillämpande myndigheter. En sådan utformning av de svenska bestämmelserna är dock olämplig. Det skulle innebära att den som begär att få använda sitt eget språk själv skall betala de kostnader detta medför. Av de bestämmelser i rättegångsbalken och förvaltningsprocesslagen som vi tidigare redogjort för framgår att ersättning för tolk och översättning betalas av allmänna medel. En samisktalande, finstalande eller meänkielitalande bör därför enligt regeringens uppfattning få använda sitt eget språk utan att bekosta tolk eller översättare själv. Med en annan ordning riskerar rätten att använda sitt eget språk att bli urholkad till följd av att den enskilde inte har råd att bekosta tolk eller översättare.

En begäran att tala samiska, finska eller meänkieli bör kunna avslås om den kommer in efter det att ett ärende eller ett mål har inletts eller om det är uppenbart att den har ett otillbörligt syfte.

För de ökade kostnader som föranleds av regeringens förslag bör domstolarna tillföras 1 miljon kronor från och med år 2000.

Regeringens förslag: Den enskilde skall få använda samiska, finska och meänkieli vid skriftliga och muntliga kontakter med statliga förvaltningsmyndigheter i ärenden som avser myndighets-utövning i förhållande till honom eller henne, om ärendet har anknytning till respektive förvaltningsområde.

Myndigheten skall ge muntliga svar på samiska, finska och meänkieli samt även i övrigt sträva efter att bemöta den enskilde på respektive språk.

Myndigheten skall få bestämma särskilda tider och särskild plats för besök och telefonsamtal.

Kommitténs förslag: Stämmer i huvudsak överens med regeringens förslag. Kommittén har även föreslagit bestämmelser om att myndigheterna dels vid behov skall erbjuda sin personal vidareutbildning i de aktuella språken, dels skall betrakta tvåspråkighet som en särskild merit vid anställning av personal. Därutöver har kommittén föreslagit att även domstolars handläggning av förvaltningsärenden skall omfattas av lagarna samt en uttrycklig regel om att kostnaderna för tolk och översättare betalas av myndigheten.

Remissinstansernas synpunkter: Merparten av remissinstanserna är positiva till kommitténs förslag. *Hovrätten för Övre Norrland* och *Kammarrätten i Sundsvall* anser att det uttryckligen bör framgå av lagtexten att rätten att tala samiska, finska och meänkieli även omfattar myndighet dit ett ärende från kommunal, landstingskommunal eller statlig förvaltningsmyndighet eller ett förvaltningsärende hos domstol kan överklagas. *Länsrätten i Norrbottens län* ifrågasätter om bestämmelsen att begränsa den enskildes rätt att använda samiska, finska och meänkieli till vissa tider är konventionsenlig.

Skälen för regeringens förslag: Statliga förvaltningsmyndigheter bör som regeringen tidigare konstaterat vid behov anlita tolk i kontakt med personer som inte behärskar svenska. Någon skyldighet att anlita tolk föreligger således inte. Det förslag till nya regler regeringen i det följande lägger fram skall tillämpas hos regionala och lokala statliga myndigheter med ett geografiskt verksamhetsområde som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdet för samiska respektive förvaltningsområdet för finska och meänkieli. Med statliga förvaltningsmyndigheter avses här polismyndighet, skattemyndighet, försäkringskassa, åklagarmyndighet, kronofogdemyndighet, arbetsförmedling, tullmyndighet, länsstyrelse, lantmäterimyndighet, Vägverkets region, skogsvårdsstyrelse m.fl.

I konventionen finns, som regeringen tidigare sagt, åtaganden på olika nivåer när det gäller rätten att använda landsdels- eller minoritetsspråk hos statliga myndigheter i de regioner där språken används av hävd. Den högsta åtagandenivån innebär att myndigheten skall använda språken i sin verksamhet. Nivån därunder anger att anställd personal vid dessa myndigheter i sin kontakt med allmänheten skall använda dessa språk om den enskilde använder språket i fråga. Den tredje åtagandenivån innebär

att personer som använder landsdels- eller minoritetsspråk får göra framställningar i muntlig eller skriftlig form på dessa språk och få svar på sitt språk. Den fjärde nivån ger rätt att göra muntliga eller skriftliga framställningar på landsdels- eller minoritetsspråk men inte att få svar på dessa språk och den femte nivån föreskriver endast att handlingar som ges in på ett landsdels- eller minoritetsspråk skall anses giltiga. I dag uppfyller Sverige den femte nivån för samiska, finska och meänkieli.

När omfattningen av rätten för den enskilde att använda samiska, finska eller meänkieli hos statliga förvaltningsmyndigheter skall bestämmas måste liksom för rättsväsendet språkkunskaperna hos myndighetspersonalen tillsammans med behovet av att använda sitt eget språk vara avgörande för vilken nivå i konventionen som sådana regler bör motsvara. De högsta åtagandenivåerna förutsätter att hela eller stora delar av personalen vid myndigheterna behärskar samiska, finska och meänkieli. Med hänsyn till dessa krav på språkkunskaper hos myndigheternas personal är sådana åtgärder omöjliga att införa i dag. Regeringen anser det dock möjligt att införa en rätt som innebär att de som använder samiska, finska eller meänkieli har rätt att göra framställningar i muntlig eller skriftlig form på dessa språk och få svar på sitt språk. Detta motsvarar den tredje åtagandenivån i minoritetsspråskonventionen.

Regeringen föreslår därför att regler om rätt för enskilda att använda samiska respektive finska och meänkieli i kontakt med statliga förvaltningsmyndigheter i ärenden som rör myndighetsutövning mot dem införs. Den enskilde kommer härigenom ges en rätt att vid muntliga och skriftliga kontakter med myndigheterna använda samiska, finska och meänkieli. Minoritetsspråkskommittén har föreslagit att motsvarande regler även bör gälla domstolar vid handläggning av förvaltningsärenden. En sådan regel har enligt regeringens mening en så begränsad tillämpning att det inte finns skäl att låta domstolar vid handläggning av förvaltningsärenden omfattas av de nya reglerna.

Regeringen föreslår även att myndigheterna skall vara skyldiga att svara på det språk den enskilde använder i kontakt med myndigheten. När det gäller omfattning av en sådan skyldighet gör vi följande överväganden.

När det gäller muntliga förfrågningar från enskilda och muntliga svar från myndigheterna i sådana ärenden kan myndigheterna i flera fall med tillvaratagande av egen personals kunskaper klara sådan service om man får begränsa sådana förfrågningar till vissa i förväg bestämda tider. I många fall kan dock tolk behöva anlitas. Hos myndigheter som måste anlita tolk bör en möjlighet att begränsa servicen på samiska, finska och meänkieli till vissa i förväg bestämda tider finnas. Vi föreslår därför att myndigheterna får rätt att bestämma särskilda tider och särskild plats för samisktalandes, finstalandes och meänkielitalandes besök och telefonsamtal. Enligt minoritetsspråskonventionen skall staterna förbinda sig att genomföra det slag av åtgärder vi nu föreslår i rimlig utsträckning. En sådan bestämmelse kan därför inte anses strida mot konventionen.

När det gäller skriftliga kontakter mellan den enskilde och en myndighet finns större svårigheter. Kunskaperna i att läsa och skriva samiska,

finska och meänkieli får antas vara sämre hos personalen vid myndigheterna än kunskaperna i att tala och förstå språken. För att klara att uppfylla ett sådant krav är man beroende av att anlita utomstående översättare. Förutom att skriftliga översättningar är kostsamma är de också tidskrävande. Särskilt gäller detta översättning av skriftliga beslut av myndigheter eftersom särskilt stora krav på kvalitet måste ställas på sådana översättningar.

Det kan mot denna bakgrund konstateras att ju större krav som ställs på myndigheterna att ta emot skriftliga handlingar på samiska, finska och meänkieli och att ge skriftliga svar på dessa språk ju större blir kostnaderna och ju mer tidskrävande blir handläggningen vid myndigheterna. Särskilt gäller detta om myndigheterna skall avfatta skriftliga beslut även på samiska, finska och meänkieli eftersom detta alltid kräver att en utomstående översättare anlitas.

Regeringen anser därför att det i dag är orealistiskt, såväl praktiskt som ekonomiskt, att ställa krav på myndigheterna att avfatta skriftliga beslut även på samiska, finska och meänkieli. Rätten att skriftligt kommunicera med myndigheterna på dessa språk bör därför begränsas till en rätt för den enskilde att lämna in skriftliga inlagor till myndigheten.

Om en enskild använt samiska, finska eller meänkieli i sina skriftliga kontakter med myndigheten i ett ärende som rör myndighetsutövning bör myndighetens skyldighet således begränsas till att muntligen översätta och förklara sina skriftliga svar och beslut riktade till den enskilde. För att den som använder samiska, finska eller meänkieli skall känna till sin rätt att få beslutet muntligen översatt, skall en skriftlig upplysning på respektive språk om att sådan muntlig översättning eller förklaring kan ges av myndigheten alltid följa med skrift eller beslut från myndigheten till den enskilde.

Den enskilde skall ha rätt att välja finska eller meänkieli eller vilken varietet av samiska som han eller hon vill använda vid sin kontakt med myndigheten. Myndigheten bör vid sina muntliga kontakter, så långt möjligt, använda samma varietet av samiska som den enskilde. När det gäller finska och meänkieli skall myndigheten vid sina muntliga kontakter med enskilda använda samma språk som den enskilde. Som *Lagrådet* påpekat bör detta tydligare komma till uttryck i lagtexten.

För att myndigheterna så långt möjligt skall kunna ge samma service på samiska, finska och meänkieli som på svenska är det önskvärt att myndigheten så långt möjligt använder den personal som behärskar dessa språk hos myndigheten i kontakt med enskilda som väljer att kommunicera med myndigheterna på dessa språk. Tolk eller översättare bör bara anlitas om den egna personalen inte behärskar språken tillräckligt väl. Ersättning till tolk eller översättare skall betalas av myndigheten. Någon uttrycklig regel om detta behöver inte enligt regeringens mening tas in i de föreslagna lagarna.

För att myndighetens personal skall kunna användas i så stor utsträckning som möjligt kan personalen vid olika myndigheter behöva omorganiseras och vidareutbildas. Minoritetsspråkskommittén har föreslagit att en bestämmelse om att myndigheterna skall erbjuda sin

personal fortbildning skall tas in i de föreslagna lagarna. Kommittén har även föreslagit att en regel införs som gör att myndigheterna utöver andra kunskapskrav, skall betrakta tvåspråkighet i samiska och svenska, finska och svenska eller meänkieli och svenska som en särskild merit vid anställning av personal hos myndigheter inom förvaltningsområdet. Det är myndigheternas ansvar att avgöra om sådan utbildning skall erbjudas personalen och vad som skall utgöra en särskild merit vid anställning. Regeringen anser därför att sådana bestämmelser inte bör tas in i de föreslagna lagarna.

Även om man organiserar arbetet vid myndigheterna så att egen personal med kunskaper i samiska, finska och meänkieli utnyttjas så långt möjligt för att bemöta dem som vill utnyttja rätten att använda dessa språk, kommer myndigheter i många fall vara tvungna att anlita utomstående tolkar eller översättare. För att tolkar och översättare skall kunna utnyttjas så effektivt som möjligt kan myndigheterna samordna sitt utnyttjande av tolkar och översättare.

Regeringen föreslår också att myndigheterna skall sträva efter att även i övrigt ge information och upplysningar till allmänheten på samiska, finska och meänkieli om det begärs. Blanketter och informationsblad avsedda för allmänheten skall också kunna översättas till samiska, finska eller meänkieli, eller till tvåspråkiga versioner, när behov av detta bedöms föreligga. Bedömningen av om ett sådant behov finns får göras mot bakgrund av efterfrågan på muntlig information på samiska, finska och meänkieli hos myndigheterna.

De statliga myndigheterna bör kunna erbjuda den service som nu redovisas inom befintliga ramar.

7.4 Landstingskommunala och kommunala förvaltningsmyndigheter

Regeringens förslag: Den enskilde skall få använda samiska, finska och meänkieli vid skriftliga och muntliga kontakter med landstingskommunala och kommunala förvaltningsmyndigheter i ärenden som avser myndighetsutövning i förhållande till honom eller henne, om ärendet har anknytning med förvaltningsområdet.

Myndigheten skall ge muntliga svar på samiska, finska och meänkieli samt även i övrigt sträva efter att bemöta den enskilde på respektive språk.

Myndigheten skall få bestämma särskilda tider och särskild plats för besök och telefonsamtal.

Kommitténs förslag: Stämmer i huvudsak överens med regeringens förslag. Kommittén har även föreslagit bestämmelser om att myndigheterna dels vid behov skall erbjuda sin personal vidareutbildning i de aktuella språken, dels skall betrakta tvåspråkighet som en särskild merit vid anställning av personal. Kommittén har därutöver föreslagit att en

uttrycklig regel om att kostnaderna för tolk och översättare betalas av myndigheten.

Remissinstansernas synpunkter: Merparten av remissinstanserna är positiva till förslagen. *Kiruna kommun* är positiv till förslaget men påpekar att förslaget kräver betydligt större utbildningsinsatser än kommittén antagit. *Arjeplogs kommun* anser att rätten att använda sitt eget språk kan leda till orimliga kostnader och ifrågasätter om den blir ett skydd för språket. De remissinstanser som representerar samerna föreslår att rätten att använda samiska även skall avse skriftliga beslut. *Gällivare kommun, Haparanda kommun, Jokkmokks kommun, Pajala kommun* och *Övertorneå kommun* är positiva till förslagen.

Skälen för regeringens förslag: Konventionens bestämmelser när det gäller rätten för enskilda att använda landsdels- eller minoritetsspråk hos kommunala eller landstingskommunala myndigheter är utformade på liknande sätt som bestämmelserna om rätt att använda språken i kontakt med statliga myndigheter. Åtagandena är dock något mer vagt formulerade. Skälet till skillnaden i formulering när det gäller de åtaganden som gäller för kommunala och landstingskommunala myndigheter jämfört med vad som gäller för statliga myndigheter anges i konventionskommentaren vara att man velat ta hänsyn till den kommunala självbestämmanderätten. Avsikten har dock inte varit att myndigheterna på kommunal nivå skall ge sämre service på landsdels- eller minoritetsspråken än de statliga myndigheterna.

Regeringen föreslår med hänsyn till innehållet i konventionen och konventionskommentaren att regler om rätt för enskilda att använda samiska, finska och meänkieli hos landstingskommunala och kommunala förvaltningsmyndigheter skall utformas på samma sätt som regler om rätt att använda samiska, finska och meänkieli hos statliga förvaltningsmyndigheter. Ett gemensamt regelsystem för alla förvaltningsmyndigheter oavsett om de är statliga, landstingskommunala eller kommunala, underlättar också för de myndigheter som skall tillämpa reglerna och gör reglerna mer lättöverskådliga för den enskilde.

Regeringen föreslår således att den enskilde skall få använda samiska, finska och meänkieli vid muntliga och skriftliga kontakter med landstingskommunala och kommunala förvaltningsmyndigheter samt att dessa myndigheter skall ge muntliga svar på samma språk. Myndigheterna skall även i övrigt sträva efter att bemöta den enskilde på respektive språk och få bestämma särskilda tider och särskild plats för besök och telefonsamtal.

Regeringens förslag: En kommun skall när den erbjuder plats i förskoleverksamhet ge barn vars vårdnadshavare begär det möjlighet till plats i förskoleverksamhet där hela eller delar av verksamheten bedrivs på samiska, finska respektive meänkieli.

Vidare skall en kommun erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller delar av den service som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar samiska, finska respektive meänkieli.

Kommitténs förslag: Stämmer i huvudsak överens med regeringens förslag.

Remissinstansernas synpunkter: Merparten av remissinstanserna är positiva till förslagen. Detta gäller även representanter för äldreomsorg och förskoleverksamhet i berörda kommuner.

Skälen för regeringens förslag: I konventionens artikel 10.3 behandlas rätten att få samhällsservice från förvaltningsmyndigheter på landsdels- eller minoritetsspråk. För att nå upp till konventionens krav krävs att samiska, finska och meänkieli används inom förvaltningsområdena för samiska respektive finska och meänkieli i samhällsservice från förvaltningsmyndigheter eller personer som handlar på deras uppdrag. Som vi tidigare sagt finns olika nivåer för staternas åtaganden. Exempel på samhällsservice som avses är enligt konventionskommentaren service vid sjukhus, postbefordran, transporter och elleveranser. I artikel 13.2c) behandlas ett närliggande område nämligen rätten att bli bemött på landsdels- eller minoritetsspråk vid institutioner som erbjuder social omsorg såsom, sjukhus, pensionärshem och vårdhem.

Regeringen anser att det för närvarande inte är möjligt att uppfylla kraven enligt dessa konventionsbestämmelser inom alla områden för statlig, landstingskommunal och kommunal service eller social omsorg. Kostnaderna skulle bli för höga och de praktiska problemen att genomföra sådana rättigheter för stora. Vi har mot denna bakgrund ansett att rätten att bli bemött på samiska, finska och meänkieli i denna del av den offentliga förvaltningen i ett första steg bör begränsas till de områden där möjligheten att bli bemött på sitt eget språk är mest angelägen och kan antas leda till det bästa stödet för språkens bevarande. De områden vi har funnit vara mest angelägna är förskoleverksamhet och äldreomsorg.

Förskoleverksamhet på det egna språket är mycket viktig för samiskans, finskans och meänkielis bevarande i förvaltningsområdena eftersom språkinläringen är som intensivast under åren före skolstarten. För att de barn som använder samiska, finska eller meänkieli i sina hem skall kunna utveckla en aktiv tvåspråkighet på det sätt som eftersträvas i konventionen, är det därför mycket viktigt att språkinläringen stöds redan i förskolan.

När det gäller omsorgen om äldre är dessa ofta de starkaste språkbärarna och bärare av kultur och traditioner. Det är därför viktigt för

språkens och kulturens bevarande att de äldre som använder samiska, finska och meänkieli kan fortsätta att göra detta. Därtill kommer den omständigheten att det inom äldreomsorgen har visat sig att äldre kan förlora kunskaperna i det sist inlärd språket men behåller kunskaperna i det först inlärd språket. För denna generation kan följaktligen samiska, finska eller meänkieli vara det enda språk de kan kommunicera med omgivningen på. Det är mot denna bakgrund nödvändigt att kunna erbjuda äldreomsorg på samiska, finska och meänkieli för dem som har dessa språk som modersmål.

I de enkäter som Minoritetsspråkskommittén sändt till kommunerna har frågor ställts angående i vilken omfattning samiska och finska används i förskoleverksamhet och äldreomsorg. Svaren har varierat men samtliga kommuner har uppgett att man har personal både inom förskolan och äldreomsorgen som behärskar samiska respektive finska. Samtliga kommuner har också uppgett sig vara positiva till att organisera förskoleverksamheten och äldreomsorgen så att den personal som behärskar samiska och finska kan användas i verksamheten. I flera kommuner sker redan en sådan samordning, permanent eller på försök. De flesta kommuner som har sådan verksamhet har rapporterat att man har goda erfarenheter av denna verksamhet.

Regeringen föreslår att kommunerna i förvaltningsområdet för samiska respektive i förvaltningsområdet för finska och meänkieli, när plats i förskoleverksamhet erbjuds barn, skall ge föräldrar som så önskar möjlighet att placera barnen i förskoleverksamhet där hela eller delar av verksamheten bedrivs på samiska, finska respektive meänkieli. Detta medverkar till att artikel 10.3 och 13.2 delvis uppfylls. Det motsvarar samtidigt konventionens krav i artikel 8.1 a iii).

Skälet till att vi utformat förslaget på detta sätt är att kommunerna i dag erbjuder förskoleverksamhet på samiska respektive finska i varierande omfattning och i olika former. Det finns också olika förutsättningar i olika kommuner när det gäller tillgång på språkkunnig personal, personalens pedagogiska utbildning när det gäller barns tvåspråkighet och vad gäller antal barn vars föräldrar kan antas efterfråga förskoleverksamhet på samiska, finska eller meänkieli. De olika förutsättningarna motiverar enligt regeringens uppfattning att kommunerna i ett första steg får möjlighet att organisera förskoleverksamheten enligt de resurser och den efterfrågan som finns i dag. Kommunerna ges således med detta förslag möjlighet att själva välja hur de vill utforma den verksamhet som erbjuds på samiska, finska och meänkieli.

När kommunerna utformar förskoleverksamhet på samiska, finska och meänkieli är det angeläget att sådan förskoleverksamhet utformas så att den också innehåller inslag av den kultur och de traditioner som hänger samman med språken. Det är också önskvärt att förskolepersonalen får utbildning i hur de bäst kan stödja barnens tvåspråkighet.

När det gäller äldreomsorgen föreslår regeringen regler som innebär att kommunerna åläggs en skyldighet att erbjuda äldreomsorg där hela eller i vart fall delar av verksamheten bedrivs på samiska, finska respektive meänkieli. På motsvarande sätt som gäller för förskoleverksamheten finns olika förutsättningar hos olika kommuner när det gäller att

anordna äldreomsorg där personalen använder samiska, finska eller meänkieli. Detta gör att vi utformat vårt förslag så att kommunerna i ett första steg kan välja i vilken form och omfattning sådan verksamhet skall erbjudas. Vårt förslag medverkar till att artikel 10.3 och 13.2 delvis uppfylls.

Ett mycket viktigt inslag i äldreomsorgen är att eftersträva att en användning av samiska, finska och meänkieli förenas med en respekt för den samiska, finska och tornedalska kulturen och traditionerna så att de äldre kan få ett bemötande som så mycket som möjligt liknar det de varit vana vid när det gäller språk, kultur och traditioner. Äldreomsorg med sådana inslag förekommer redan permanent eller på försök i flera av de aktuella kommunerna.

För att personalen inom förskoleverksamheten och äldreomsorgen i ökad utsträckning skall ha möjlighet att bemöta barn och äldre på samiska, finska och meänkieli kan kommunen behöva bereda personalen fortbildning i samiska, finska och meänkieli. Sådan fortbildning kan innehålla utbildning i samisk och tornedalsk historia och traditioner samt utbildning om barns språkinlärning.

För de ökade kostnader som föranleds av regeringens förslag i detta avsnitt och i avsnitt 7.4 bör kommunerna och landstinget tillföras 6 miljoner kronor från och med år 2000.

7.6 Kommunindelning och språkgränser

Regeringens bedömning: Nuvarande bestämmelser om förutsättningar för ändringar i den kommunala indelningen är tillräckliga för att uppfylla minoritetsspråkskonventionens krav att den administrativa indelningen inte skall hindra främjandet av landsdels- eller minoritetsspråk.

Kommitténs förslag: Kommittén föreslår en bestämmelse som klargör att en ändring i kommunindelningen inte får ske på ett sådant sätt att den hindrar att samiska och finska främjas.

Remissinstansernas synpunkter: *Sametinget* anser inte att Sverige har respekt för det samiska geografiska området. Indelningslagen bör därför ändras i enlighet med kommitténs förslag. Övriga remissinstanser har inte yttrat sig särskilt i denna fråga.

Skälen för regeringens bedömning: Vid en jämförelse av de historiska språkgränserna för samiska respektive finska och meänkieli med kommungränserna för kommunerna i förvaltningsområdena för dessa språk kan konstateras att dessa gränser inte sammanfaller. I två av de kommuner som omfattas av förslagen, Gällivare och Kiruna, talas både samiska, finska och meänkieli. Samiska talas mest i de västra delarna av kommunerna och i norra delen i Kiruna kommun medan finska och meänkieli talas mest i de östra delarna.

Av bestämmelsen i artikel 7.1b) i minoritetsspråkskonventionen framgår att gällande eller ny administrativ indelning av landet inte skall hindra främjandet av ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk.

Regeringen anser att det är viktigt att den administrativa indelningen av landet inte utgör hinder för att främja landsdels- eller minoritetsspråk. Enligt vår mening utgör den nuvarande indelningen inte något sådant hinder.

Förutsättningarna för ändringar i den kommunala indelningen regleras i lagen (1979:411) om ändringar i Sveriges indelning i kommuner och landsting. Där anges i 1 kap. 1 § att en ändring i rikets indelning i kommuner kan göras om en sådan ändring kan antas medföra bestående fördel för en kommun eller en del av en kommun eller andra fördelar från allmän synpunkt. Särskild hänsyn skall tas till den eller de kommuner som närmast berörs av indelningen. Om en sådan kommun motsätter sig en indelningsändring får beslut om ändring meddelas endast om det föreligger synnerliga skäl. Särskild hänsyn skall också tas till befolkningens önskemål och synpunkter.

Av förarbetena till lagen framgår att en indelningsändring inte bör genomföras utan att det föreligger från allmän synpunkt objektivt bärande skäl till ändringen (prop. 1978/79:157). Vilka skäl som skall föreligga och hur tungt de skall väga i förhållande till eventuella skäl mot en ändring har i huvudsak överlämnats till praxis. Vid denna avvägning bör alla omständigheter som talar för eller emot en ändring uppmärksammas. Befolkningens förhållanden skall ges en central plats vid bedömningen.

Regeringen anser mot bakgrund av vad som nu har sagts att lagstiftningen redan i dag ger tillräckliga garantier för att en indelningsändring inte kommer att genomföras om den skulle hindra främjandet av samiska, finska och meänkieli.

8 Rikstäckande åtgärder

8.1 Utbildningsfrågor

8.1.1 Grundskola och gymnasieskola

Regeringens bedömning: I läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94) respektive de frivilliga skolformerna (Lpf 94) bör det anges att eleverna skall ges kunskap om minoritetsspråken och om de nationella minoriteternas kultur, religion och historia.

Kommitténs förslag: Stämmer i huvudsak överens med regeringens bedömning.

Remissinstansernas synpunkter: Remissinstanserna är i allmänhet positiva till förslagen som gäller grundskolan och gymnasieskolan. Remissvaren från kommunerna är särskilt positiva. *Sametinget* och

Samernas folkhögskola framför att även utbildning av förskolelärare och fritidspedagoger samt övrig skolpersonal bör omfattas av förslaget. *Högskoleverket* föreslår att regeringen gör en noggrann kostnadsanalys av insatsen vid landets lärarutbildningar för att garantera att man når önskvärt resultat. *Statens skolverk* har inte några invändningar mot förslagen.

Skälen för regeringens bedömning: Av minoritetsspråkskonventionens artikel 7.1c) och 7.1d) framgår att staterna skall bygga sin politik, lagstiftning och praxis på mål och principer som främjar landsdels- eller minoritetsspråken i syfte att skydda dem samt underlättar och/eller uppmuntrar användningen av språken i tal och skrift i det offentliga och privata livet. I artikel 7.1f) och 7.3 anges att staterna skall tillhandahålla lämpliga former och medel för undervisning i landsdels- eller minoritetsspråk på alla vederbörliga nivåer samt att de skall främja ömsesidig förståelse mellan språkliga grupper och verka för att respekt, förståelse och tolerans med avseende på landsdels- eller minoritetsspråk inkluderas bland målen för olika slag av undervisning och utbildning.

I artikel 8.1b), 8.1c), 8.1d) och 8.1g) framgår att staterna skall tillhandahålla undervisning i landsdels- eller minoritetsspråk samt i den historia och kultur som hör till språken i grundskolan och gymnasiet som en integrerad del av läroplanen. Detta skall ske utan att försämra undervisningen i statens officiella språk. I artikel 8.1i) ställs också krav på att staten skall inrätta ett eller flera övervakningsorgan för att följa undervisningen i landsdels- eller minoritetsspråken och periodiskt avge rapport om sina resultat.

I artikel 8.2 anges att staterna även utanför det geografiska område där tillräckligt många använder landsdels- eller minoritetsspråk skall, om antalet användare av ett landsdels- eller minoritetsspråk motiverar det, tillåta, uppmuntra eller tillhandahålla undervisning på eller i landsdels- eller minoritetsspråk på alla vederbörliga utbildningsnivåer.

Även ramkonventionen innehåller bestämmelser med inriktning på utbildningssystemet. Dessa bestämmelser finns i artiklarna 12, 13 och 14. Av dessa artiklar följer att staterna bl.a. skall vidta åtgärder för att främja kunskap om de nationella minoritetens kultur, historia, språk och religion i utbildningen. Staterna skall vidare främja lika möjligheter till utbildning på alla nivåer för personer som tillhör nationella minoriteter samt erkänna att personer som tillhör en nationell minoritet har rätt att inrätta och sköta sina egna privata utbildningsanstalter. Utövandet av denna rätt skall inte medföra något finansiellt åtagande för parterna.

Sverige uppfyller i dag ovan nämnda punkter och stycken i minoritetsspråkskonventionens del II för samtliga minoritetsspråk utom artikel 7.3 som endast kan uppfyllas helt för samiska. Sverige uppfyller även nämnda artiklar i del III för landsdels- eller minoritetsspråken utom 8.1i). Sverige uppfyller också artiklarna 12, 13 och 14 i ramkonventionen för de nationella minoriteterna.

Ökad kunskap om de nationella minoriteterna och deras del av vår gemensamma historia och vårt kulturarv är nödvändig om de nationella minoriteterna skall få respekt, förståelse och stöd i sina strävanden att

bevara sin kultur, sitt språk, sin religion m.m. Det är även en förutsättning för ett ökat utbyte mellan dessa minoriteter och den svenska majoritetsbefolkningen.

Regeringen anser det viktigt att alla barn i Sverige, antingen de tillhör en minoritet eller majoriteten, redan i skolan får kunskap om de nationella minoriteternas historia i Sverige och deras kultur, språk och religion samt om deras del i samhället i dag. På detta sätt anser vi att förståelsen för dessa grupper och därmed viljan att ge dem stöd för att bevara sin kultur och sitt språk m.m. kommer att växa. Förutsättningarna för en dialog mellan minoriteterna och majoriteten, både i skolan och senare i livet, stöds också enligt vår uppfattning på detta sätt. I dag anges i läroplanerna för det obligatoriska skolväsendet (Lpo 94) och för de frivilliga skolformerna (Lpf 94) att ett av målen för utbildningen är att eleverna görs förtrogna med centrala delar av det svenska, nordiska inklusive det samiska, samt västerländska kulturarvet. Regeringen avser att ändra läroplanerna så att det även framgår att kunskap skall ges om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken. För att detta skall få genomslag måste lärarutbildningen följa de ändrade läroplanerna. Vi behandlar denna fråga i nästa avsnitt.

En ändring i läroplanerna medför även att kursplanerna kan behöva ändras så att det framgår att kunskap skall ges om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken.

Även modersmålsundervisning och tvåspråkig undervisning har stor betydelse när det gäller att stödja och stärka minoritetsspråken. Nuvarande regler ger goda möjligheter till sådan undervisning. Skolverkets tidigare uppföljning visar dock att reglerna inte alltid följs på ett tillfredsställande sätt. Det är därför väsentligt att Skolverket inom ramen för sin tillsyn särskilt följer utvecklingen av modersmålsundervisningen för minoritetsspråken.

Sammantaget medför dessa åtgärder att Sverige kan uppfylla nämnda punkter eller stycken i minoritetsspråkskonventionens del II inom området grundskola och gymnasieskola för samtliga minoritetsspråk samt sju punkter eller stycken för landsdels- eller minoritetsspråken i del III. Dessutom uppfyller Sverige ramkonventionens bestämmelser inom detta område.

8.1.2 Universitet och högskolor

Regeringens bedömning: Det är väsentligt att universitetsutbildning och forskning i minoritetsspråk och om de nationella minoriteterna fortsätter och kan utvecklas.

Ett närmare ställningstagande i fråga om högre utbildning och forskning i minoritetsspråken och om de nationella minoriteterna kommer att redovisas i samband med regeringens samlade bedömning när det gäller ämnen som har få lärare, forskare och studenter.

Kommitténs förslag: Kommittén föreslår att åtgärder bör vidtas för att säkerställa att utbildning och forskning i samiska, finska, inklusive meänkieli och romani chib bedrivs långsiktigt vid åtminstone en högskola och ett universitet.

Remissinstansernas synpunkter: Flera av remissinstanserna ställer sig bakom kommitténs förslag. De berörda minoritetsgrupperna vill dock gå längre än vad kommittén föreslagit. *Sametinget* hänvisar till att det område där samerna bor är så stort att det finns skäl för att ytterligare ett universitet och en högskola bör erbjuda samisk utbildning och forskning. *Judiska församlingarna i Stockholm* och *Göteborg* samt *Judiska Centralrådet* vill få fler forskare och undervisningstjänster inriktade på jiddischkulturen. *Statens skolverk* pekar särskilt på behovet av forskning i romani chib. Samma uppfattning har *Uppsala universitet* som också menar att en sådan satsning vore relevant även vad gäller jiddisch.

Skälen för regeringens bedömning: Av minoritetsspråkskonventionens artikel 7.1h) framgår att staterna skall bygga sin politik, lagstiftning och praxis på mål och principer som främjar utbildning och forskning om landsdels- eller minoritetsspråk vid universitet eller motsvarande läroanstalter.

Enligt artikel 8.1e) och 8.1h) skall staterna tillhandahålla universitetsutbildning eller andra former av högre utbildning på landsdels- eller minoritetsspråk, inklusive grundutbildning och fortbildning av lärare för att uppfylla bestämmelserna i 8.1a) till 8.1g). I ramkonventionens artikel 12.1 anges att staten bör vidta åtgärder på området utbildning och forskning för att främja kunskap om nationella minoriteters och majoritetens kultur, historia och religion. Enligt artikel 12.2 skall staten i detta sammanhang bl.a. bereda lämpliga möjligheter till lärarutbildning.

Sverige uppfyller i dag artikel 7.1h) i minoritetsspråkskonventionens del II för samtliga minoritetsspråk och artiklarna 8.1e) och 8.1h) i del III för landsdels- eller minoritetsspråken. Sverige uppfyller även artikel 12 i ramkonventionen för de nationella minoriteterna så till vida att det inte finns något hinder för ett universitet eller en högskola att erbjuda utbildning om de nationella minoriteternas kultur, historia, språk och religion.

Högre utbildning och forskning om de nationella minoriteterna och deras språk är väsentligt eftersom det bidrar till att ge ökad status åt de nationella minoriteterna och deras språk, dvs. att minoritetsspråken och dessa gruppers kulturella särdrag betraktas som något värdefullt.

För närvarande bedrivs högre utbildning och forskning i samiska, finska och meänkieli vid flera universitet i landet. Utbildning i samisk kultur och historia samt finsk kultur bedrivs dessutom vid vissa universitet. Utbildning och forskning i samiska sker vid Umeå universitet enligt ett särskild åtagande i regleringsbrevet samt vid Uppsala universitet. Vidare har Luleå tekniska universitet ett särskilt åtagande att varje läsår erbjuda grundskolläroinläsning i samiska, finska och meänkieli. Därutöver bedrivs forskning om nationella minoriteter och invandrare vid särskilda centrum vid Uppsala universitet

och Stockholms universitet. Utbildning och forskning i judaistik finns vid Lunds universitet vilket omfattar judendom, judisk historia, politik och kultur.

Dessa satsningar har inte bara bidragit till att skapa förutsättningar för ett långsiktigt bevarande av dessa språk utan har även möjliggjort en utveckling av dem. Det är enligt regeringens mening väsentligt att universitetsutbildning och forskning i minoritetsspråk och om de nationella minoriteterna fortsätter och kan utvecklas.

I första hand bör nuvarande utbildning och forskning i samiska, finska och meänkieli fortsätta. Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR) har redovisat ett uppdrag att undersöka småämnenas situation vid de svenska lärosätena. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med en samlad bedömning av ämnen som har få lärare, forskare och studenter, dvs. småämneproblematiken, i nästa forskningspolitiska proposition. I det sammanhanget bör förutsättningarna och intresset för att bedriva högre utbildning och forskning i romani chib och jiddisch samt om de nationella minoriteternas kultur, religion och historia övervägas närmare. Det är särskilt angeläget att personer som tillhör nationella minoriteter själva bedriver högre utbildning och forskning i sitt eget språk och om den egna gruppens kultur, religion och historia.

Beträffande lärarutbildningen, vilken bedrivs vid vissa universitet och högskolor, lämnar den nu gällande högskoleförordningens (1993:100) examensordning utrymme för högskolan att undervisa lärarstudenterna om minoritetsspråken och de nationella minoriteterna. Vidare säkerställer examensordningens bestämmelser att de examinerade lärarna har de kunskaper som behövs för att förverkliga skolans mål enligt de läroplaner regeringen beslutar om. I föregående avsnitt har regeringen redovisat sin bedömning i fråga om läroplanerna för grundskolan och gymnasieskolan m.m.

8.1.3 Folkbildning

Regeringens bedömning: Folkhögskolorna och studieförbunden har genom sin karaktär och form möjlighet att genomföra verksamhet som riktar sig till personer som tillhör nationella minoriteter. Folkbildningsrådet bör redovisa vilket kursutbud som finns inom folkbildningen för de nationella minoriteterna. Folkbildningsrådet bör i sina utvärderingar beakta behovet av att kartlägga i vilken utsträckning som dessa grupper deltar i folkbildningsverksamheten samt vilka ytterligare insatser som folkbildningen anser kan behöva vidtas för att bredda dessa gruppers deltagande.

Kommitténs förslag: Kommittén har föreslagit att åtgärder skall vidtas för att säkerställa långsiktigt statligt stöd till åtminstone en folkhögskola för samiska, finska inklusive meänkieli och romani chib.

Remissinstansernas synpunkter: Majoriteten av remissinstanserna ställer sig bakom kommitténs förslag. De berörda minoritetsgrupperna vill dock gå längre än vad kommittén föreslagit. De sverigefinska remissinstanserna hänvisar till att de utgör ett så stort antal att det motiverar att förslaget omfattar minst tre folkhögskolor. Dessutom menar *Sametinget* att undervisning för vuxna i att skriva och läsa samiska skall få vuxenstudiestöd. *Statens skolverk* förespråkar en folkhögskola för romerna och en för judarna som skulle komma att utgöra både ett utbildningscentrum och ett kulturcentrum.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt artikel 7.1g) i minoritetsspråkskonventionen skall staten göra det möjligt för dem som inte talar ett landsdels- eller minoritetsspråk i det geografiska område där tillräckligt många använder detta språk att få lära sig detta om de så önskar. Av artikel 7.3 framgår vidare att staten skall verka för att respekt, förståelse och tolerans med avseende på landsdels- eller minoritetsspråk inkluderas bland målen för olika slag av undervisning och utbildning i sina länder. I artikel 8.1f) framgår även att staten i de fall de statliga myndigheterna saknar direkt behörighet i fråga om vuxenutbildningen skall gynna och/eller uppmuntra att landsdels- eller minoritetsspråk erbjuds som ämnen inom vuxen- och vidareutbildning. Som nämnts i föregående avsnitt framgår det även av ramkonventionens artikel 12.1 att staten bör vidta åtgärder på området utbildning och forskning för att främja kunskap om sina nationella minoriteters och majoritetens kultur, historia, språk och religion där det är lämpligt.

Sverige uppfyller i dag artikel 7.1g) och 7.3 i minoritetsspråkskonventionens del II för samtliga minoritetsspråk och artikel 8.1f) i del III för landsdels- eller minoritetsspråken. Sverige uppfyller även artikel 12.1 i ramkonventionen för de nationella minoriteterna i så motto att det inte finns något hinder för en folkhögskola att erbjuda utbildning om de nationella minoriteternas kultur, historia, språk och religion.

Som regeringen tidigare sagt är ökad kunskap om de nationella minoriteterna och deras del av vår gemensamma historia och vårt kulturarv nödvändig om de nationella minoriteterna skall få respekt, förståelse och stöd i sina strävanden att bevara sin kultur, sitt språk, sin religion m.m. Det är även en förutsättning för ett ökat utbyte mellan dessa minoriteter och den svenska majoritetsbefolkningen.

Det är också viktigt med ökad kunskap om minoritetsspråken för att öka respekten och förståelsen för dessa språk.

Folkbildningen har genom regeringens proposition om folkbildningen (prop. 1990/91:85, bet. 1990/91:UbU18, rskr. 1990/91:358) fått en avsevärt ökad frihet i verksamheten. Denna frihet befestades i och med riksdagsbeslutet våren 1998 med anledning av regeringens proposition Folkbildning (prop. 1997/98:115, bet. 1997/98:KrU17, rskr. 1997/98:258). I och med sistnämnda proposition anger regeringen endast syftena med statsbidraget till folkbildningen. Folkbildningens egna organisationer skall sedan fördela statsbidraget i enlighet med de syften som staten har fastställt.

Folkbildningen finns företrädd i alla landets kommuner och har således en stor geografisk spridning. Folkbildningen har en stark lokal

förankring och en flexibel organisation som i stor utsträckning styrs av efterfrågan. Folkbildningen har således möjlighet att utifrån ett behov erbjuda både studiecirkel och folkhögskolekurser.

I dag erbjuds utbildning i och på finska vid folkhögskolorna i Övertorneå, Haparanda, Axevalla, Fristad och Göteborg. Utbildning i meänkieli bedrivs vid folkhögskolan i Övertorneå. Vid samernas folkhögskola bedrivs utbildning i samiska med hjälp av särskilt statsbidrag via Sameskolstyrelsen.

Vid sidan av språkundervisningen kan som redan sker vid den samiska folkhögskolan, utbildning i kulturämnen, exempelvis i hantverk, musik, traditioner m.m., bedrivs. På detta sätt kan folkhögskolorna utgöra kulturella centrum för dem som själva använder språken men också en bas för att sprida kunskap om språk och kultur utanför den samiska, finska, tornedalska, romska och judiska gruppen till majoritets-befolkningen. Det är viktigt att denna typ av utbildning kan pågå för att språken och den kultur och historia som hör till de nationella minoriteterna skall kunna leva vidare.

Regeringen anser att folkbildningen genom sin speciella karaktär och form samt genom nuvarande statsbidragssystem har möjlighet att erbjuda minoritetsgrupperna bildning i både språk och historia.

Folkbildningsrådet bör mot denna bakgrund till regeringen redovisa vilket kursutbud som finns inom folkbildningen för de nationella minoriteterna. Folkbildningsrådet bör vidare redovisa i vilken utsträckning dessa grupper deltar i folkbildningsverksamheten samt vilka ytterligare insatser som folkbildningen anser kan behöva vidtas för att bredda dessa gruppers deltagande.

8.2 Kulturverksamhet

Regeringens bedömning: Vid fördelningen av det statliga stödet till litteratur och kulturtidskrifter samt övrig kulturverksamhet bör de nationella minoriteterna särskilt beaktas. De nuvarande stöden för dessa ändamål bör ökas med 1 miljon kronor från och med år 2000.

Statens kulturråd bör ges i uppdrag att utreda hur samisk, finsk, tornedalsk, romsk samt judisk kultur skall få ett tillräckligt utrymme i svenskt kulturliv.

Kommitténs förslag: Stämmer i huvudsak överens med regeringens bedömning.

Remissinstansernas synpunkter: Bland remissinstanserna är det ungefär lika många för som emot kommitténs förslag rörande det statliga stödet till allmän kulturverksamhet och kulturella satsningar. *Pajala kommun* och *Sverigefinska riksförbundet* menar att Kulturrådet bör bilda en referensgrupp med representanter från minoriteterna som kan agera rådgivande organ vid fördelning av medel. *Sametinget* föreslår ändringar i förordningen om statsbidrag till kulturella ändamål samt förordningen om statsbidrag till regional kulturverksamhet så att det framgår att samisk kultur särskilt skall beaktas. *De judiska försam-*

lingarna i Stockholm och Göteborg samt *Judiska Centralrådet* vill att en myndighet under Kulturdepartementet åtar sig att se till att minoriteterna får del av statens kulturtilldelningar. *Nordiska Zigenarrådet* (numera Romernas riksförbund) framför önskemål om att det etableras ett romskt kultur-centrum. De mest kritiska remissvaren, *Konstnärsnämnden* och *Statens kulturråd*, anser att Kulturrådet i praktiken har små möjligheter att påverka kommuner och landsting vad gäller deras kultursatsningar. Därutöver anser Kulturrådet att kommitténs förslag vad gäller Kulturrådet är oförenligt med kulturlivets självständighet. Däremot menar Kulturrådet att det kan vara möjligt att inom ramen för vissa stödordningar utveckla en praxis som innebär en positiv särbehandling av utpekade grupper.

Kommitténs förslag om förändringar vad avser litteraturstödet har mottagits med ungefär lika många positiva som negativa remissvar. *Sverigefinska riksförbundet* och *Sametinget* anser att det behövs ett ökat ekonomisk stöd till utgivning av litteratur på minoritetsspråken samt till de distributionskanaler som förmedlar denna litteratur. *Barnombudsmannen* framför att det är angeläget att se till att de skrifter som ges ut på berörda minoritetsspråk skall komma barn och unga till del. Både *Konstnärsnämnden* och *Statens kulturråd* är kritiska till kommitténs förslag. Enligt Kulturrådet, som har att fördela det statliga litteraturstödet, står kommitténs kvoteringsförslag i konflikt med regeringens proposition Litteratur och läsande (1997/98:86) som innebär att ekonomiskt stöd skall baseras på ett titelstöd.

Remissinstanserna uttalar sig i allmänhet inte särskilt om kommitténs förslag om kulturtidskrifter. *Statens kulturråd* är dock kritiskt och anser att det inom ramen för nuvarande ordning är fullt möjligt att ge stöd till nya kulturtidskrifter på minoritetsspråken.

Skälen för regeringens bedömning: I minoritetsspråkskonventionens artikel 12.1a) anges när det gäller kulturell verksamhet och kulturella inrättningar att staterna skall uppmuntra uttrycksformer och initiativ som utmärker landsdels- eller minoritetsspråk och främja olika sätt att få tillgång till verk framställda på dessa språk. Enligt artikel 12.1b) och 12.1c) skall staterna även stödja och utveckla översättning, dubbning, eftersynkronisering och framställning av undertexter på landsdels- eller minoritetsspråk eller från landsdels- eller minoritetsspråk till andra språk. I artikel 12.1d) anges att de organ som ansvarar för kulturell verksamhet skall avsätta tillräckliga medel för att inkludera kunskaper i och användning av landsdels- eller minoritetsspråk och deras kultur i produktioner som de initierar eller stöder. Därtill bör enligt artikel 12.1e) dessa organ få tillgång till personal som helt behärskar ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk. I artikel 12.1h) anges vidare att staten vid behov skall främja och bekosta tjänster som avser översättning och terminologisk forskning, särskilt i syfte att bevara eller utveckla lämplig administrativ, kommersiell, ekonomisk, samhällelig, teknisk eller rättslig terminologi på vart och ett av landsdels- eller minoritetsspråken. Av artikel 12.2 framgår att staten bör tillåta, uppmuntra och/eller tillhandahålla kulturell verksamhet och kulturella

inrättningar för landsdels- eller minoritetsspråk även utanför de områden där landsdels- eller minoritetsspråken har territoriell bas.

I ramkonventionens artikel 5.1 anges att staterna skall främja förutsättningarna för de nationella minoriteterna att bibehålla och utveckla sin kultur och bevara de väsentligaste beståndsdelarna i sin identitet, religion, språk, traditioner och kulturarv. Av artikel 6.1 framgår att staten även skall vidta effektiva åtgärder för att främja ömsesidig respekt och förståelse och samarbete mellan representanter för de nationella minoriteterna och majoritetsbefolkningen inom kulturområdet.

Sverige uppfyller i dag artikel 12.1a), 12.1b) och 12.1d) i minoritetsspråkskonventionens del III för landsdels- eller minoritetsspråken. Därtill uppfyller Sverige artikel 12.1c) för finska, artikel 12.1e) och 12.1f) för samiska och artikel 12.1h) för både samiska och finska. Sverige uppfyller även artiklarna 5.1 och 6.1 i ramkonventionen för de nationella minoriteterna.

De nationella minoriteterna har en rik kultur som bl.a. manifesteras i olika former av konstnärlig verksamhet. Sådana kulturyttringar väcker ofta intresse hos allmänheten. Därför är stödet till sådan verksamhet inte bara en angelägenhet för de nationella minoriteterna utan också för samhället i övrigt. När åtgärder vidtas är det därför angeläget att både stödja sådana satsningar som leder till att stärka språket och kulturen bland dem som använder språken och sådana kultursatsningar som kan nå ut till majoritetsbefolkningen för att på så sätt göra språken och kulturen kända och respekterade utanför den egna gruppen.

Statens kulturråd handhar en stor del av det statliga stöd som i dag utgår till kulturell verksamhet av olika slag, alltifrån teater, dans och musik till bildkonst, litteratur och läsning. Kulturrådets övergripande mål är bl.a. att genom bidragsgivning, information, samverkan och andra åtgärder främja konstnärlig och kulturell förnyelse, främja kulturarvet och bruket av det inom konstarterna, folkbiblioteksväsendet och museerna samt vidga delaktigheten i kulturlivet och stimulera eget skapande. Dessutom skall Kulturrådet bidra till att utveckla samspelet mellan de statliga, regionala och kommunala insatserna i syfte att slå vakt om en nationell kulturpolitik. Som en av kulturpolitikens centrala myndigheter har Kulturrådet som ett av sina mål att främja kulturell mångfald samt främja kulturutbyte mellan olika kulturer inom landet (prop. 1996/97:3, bet. 1996/97:KrU1, rskr. 1996/97:129).

Det finns även andra myndigheter som har till uppgift att bidra till utvecklingen av landets kulturliv. En av dessa är Sametinget som skall verka för en levande samisk kultur. Kultur skall i detta sammanhang ses i ett vidare perspektiv och innefattar därför också den samiska näringsverksamheten. Sametinget kan fritt ta upp och ställa förslag i alla de olika frågor som tinget finner vara av särskilt intresse med hänsyn till en levande samisk kultur. För närvarande ger Sametinget stöd till bl.a. samiska kulturprojekt, teater, slöjd och samisk biblioteksverksamhet. Riksdagen har nyligen beslutat om en höjning av det statliga bidraget till samisk kultur (prop. 1998/99:1 utg.omr. 17, bet. 1998/99:KrU1, rskr. 1998/99:55). Därtill finns det en rad kultursatsningar utanför Same-tingets ansvarsområde som får statligt stöd, t.ex. samisk radio- och TV-

produktion samt åtgärder för spridning av samisk litteratur. Sedan i år har också ett stöd till bevarande av värdefulla natur- och kulturmiljöer inom renskötselområdet introducerats inom ramen för det svenska miljöprogrammet för jordbruket. Stödet syftar till att bevara kultur lämningar som hägn, kåtor, bodar och förrådsställningar som hotas att vittra bort. Målet är att bevara 1700 hektar natur- och kulturmiljöer inom de delar av renskötselområdet där renskötsel får bedrivas hela året. Insatsen finansieras till hälften av EU-bidrag och till hälften av statliga medel.

Finsk kultur i Sverige får också statligt stöd. Sverigefinska språknämnden är ett exempel. Regeringen har nyligen beslutat om ytterligare stöd till nämnden. Ett annat exempel är de finskspråkiga teaterföreställningar som produceras inom ramen för Riksteaterns verksamhet. I Stockholm finns också Finlandsinstitutet som i första hand drivs med medel från den finska staten men som även fått visst stöd från svenska staten. I institutet lämnas utrymme åt ett sverigefinskt bibliotek och lokalerna används också som utställnings- och konferenslokaler. Kulturfonden för Sverige och Finland skapades år 1960 och fonden får sina medel från eftersänkta räntor på Finlands statsskuld till Sverige. Fondens uppgift är bl.a. att stärka den finskspråkiga kulturen i Sverige.

Då det gäller stöd till kultur för den judiska minoriteten bör nämnas statens bidrag till Stiftelsen Judiska museet.

Sverige uppfyller delvis minoritetsspråkskonventionens krav när det gäller kulturverksamheter genom att Statens kulturråd i sin verksamhet skall beakta de regler som gäller för stöd till litteratur på invandrar- eller minoritetsspråk. När det gäller samiska ges språket också stöd genom Sametinget som har statliga myndighetsuppgifter när det gäller att stödja samisk kultur och språk.

Betydande satsningar görs således redan i dag vad avser främjandet av samisk och finsk kultur. För att samtliga grupper med anknytning till minoritetsspråken i Sverige skall kunna hävda sig i enlighet med konventionens krav på kulturell delaktighet är det dock viktigt att de får större möjlighet än i dag ta del av de statliga kulturstöden. Detta är angeläget inte bara med hänvisning till Sveriges åtaganden inom ramen för konventionen utan även som ett uttryck för en strävan att öka mångfalden i det kulturella utbudet.

Regeringen gör mot denna bakgrund bedömningen att de nationella minoriteterna bör särskilt beaktas vid fördelningen av det statliga litteraturstödet och stödet till kulturtidskrifter samt övrig kulturverksamhet i enlighet med förordningen (1998:1469) om statligt litteraturstöd, förordningen (1993:567) om statligt stöd till kulturtidskrifter och förordningen (1996:1598) om statsbidrag till regional kulturverksamhet.

Regeringen har i detta syfte för avsikt att i budgetpropositionen för år 2000 föreslå en förstärkning av stöden till litteratur och kulturtidskrifter och andra stöd inom utgiftsområde 17 med 1 miljon kronor. Det ankommer på regeringen att utforma närmare föreskrifter om villkoren för medlens utbetalning och fördelning.

Sammantaget medför dessa åtgärder att Sverige inom området kulturverksamhet kan uppfylla sju punkter för samiska, sex punkter för finska och fyra punkter för meänkieli i minoritetsspråkskonventionens del III. Dessutom uppfyller Sverige ramkonventionens bestämmelser inom detta område.

8.3 Massmedier

8.3.1 Radio och TV

Regeringens bedömning: Vid beredningen av nya sändningstillstånd för programföretagen i allmänhetens tjänst, Sveriges Television AB, Sveriges Radio AB och Sveriges Utbildningsradio AB avser regeringen ta upp frågan om att ge romani chib samma särställning i programverksamheten som i dag ges samiska, finska och meänkieli.

Kommitténs förslag: Stämmer i huvudsak överens med regeringens bedömning.

Remissinstansernas synpunkter: De olika minoritetsgrupperna framför att de i första hand vill få ökade sändningstider på sina respektive språk. *Sametinget* vill dessutom gärna att det bedrivs sändningar både på nord-, lule- och sydsamiska. *Barnombudsmannen* anser att förslaget bör inkludera ökad programverksamhet som riktar sig till romska barn och ungdomar. *Sveriges Utbildningsradio AB* har inga invändningar mot kommitténs förslag vad gäller villkoren för programverksamheten. *Sveriges Radio AB* och *Sveriges Television AB* är dock inte positiva till förslaget. Sveriges Radio hänvisar till bristande resurser medan Sveriges Television menar att kommitténs förslag strider mot kravet på programföretagens självständiga ställning. Sändningsvillkoren bör enligt Sveriges Television i stället ha karaktären av rambestämmelser.

Skälen för regeringens bedömning: I minoritetsspråkskonventionen finns flera punkter som behandlar TV- och radiosändningar. I artikel 7.3 anges att respekt, förståelse och tolerans för minoritetsspråk bör vara ett mål inte bara för olika slag av undervisning och utbildning utan även för massmedia. Bestämmelser om massmedia finns i övrigt i artikel 11. I artikeln finns olika nivåer för staternas åtaganden. Enligt artikel 11.1a) skall staterna vidta åtgärder eller uppmuntra och/eller underlätta åtgärder för inrättandet av minst en radiostation och en TV-kanal på landsdels- eller minoritetsspråk. Staterna kan också välja att vidta åtgärder för att radiostationer och TV-kanaler skall tillhandahålla program på landsdels- eller minoritetsspråk. I artikel 11.d) finns en liknande bestämmelse om att staterna bör uppmuntra och/eller underlätta produktionen av radio- och TV-program på landsdels- eller minoritetsspråk. Enligt artikel 11.c) skall staterna antingen uppmuntra och/eller underlätta inrättandet av minst en TV-kanal på landsdels- eller minoritetsspråk, eller uppmuntra och/eller underlätta regelbunden sändning av TV-program på dessa språk. Artikel 11.1f) innehåller olika

bestämmelser om finansiellt stöd till massmedia på landsdels- eller minoritetsspråk.

I artikel 11.2 som har rikstäckande tillämpning anges att staterna förbinder sig att garantera friheten att från grannländer direkt ta emot radio- och TV-sändningar på språk som brukas i samma eller liknande form som ett landsdels- eller minoritetsspråk.

I ramkonventionens artikel 9 anges att staterna skall inom ramen för sina rättssystem säkerställa att personer som tillhör en nationell minoritet inte utsätts för diskriminering när det gäller deras tillträde till massmedia. Inom den rättsliga ramen för radio- och televisions-sändningar skall staterna vidta åtgärder för att underlätta tillträde till massmedia för personer som tillhör nationella minoriteter samt säkerställa att de ges möjlighet att framställa och använda sina egna media.

Sverige uppfyller i dag artikel 7.3 i minoritetsspåkskonventionens del II och artikel 11.1a)iii), 11.1d), 11.1f)ii) och 11.2 i del III för samtliga landsdels- eller minoritetsspråk och 11.1c)i) för finska. Sverige uppfyller även ramkonventionens artikel 9 för de nationella minoriteterna.

Regeringen beslutar om sändningstillstånd för programföretagen i allmänhetens tjänst, Sveriges Television AB, Sveriges Radio AB och Sveriges Utbildningsradio AB. Public service-företagen har ett stort ansvar för att sändningarna skall vara tillgängliga för alla som bor i Sverige och för att olika minoriteters behov skall tillgodoses. I villkoren för sändningstillstånden som gäller från den 1 januari 1997 till utgången av december 2001 står angivet att programföretagen är skyldiga "att beakta språkliga och etniska minoriteters behov. Samiska, finska och tornedalsfinska skall inta en särställning".

För närvarande sänder Sveriges Television dagliga nyhetssändningar, aktualitetsmagasin, dokumentärfilmer och barnprogram på finska. På samiska sänds ett vuxenmagasin och ett barnprogram. Sveriges Television har också vidtagit förberedelser för att börja sända en programserie på meänkieli. Inom Sveriges Radios programverksamhet sänds program både på finska och meänkieli i P7 Finska. Denna kanal täcker in hela Sveriges Radios programverksamhet på finska såväl för rikssändningar som för den lokala och regionala sändningsverksamheten. År 1998 startade P7 Finska som första kanal sändningar över det digitala nätet vilket kraftigt ökat sändningstiden. För den samiska befolkningen finns Sámi Radio som är den viktigaste nyhetskällan.

Romani chib och romsk kultur omfattas emellertid inte av den särställning som samiska, finska och meänkieli har i villkoren för sändningsrätten. Sändningstillstånden för programföretagen i allmänhetens tjänst, Sveriges Television AB, Sveriges Radio AB och Sveriges Utbildningsradio AB upphör att gälla vid utgången av år 2001. Vid beredningen av kommande tillståndsperiod för nämnda programföretag avser regeringen ta upp frågan om att ge romani chib samma ställning i programverksamheten som i dag ges samiska, finska och meänkieli. Ett eventuellt sådant förslag bör inte föranleda någon ökad medelstillelse eller höjda TV-avgifter. En liknande insats för jiddisch är inte aktuell då antalet talare av jiddisch i Sverige i dag är för få för att

8.3.2 Tidningar

Regeringens bedömning: Det är väsentligt att dagstidningar på samiska, finska och meänkieli ges tillräckligt stöd. Nuvarande pressstödsregler uppfyller detta krav.

Kommitténs bedömning: Stämmer i huvudsak överens med regeringens bedömning.

Remissinstansernas synpunkter: *Presstödsnämnden* anser det viktigt att behålla de generella regler som finns för driftsstöd enligt presstödsförordningen.

Skälen för regeringens bedömning: Artikel 11.1e) i minoritetsspråkskonventionen innehåller olika bestämmelser om tidningar eller publicering av tidningsartiklar på landsdels- eller minoritetsspråk.

I ramkonventionens artikel 9.3 finns en bestämmelse som innebär att staterna inte skall hindra personer som tillhör nationella minoriteter från att framställa och använda tryckta media. I artikel 9.4 anges vidare att staterna inom ramen för sina rättssystem skall vidta lämpliga åtgärder i syfte att underlätta tillträde till massmedia för personer som tillhör nationella minoriteter.

Sverige uppfyller idag artikel 11.1e)i) i minoritetsspråkskonventionens del III för landsdels- eller minoritetsspråken. Även ramkonventionens artikel 9.3 och 9.4 uppfylls för de nationella minoriteterna.

När det gäller villkoren för statligt presstöd finns förmånligare villkor för ekonomiskt stöd till dagstidningar som vänder sig till språkliga minoriteter i presstödsförordningen (1990:524). En särskild regel ger möjlighet för en generösare bedömning för utgivning av en dagstidning i Tornedalen under förutsättning att del av innehållet är på finska. Dagstidningar på samiska har möjlighet att få statligt stöd via Sametinget.

Den finskspråkiga dagstidningen, *Ruotsin Suomalainen* och *Haparandabladet*, som skrivs både på finska och meänkieli får presstöd.

8.4 Arkivfrågor

Regeringens bedömning: Möjligheterna till insamling, arkivering och vetenskaplig bearbetning av språkligt material på minoritetsspråk bör utredas.

Kommitténs förslag: Stämmer i huvudsak överens med regeringens bedömning.

Remissinstansernas synpunkter: Många remissinstanser är positiva till kommitténs förslag. *Sverigefinska riksförbundet* menar emellertid att det finns behov av statligt stöd till det sverigefinska arkivet.

Samernas folkhögskola vill helst att de samiska samlingarna lokaliseras till Umeå eller samordnas med det samiska museet *Ájtte* i Jokkmokk. *Riksarkivet* framför att man gärna tar sig an uppgiften att verka för att minoriteternas arkivaliska kulturarv bevaras och tillgängliggörs. Detta kräver dock enligt *Riksarkivet* en långsiktig resurstilldelning.

Skälen för regeringens bedömning: Minoritetsspråkskonventionens artikel 12 innehåller en bestämmelse rörande arkivering. I artikel 12.1g) anges att i fråga om kulturell verksamhet och kulturella inrättningar skall staterna uppmuntra och/eller underlätta upprättande av organ med uppgift att insamla samt förvara, presentera eller offentliggöra verk framställda på landsdels- eller minoritetsspråk.

Sverige uppfyller i dag minoritetsspråkskonventionens artikel 12.1g) för samiska.

I dag ges statligt stöd till Sametinget i syfte att användas till stöd för samisk kultur och språk och till en samisk arkivarietjänst som inrättats i Umeå under Språk- och folkminnesinstitutet. Arkivariens uppgift är att samla in, bevara, vetenskapligt bearbeta och publicera språkligt material om bl.a. dialekter, ortnamn och folkminnen. Någon motsvarighet till riktat statligt stöd för sådant arbete med finska, meänkieli, romani chib och jiddisch finns inte. Sverigefinska arkivet som delvis har samma uppgifter när det gäller finska språket får dock visst statligt stöd för sin verksamhet. När det gäller jiddisch har Stockholms universitet tagit hand om en privat samling av litteratur på jiddisch. Sedan år 1997 finns ett särskilt bibliotek kallat Nordkalottbiblioteket i Övertorneå där man samlat dokumentation, forskning och litteratur om utvecklingen på Nordkalotten i äldre och modern tid.

Bevarande, vård och tillhandahållande av det skriftliga kulturarvet, såväl som det digitalt framställda, bör ske under betryggande former, dvs. vid något av landets etablerade arkiv eller under överinseende av arkivutbildad personal. Det är väsentligt att också enskilda som tillhör nationella minoriteter får möjlighet att ta del av historiska dokument på det egna språket i framtiden. Regeringen avser därför att ta initiativ till en översyn syftande till att inom ramen för det nuvarande statliga stödet till denna verksamhet finna lämpliga former för att bevara dokument på minoritetsspråken.

Dessa åtgärder medför att Sverige kan uppfylla den nämnda artikeln i minoritetsspråkskonventionens del III för samtliga landsdels- eller minoritetsspråk.

8.5 Äldreomsorg

Regeringens bedömning: Socialstyrelsen bör ges i uppdrag att kartlägga äldreomsorgen för finsktalande äldre i kommuner med ett stort antal äldre som använder finska. Syftet är att ta fram ett antal goda exempel på åtgärder som ger bra resultat.

Kommitténs förslag: Kommittén har föreslagit att ett utredningsarbete inleds om en nationell lagstiftning om rätt till äldreomsorg på finska och samiska.

Remissinstansernas synpunkter: De remissinstanser som kommenterat utredningens framställning ger stöd till förslaget. *Eskilstuna* och *Stockholms kommuner* tillstyrker förslaget. *Malmö kommun* anser att förslaget skall utvidgas så att även romer får del av äldreomsorg på romani chib i kommuner med en stor romsk befolkning. *Sametinget* anser att samisktalande äldre i de kommuner där det finns tillräckligt många äldre som använder samiska skall ges en lagfäst rätt att få hela eller delar av den äldreomsorg av personal som behärskar samiska.

Skälen för regeringens bedömning: Av minoritetsspråkskonventionens artikel 13.2c) följer att en stat i den utsträckning de offentliga myndigheterna är behöriga skall tillse att det i social omsorg vid institutioner såsom sjukhus och särskilda boendeformer för äldre erbjuds möjlighet till vård och behandling på landsdels- eller minoritetsspråk. Regeringens förslag i avsnitt 7.5 innebär att Sverige delvis uppfyller denna punkt när det gäller äldreomsorg i förvaltningsområdena för samiska respektive finska och meänkieli.

Kommunerna skall kunna erbjuda alla medborgare en god äldrevård. I vissa fall innebär det att vården för att den skall nå önskat resultat bör ske på det modersmål som individen i fråga talar. Därtill kommer den omständigheten att det har visat sig att äldre kan förlora kunskaperna i det sist inlärd språket men behåller kunskaperna i det först inlärd språket.

Det finns dock vissa svårigheter med att erbjuda alla äldre som så önskar vård på deras modersmål. Dels saknas det ofta tvåspråkig personal, dels kan det innebära stora kostnader när det gäller mindre grupper.

Den finskspråkiga minoriteten är den största minoriteten i Sverige. Sverigefinnarna bor relativt koncentrerat till vissa orter i landet och utgör ett sådant antal att det borde finnas goda möjligheter att erbjuda finsktalande äldreomsorg till en inte alltför stor kostnad. Dessutom är situationen sådan att det inom en kort tid kan förväntas finnas ett stort antal äldre finsktalande som är i behov av äldreomsorg. I kommuner som har en stor andel finsktalande borde verksamheten t.ex. kunna omorganiseras så att finskspråkig personal förs samman med finskspråkiga vårdbehövande. Det kan i sammanhanget också nämnas att fr.o.m. den 1 januari 1998 har finsktalande äldre i likhet med andra äldre som bosätter sig i en annan kommun en lagstadgad rätt att i den kommunen ansöka om hjälp i hemmet och särskilt boende m.m. (6h § socialtjänstlagen). En sådan ansökan skall behandlas som om den enskilde var bosatt i inflyttningskommunen. Denna åtgärd kan bidra till att äldre finsktalande får bättre möjligheter att få äldreomsorg på sitt språk om de så önskar.

Under år 1994 till 1996 genomförde Socialstyrelsen tillsammans med finska föreningar i landet ett projekt bl.a. för att förmå de kommuner där många äldre finsktalande är bosatta att organisera äldreomsorgen så att finsktalande äldre kunde få vård och omsorg av finsktalande

personal. Av ett trettiotal tillfrågade kommuner med stor andel finsktalande äldre genomförde tre kommuner projekt för att anpassa äldreomsorgen efter de äldre finsktalandes behov nämligen, Ludvika, Borås och Fagersta kommuner. Resultatet av projekten i dessa kommuner har varit positivt och har redovisats i engångstidningen LEMPI, som en del av Socialstyrelsens invandrarprojekt. Projektet ligger väl i linje med minoritetsspråkskonventionens krav när det gäller att erbjuda äldreomsorg för dem som använder ett landsdels- eller minoritetsspråk på det egna språket. Det är mot denna bakgrund otillfredsställande att så få kommuner deltagit i projektet. Tidigare undersökningar från Socialstyrelsen har visat att många kommuner anser att det skulle bli kostsamt att organisera äldreomsorgen så att finsktalande får möjlighet att få vård och omsorg av finsktalande personal. Socialstyrelsen har dock redovisat en annan uppfattning och påpekat att kostnaden för en omorganisering av äldreomsorgen kan kompenseras av att kostnader för anlåtande av tolk helt försvinner om kommunerna istället för enspråkig personal använder personal som både kan svenska och finska. Det har också i vissa fall visat sig att finsktalande äldre har behövt mindre vård och omsorg som en följd av att de har blivit bemötta av personal som behärskar deras eget språk.

Riksdagen har också beslutat om medel för försöksverksamheter med uppsökande verksamhet bland äldre (prop. 1998/99:1, bet. 1998/99:SoU1, rskr. 1998/99:104). Syftet med försöksverksamheterna är att bygga upp kunskaper om hur ohälsa och vårdbehov bland äldre kan förebyggas. Försöksverksamheterna skall bedrivas på olika håll i landet med skiftande socio-demografiska och strukturella förutsättningar. Socialstyrelsen har regeringens uppdrag att följa upp och utvärdera resultatet av verksamheterna. Dessa försöksverksamheter kan vara ett sätt att få bättre kunskap om olika gruppers behov, t.ex. sverigefinnarnas.

I syfte att ge olika exempel på äldreomsorg som tar hänsyn till önskemål från finsktalande äldre avser regeringen ge Socialstyrelsen i uppdrag att inom befintliga ramar kartlägga äldreomsorgen för finsktalande i kommuner med ett stort antal äldre som använder finska. Inom ramen för en sådan kartläggning kan också erfarenheter från Socialstyrelsens tidigare projekt tas till vara.

8.6 Översättning av vissa författningar till minoritetsspråk

Regeringens bedömning: Författningar som särskilt rör de nationella minoriteternas rättigheter bör översättas till samiska, finska och meänkieli.

Kommitténs förslag: Stämmer i huvudsak överens med regeringens bedömning.

Remissinstansernas synpunkter: Endast ett fåtal instanser har kommenterat kommitténs förslag. *Jokkmokks kommun*, *Västerås kommun* och *Sverigefinska riksförbundet* är positiva till förslaget.

Centrum för invandrarforskning vid Stockholms universitet anser att alla grundlagar och de vanligaste lagarna skall översättas till samiska, finska och romani chib. *Sametinget* anser att samtliga lagar, förordningar och föreskrifter som särskilt berör samer eller minoriteter skall översättas till samiska.

Skälen för regeringens bedömning: Av minoritetsspråkskonventionens artikel 9.3 framgår att staterna kan förbinda sig att på landsdels- eller minoritetsspråk tillhandahålla de viktigaste lagtexterna och de texter som särskilt hänför sig till de personer som använder dessa språk, såvida dessa inte tillhandahålls på annat sätt.

Sverige uppfyller inte i dag minoritetsspråkskonventionens artikel 9.3.

Bestämmelserna i artikel 9 gäller landsdels- och minoritetsspråk, dvs. för svensk del samiska, finska och meänkieli. För att uppfylla åtagandet i artikel 9.3 kommer initiativ att tas inom Regeringskansliet till översättning av vissa författningar till dessa språk. Det gäller de författningar som är särskilt viktiga för dessa minoritetsgrupper och som särskilt berör dem i deras egenskap av minoritetsgrupper. Exempel på lagar som bör översättas till dessa minoritetsspråk är de lagar som regeringen föreslår i denna proposition. Till samiska bör vidare bl.a. rennäringslagen (1971:437) och sametinglagen (1992:1433) översättas.

Grundläggande lagstiftning som rör fri- och rättigheter, bl.a. i regeringsformen, är vidare av stor betydelse för samtliga minoritetsgrupper. Sådan lagstiftning bör därför översättas till minoritetsspråken.

Dessa åtgärder medför att Sverige kan uppfylla den nämnda artikeln i minoritetsspråkskonventionens del III för samtliga landsdels- eller minoritetsspråk.

8.7 Inflytande för de nationella minoriteterna

Regeringens bedömning: De nationella minoriteterna bör ges möjlighet till inflytande och samråd i frågor som berör dem. Formerna för detta bör övervägas särskilt.

Kommitténs förslag: Stämmer i huvudsak överens med regeringens bedömning.

Remissinstansernas synpunkter: Remissinstanserna är i huvudsak positiva till förslaget. *Nordiska Zigenarrådet* framför att romerna är särskilt måna om att man får vara med och påverka beslut som rör deras språk och kultur. *Svenska Tornedalingars Riksförbund* betonar också betydelsen av inflytande i internationella sammanhang t.ex. genom FN, ILO och UNESCO.

Skälen för regeringens bedömning: Av minoritetsspråkskonventionens artikel 7.4 framgår att staterna vid fastläggande av sin politik i fråga om landsdels- eller minoritetsspråk skall ta hänsyn till de behov och önskemål som uttrycks av de grupper som använder sådana språk. De uppmantras också att i mån av behov inrätta organ för att ge råd till

myndigheterna i frågor som hänger samman med landsdels- eller minoritetsspråk. Av artikel 12.1f) framgår vidare att staten skall uppmuntra deltagande av dem som företräder talare av landsdels- eller minoritetsspråk då beslut tas om resurser för och planering av kulturell verksamhet.

I ramkonventionens artikel 15 anges att staterna skall skapa nödvändiga förutsättningar för att personer som tillhör nationella minoriteter effektivt skall kunna delta i det kulturella, sociala och ekonomiska livet samt i offentliga angelägenheter, särskilt de som berör dem.

Sverige uppfyller i dag både minoritetsspråkskonventionens artikel 7.4 i del II och artikel 12.1f) i del III för samiska. Därtill uppfyller Sverige i huvudsak även artikel 15 i ramkonventionen för de nationella minoriteterna.

Det är enligt regeringens mening viktigt att de som direkt berörs av de åtgärder som vidtas till följd av den nya minoritetspolitiken också skall få möjlighet att framföra sina synpunkter och önskemål innan beslut fattas.

En möjlighet för nationella minoriteter att få inflytande i politiska beslut finns redan i dag genom det svenska kommittéväsendet och remissförfarandet. Kommittéerna kan vara parlamentariskt tillsatta men även intresseorganisationer kan vara representerade. Vid beredning av regeringsärenden skall, enligt 7 kap. 2 § regeringsformen, organisationer och enskilda i den omfattning som behövs lämnas tillfälle att yttra sig. Detta innebär att minoritetsgrupper, såväl som andra grupper, skall ges tillfälle att yttra sig i ärenden som särskilt berör dem.

Genom inrättandet av Sametinget år 1993 finns i dag både en representativ institution som företräder samerna och former för påverkan av beslut som berör dem i Sverige. På nordisk basis bildades år 1956 det Nordiska Samerådet. Rådets ledamöter väljs vid samekonferenser av ombud från de samiska riksorganisationerna i Sverige, Norge och Sametinget i Finland. År 1992 fick även de ryska samerna medlemskap i Nordiska Samerådet, som därefter fick namnet Samerådet. Rådet representerar nu hela det samiska folket. Fram till 1992 fanns ett nordiskt samiskt språksamarbete inom ramen för Samerådet. Därefter beslutades att språkarbetet skulle överföras till de tre sametingen. Sedan 1996 har sametingen åter utarbetat former för ett nordiskt samiskt språksamarbete som skall underställas ett nytt samiskt samarbetsorgan, samiskt parlamentariskt råd. De tre sametingen har tillsammans med två samiska föreningar i Ryssland nyligen träffat ett avtal om den nya samiska språknämnden. Den samiska språknämnden skall bli samernas gemensamma högsta beslutsorgan i samiska språkfrågor. Nämnden skall arbeta för samtliga samiska språkvarieteter och verksamheten skall syfta till att bl.a. värna om och befrämja samiskan, ombesörja terminologiskt arbete, utveckla samisk språkforskning och förbättra samiskans status. I detta sammanhang kan också nämnas Nordiskt samiskt institut, som tillkom efter beslut av Nordiska ministerrådet år 1973. Institutet skall genom forskning, utredningar, utbildning och serviceverksamhet bistå den samiska befolkningen både i teoretiska och praktiska frågor. Det

skall också arbeta för att majoritetsbefolkningen och myndigheterna får korrekt information om samerna och samernas situation.

En annan form för medverkan och påverkan är den som sker genom den romska arbetsgruppen vid Kulturdepartementet. Arbetsgruppen som bildades år 1996 har arbetat med att ta fram förslag till åtgärder för att främja romernas situation i det svenska samhället. Förslagen har presenterats i rapporten "Romer i Sverige – tillsammans i förändring" (Ds 1997:49). Arbetsgruppen består av företrädare för olika departement, myndigheter och Romernas riksförbund. Gruppens arbete kan ses som ett första steg mot en form av samråd mellan myndigheter och representanter för romerna i ärenden som berör dem.

Det finns flera skäl till att de nationella minoriteterna bör ha möjlighet att påverka beslut som rör dem själva. Ett centralt skäl är att de nationella minoriteterna själva är bäst lämpade att se den egna gruppens behov och önskemål. Därför är det väsentligt att det förs en dialog mellan myndigheter på olika nivåer och de nationella minoriteterna då beslut fattas i frågor som berör de nationella minoriteterna.

Enligt regeringens mening är det viktigt att de nationella minoriteterna ges vidgade möjligheter till inflytande. Frågan om de närmare formerna för detta och hur ett fortlöpande samråd i frågor som berör språken skall kunna äga rum mellan myndigheter och företrädare för samerna, sverigefinnarna, tornedalingarna, romerna och judarna bör övervägas närmare. Tillsammans med de nationella minoriteterna själva bör bl.a. noga övervägas hur denna utveckling kan stödjas på bästa sätt. Det kan visa sig att olika former för samråd och påverkan passar olika väl för olika grupper. Det finns också anledning att utvärdera de former för påverkan och samverkan som finns i dag.

Som tidigare redovisats i avsnitt 6 är avsikten även att inrätta en regional arbetsgrupp inom Länsstyrelsen i Norrbottens län för att följa upp de regionala insatserna. I gruppen bör företrädare för kommunerna i förvaltningsområdena för samiska, finska och meänkieli ingå liksom representanter för landstinget och för dem som använder nämnda språk i dessa områden. En uppgift för arbetsgruppen bör vara att utvärdera vilket resultat de regionala reglerna och övriga åtgärder som vidtagits till stöd för samiska, finska och meänkieli samt för den samiska, finska och tornedalska kulturen fått för språkens och kulturernas ställning i området.

För åtgärder som avser inflytande för de nationella minoriteterna samt uppföljningsinsatser har regeringen beräknat 2 miljoner kronor från och med år 2000.

Sammantaget medför dessa åtgärder att Sverige kan uppfylla den nämnda artikeln i minoritetsspråkskonventionens del III för samtliga landsdels- eller minoritetsspråk. Dessutom uppfyller Sverige ramkonventionens bestämmelse inom detta område.

Regeringens bedömning: Sverige bör även fortsättningsvis verka för att det gränsöverskridande samarbetet på såväl nationell som regional och lokal nivå skall inriktas på olika frågor av intresse för de nationella minoriteterna såsom, kultur, historia, språk, religion m.m.

Kommitténs bedömning: Stämmer i huvudsak överens med regeringens bedömning.

Remissinstansernas synpunkter: Merparten av remissinstanserna är positiva till ett ökat nordiskt samarbete. *Sametinget* och *Samernas folkhögskola* vill gärna få till stånd ett ökat nordiskt samarbete, speciellt inom utbildning och forskning. *Romernas riksförbund* vill se ett utökat samarbete med Finland som de anser vara ett föregångsland när det gäller romska frågor.

Skälen för regeringens bedömning: I minoritetsspråkskonventionens artikel 7.1i) anges att staterna bör främja transnationellt utbyte i lämpliga former inom de områden som omfattas av konventionen för de landsdels- eller minoritetsspråk, som används i identiskt samma eller liknande form i två eller flera stater.

Enligt artikel 14 i minoritetsspråkskonventionen skall staterna tillämpa gällande bilaterala och multilaterala avtal som binder dem till stater där samma språk används i samma eller liknande form eller vid behov, söka ingå sådana avtal för att främja kontakter mellan dem som använder samma språk i de berörda staterna. Staterna skall också underlätta och/eller främja samarbete över gränserna till förmån för landsdels- eller minoritetsspråk, särskilt mellan regionala och lokala myndigheter på vilkas territorium samma språk används i samma eller liknande form.

Av ramkonventionens artikel 18 framgår att staterna skall sträva efter att där så är nödvändigt ingå bilaterala och multilaterala avtal med andra stater särskilt med grannstater, i syfte att säkerställa skydd av personer som tillhör berörda nationella minoriteter. Staterna skall också där det är lämpligt vidta åtgärder för att uppmuntra samarbete över gränserna.

Sverige uppfyller i dag artikel 7.1i) i minoritetsspråkskonventionens del II och artikel 14 i del III för landsdels- eller minoritetsspråken. Sverige uppfyller även artikel 18 i ramkonventionen för de nationella minoriteterna.

I dag pågår samarbete på en rad olika nivåer i frågor som rör de nationella minoriteterna. En stor del av arbetet organiseras och finansieras genom Nordiska ministerrådet men det pågår också samarbete mellan grupper som tillhör nationella minoriteter både på regional och internationell nivå. Dessutom har Europarådet tagit initiativ till visst internationellt samarbete i frågor som rör nationella minoriteter.

Det internationella samarbetet i frågor som rör nationella minoriteter och deras språk har en rad positiva aspekter. Det innebär både utbyte av erfarenheter och initiativ till konkreta insatser till förmån för de nationella minoriteterna. Ofta kan det internationella samarbetet också

bidra till att stärka de nationella minoriteternas ställning på nationell nivå. Ett sådant samarbete medför uppmärksamhet i media och bidrar till att ge de nationella minoriteterna ett ökat självförtroende.

Större delen av det samarbete som pågår i frågor som rör nationella minoriteter är koncentrerat till våra grannländer i Norden och till andra länder i vår närhet.

Sverige har också sedan länge ett samarbete med övriga nordiska länder när det gäller samefrågor. Genom Nordiska ministerrådet finansierar Sverige tillsammans med Norge och Finland Samerådets verksamhet. Samerådet är som nämnts i avsnitt 8.7 ett gemensamt organ för samer i Norge, Sverige, Finland och Ryssland med uppgift att tillvarata samernas ekonomiska, sociala och kulturella intressen. Inom Samerådet finns också ett samarbete när det gäller det samiska språket. Nordiska ministerrådet finansierar också Nordiskt samiskt institut som har till uppgift att genom forskning och information förbättra den samiska befolkningens ställning socialt, rättsligt och ekonomiskt. De nordiska länderna har också ingått ett avtal om samsändning av radioprogram och produktion av TV-program på samiska. Sedan år 1995 pågår ett samarbete mellan Sverige, Finland och Norge med att ta fram ett förslag till en nordisk samekonvention.

Sverige deltar också i Barentsrådet som består av utrikesministrar och fackministrar från i Sverige, Norge, Finland, Danmark, Island och Ryssland samt en representant för EG-kommissionen. Barentsrådet samarbetar inom bl.a. områden som berör kultur, utbildning, forskning och urbefolkningsfrågor. Barentsrådet stöder å sin sida Regionrådet som består av företrädare (landshövdingar eller motsvarande) från för närvarande åtta regioner (Nordland, Troms och Finnmark i Norge, Norrbottens län i Sverige, Lappland i Finland, Arkangelsk och Murmansk Nenets Okrug och republiken Karelen i Ryssland) som omfattas av samarbetet samt företrädare för urbefolkningarna i området. Tyngdpunkten för samarbetet ligger i Regionrådet som på olika sätt samarbetar i frågor som rör ekonomi, handel, forskning, teknologi, turism infrastruktur, kultur- och utbildningsutbyte samt speciella projekt för att förbättra situationen för urbefolkningarna i området.

I Tornedalen utövas samarbete på många sätt bl.a. genom Tornedalsrådet och mellan städerna Torneå och Haparanda. Mellan-statligt samarbete sker också enligt gränsälvsöverenskommelsen i för-valtningen av Torne älv (Gränsälvskommissionen).

Sverige samarbetar med övriga länder i Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet bl.a. vad gäller kultur och utbildning. Genom Helsingforsavtalet (SÖ 1962:14) har Sverige ett samarbete med övriga nordiska länder som berör bl.a. kultur och utbildning. Där anges bl.a. att skolundervisningen i de nordiska länderna skall omfatta undervisning i de nordiska språken samt de andra nordiska ländernas kultur och samhällsförhållanden. Vidare har Sverige genom avtalet åtagit sig att samarbeta med de övriga nordiska länderna när det gäller litteratur, konst, teater och film. Sveriges åtaganden har i detta sammanhang bidragit till att främja kontakterna mellan dem som använder finska i Finland och Sverige. Genom avtalet om ett nordiskt samarbete inom kultur, ut-

bildning och forskning (SÖ1971:22) har Sverige bl.a. förbundit sig att främja utbildningen i de andra nordiska ländernas språk, kultur och samhällsförhållanden.

Det finns flera bilaterala avtal mellan Sverige och Finland rörande kulturutbyte. Ett sådant är en överenskommelse (SÖ 1960:5) om en kulturfond som har som ändamål att ekonomiskt stödja strävanden att öka kontakten mellan de båda ländernas kultur, näringsliv och folk. Inom utbildningsområdet finns enligt en överenskommelse mellan Sverige och Finland ett finsk-svenskt utbildningsråd med uppgift att i Sverige underlätta utbildningssituationen för den i Sverige bosatta finskspråkiga befolkningen och verka för ökad kunskap och förståelse för vår gemensamma finsk-svenska historia och vårt gemensamma kulturarv. Det finns också andra avtal såsom avtalet om finska TV-sändningar i Sverige, stöd för utgivning av finskspråkig facklitteratur och stöd till Sverigefinska språknämnden.

Sverige har, som vi nu redovisat, goda kontakter och ett omfattande samarbete med våra grannländer. I vissa delar har detta samarbete varit inriktat på stöd eller skydd för minoriteter. Regeringen avser att även fortsättningsvis främja sådant arbete som bidrar till att stödja de nationella minoriteterna och deras språk på internationell nivå.

9 Ikraftträdande

Riksdagen förutsätts kunna fatta beslut i ärendet under hösten 1999. En svensk ratifikation av konventionerna kan sedan ske i början av år 2000. Konventionerna träder i kraft i förhållande till Sverige då tre hela månader förflutit efter ratifikationen. De föreslagna lagarna bör mot denna bakgrund träda i kraft den 1 april 2000.

10 Ekonomiska konsekvenser

Regeringen har i den ekonomiska vårpropositionen beräknat 10 miljoner kronor per år från och med år 2000 för kostnader till följd av förslagen om en samlad minoritetspolitik (prop. 1998/99:100 s. 142). Medlen har tills vidare lagts under utgiftsområde 8. Regeringens avsikt är att i budgetpropositionen för år 2000 återkomma med förslag till hur de anvisade medlen skall fördelas mellan de utgiftsområden och anslag som berörs av minoritetspolitiken.

Huvuddelen av regeringens förslag avser kommunerna och landstinget inom de områden i Norrbottens län som utpekats som förvaltningsområden för samiska respektive finska och meänkieli. Enligt finansieringsprincipen skall kommunerna och landstinget tillföras medel för att täcka de ökade kostnaderna som följer av förslagen. Regeringen har bedömt att kommunerna och landstinget bör tillföras 6 miljoner kronor

årligen. Närmare förslag om fördelningen av medlen kommer att redovisas i budgetpropositionen.

De regionala åtgärderna avser även rätt att använda samiska respektive finska och meänkieli hos domstolar inom förvaltningsområdena. För ökade tolk- och översättningskostnader som föranleds av detta bör domstolarna tillföras 1 miljon kronor från och med år 2000.

När det gäller statliga myndigheter i övrigt har regeringen bedömt kostnaderna för de regionala åtgärderna som förhållandevis marginella. De skall därför finansieras inom gällande ramar.

På riksplanet innebär regeringens bedömningar bl.a. att de nationella minoriteterna särskilt skall beaktas vid fördelningen av statligt kulturstöd. För detta bör stöden till litteratur, kulturtidskrifter och andra stöd inom utgiftsområde 17 förstärkas med 1 miljon kronor årligen.

Regeringen har slutligen bedömt att 2 miljoner kronor årligen bör avsättas för åtgärder som avser inflytande för de nationella minoriteterna samt för uppföljningsinsatser. Av dessa medel bör bl.a. finansieringen ske av den regionala arbetsgrupp som enligt vad tidigare redovisats (avsnitt 6) kommer att inrättas inom Länsstyrelsen i Norrbottens län.

När det gäller de rikstäckande åtgärder i övrigt som regeringen avser att vidta till stöd för nationella minoriteter och minoritetsspråken skall dessa finansieras inom gällande ramar.

Vissa av de åtgärder som föreslås kan komma att kräva särskilda insatser för introduktion och utbildning under det första året. Med hänsyn till att ikraftträdandet föreslås ske först den 1 april 2000 bedöms dock kostnaderna för dessa insatser kunna finansieras inom den föreslagna ramen 10 miljoner kronor.

11 Författningskommentar

11.1 Förslaget till lag om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar

Lagens tillämpningsområde

1 §

Lagen skall tillämpas hos såväl statliga som landstingskommunala och kommunala förvaltningsmyndigheter. Exempel på förvaltningsmyndigheter är kommunstyrelsen, de kommunala nämnderna, landstingsstyrelsen och landstingets nämnder samt statliga myndigheter som polismyndigheter, skatteförvaltning m.fl. Däremot omfattas inte kommunfullmäktige, landstingsfullmäktige eller, i normala fall, kommunala organ som är organiserade i privaträttslig form eftersom dessa inte är myndigheter.

De nya bestämmelserna skall tillämpas i ett visst geografiskt område som i lagen benämns förvaltningsområdet för samiska. Förvaltningsområdet för samiska omfattar det geografiska område som de i bestämmelsen uppräknade kommunerna utgör.

De myndigheter som avses i bestämmelsen är de som har ett geografiskt verksamhetsområde som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdet. Myndigheten kan t.ex. ha verksamhet förlagd till förvaltningsområdet genom ett huvudkontor, lokalkontor eller annan fast representation. Även regionala och lokala myndigheter som saknar kontor eller motsvarande inom förvaltningsområdet kan ha verksamhet som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdet. Exempel på en sådan myndighet är Länsstyrelsen i Norrbottens län.

Lagen skall även tillämpas hos vissa domstolar med en domkrets som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdet. De domstolar som omfattas av lagen är länsrätt, tingsrätt, fastighetsdomstol, miljödomstol och sjörättsdomstol.

Rätt att använda samiska hos förvaltningmyndigheterna

2 §

I första stycket föreskrivs att enskilda har rätt att använda samiska vid kontakt med förvaltningsmyndigheter i ärenden som avser myndighetsutövning mot dem. Rätten gäller den som är sökande i ett ärende eller den som myndighetsutövningen annars riktar sig mot. Bestämmelsen innefattar däremot inte någon rätt att använda samiska för den som t.ex. samråd skall ske med eller som har rätt att yttra sig i ärendet. Rätten att använda samiska omfattar bara ärenden som har en anknytning till förvaltningsområdet genom t.ex. att den enskilde är bosatt eller vistas inom förvaltningsområdet, att ärendet rör en verksamhet som bedrivs inom förvaltningsområdet eller en fastighet belägen inom förvaltningsområdet.

Rätten avser såväl muntliga som skriftliga kontakter i enskilda ärenden. En myndighet kan ha muntlig handläggning i ärenden. Rätten att använda samiska omfattar även sådan handläggning av ett ärende. Den enskilde har även rätt att inge handlingar på samiska till myndigheten. Om innehållet är av betydelse för ärendet bör handlingen översättas (se 8 § förvaltningslagen).

Med samiska avses alla varieteter av samiska som används i förvaltningsområdet, såsom nordsamiska, lulesamiska, och sydsamiska. Den enskilde har rätt att välja vilken varietet av samiska som han eller hon vill använda. Rätten att använda samiska gäller oavsett om den enskilde är svensk eller utländsk medborgare. Rätten är inte heller beroende av var den enskilde är bosatt.

Rätten att använda samiska gäller enskilda. Med detta begrepp avses inte bara fysiska personer utan även t.ex. föreningar, aktiebolag och andra organisationer men däremot inte myndigheter eller andra offentligt rättsliga organ. Lagrådet har berört frågan om ställföreträdarens och ombuds rätt att använda samiska. Regeringen vill med anledning härav klargöra att första stycket har den innebörden att en ställföreträdare för en enskild har samma rätt enligt lagen att använda samiska som den enskilde själv. Däremot ger inte bestämmelsen ett ombud motsvarande rätt.

I andra stycket regleras myndighetens skyldighet att svara på samiska när en enskild använder samiska. Detta innebär att myndigheten skall använda samiska vid myndighetens muntliga kontakter med den enskilde och på begäran av den enskilde muntligen till samiska översätta skriftliga meddelanden och beslut riktade till den enskilde. Däremot innefattar bestämmelsen inte någon skyldighet att avfatta skriftliga beslut även på samiska. Inte heller innefattar bestämmelsen någon rätt att få vad t.ex. en motpart säger under muntlig handläggning översatt till svenska. Myndigheten bör kunna ge muntliga översättningar av skrivelser och beslut riktade till enskilda på den varietet av samiska som den enskilde använt.

I tredje stycket regleras användningen av samiska hos myndigheter när det gäller annan verksamhet än myndighetsutövning. Exempel på sådan verksamhet är rådgivning och information till allmänheten, erbjudande av vård och undervisning. Blanketter och informationsblad avsedda för allmänheten skall också kunna översättas till samiska eller till tvåspråkiga versioner, när behov av detta bedöms föreligga. I denna verksamhet har inte myndigheten någon absolut skyldighet att svara på samiska men skall ändå eftersträva att bemöta samisktalande på samiska. Om ett ärende överklagas till en regional myndighet som avses i 1 § har den enskilde rätten att tala samiska även i detta ärende.

3 §

I paragrafen anges att den enskildes rätt att använda samiska kan begränsas till viss tid och plats. Rätten att använda samiska vid kontakt med myndigheten kan således begränsas till att gälla under vissa tider på myndighetens kontor då tolk kan finnas tillgänglig. När sådana tider bestäms är det viktigt att beakta att viss översättning måste ske skyndsamt. Detta kan exempelvis gälla myndighetsbeslut riktade till enskilda där den enskilde är beroende av översättning för att förstå innebörden av beslutet.

Rätt att använda samiska hos domstolarna

4 §

I denna och följande paragrafer regleras parts och parts ställföreträdarens rätt att använda samiska vid muntliga eller skriftliga kontakter med en länsrätt och en tingsrätt som har en domkrets som till någon del omfattar förvaltningsområdet för samiska språket. Även fastighetsdomstol, miljödomstol och sjörättsdomstol omfattas av bestämmelsen.

En parts och dennes ställföreträdarens rätt att använda samiska omfattar även de domstolar dit en dom eller ett beslut i ett mål eller ärende som avses i paragrafens första stycke överklagats. Rätten att tala samiska omfattar inte s.k. extraordinära rättsmedel, t.ex. en ansökan om resning.

5 §

Rätten att använda samiska under rättegång eller ett ärendes behandling omfattar att få yttra sig muntligen eller skriftligen på samiska i enlighet

med de regler som gäller för rättegången eller ärendens behandling i domstol. Den enskildes rätt att använda samiska omfattar ett mål eller ärende som har anknytning till förvaltningsområdet. Med anknytning avses här t.ex. att parten är bosatt eller vistas i förvaltningsområdet, att ett mål rör en fastighet belägen i förvaltningsområdet eller att ett brott har begåtts inom förvaltningsområdet. Bestämmelserna innebär också en rätt att med hjälp av tolk få de handlingar som hör till målet eller ärendet muntligen översatta till samiska. Rätten att få tala samiska vid muntlig förhandling omfattar rätten att själv få tala samiska.

Enligt paragrafen är domstolar även skyldiga att översätta ingivna handlingar till svenska om detta inte är uppenbart onödigt.

Även i övrigt, exempelvis då part riktar sig till domstolen med förfrågningar, skall domstolen sträva efter att bemöta samisktalande part och parts ställföreträdare på samiska.

6 §

Rätten att använda samiska gäller under hela rättegången och hela ärendets behandling i domstol, dvs. från det att målet eller ärendet inleds vid domstolen till och med att ett eventuellt överklagande kommer in till domstolen. För att domstolen skall kunna planera anlitande av tolk och översättare i mål eller ärende där samiska används, skall begäran om att använda samiska framföras i samband med att målet eller ärendet anhängiggörs eller första gången part skall yttra sig i målet. Det bör också anges vilken varietet samiska som den enskilde vill använda. Om en begäran kommer in senare under ärendets handläggning får den avslås.

Möjligheten att avslå en begäran om att få använda samiska i övrigt bör användas mycket restriktivt exempelvis då det är uppenbart att begäran framställs i syfte att förhålla rättegången. Ett beslut av domstolen i fråga om rätten att använda samiska i mål eller ärende får inte överklagas särskilt (se 49 kap. 5 § rättegångsbalken och 34 § förvaltningsprocesslagen).

7 §

De regler som enligt rättegångsbalken respektive förvaltningsprocesslagen gäller för vem som skall anlitas som tolk samt om tolked och ersättning till tolk skall tillämpas också när tolk anlitas enligt denna lag.

Samiska i förskoleverksamhet och äldreomsorg

8 §

Innebörden av paragrafen är att varje kommun inom förvaltningsområdet måste, när den erbjuder förskoleverksamhet, erbjuda förskoleverksamhet som helt eller delvis bedrivs på samiska om vårdnadshavare begär det. Omfattningen av verksamheten kan variera beroende på hur många barn den omfattar och tillgången på språkkunnig personal. Finns det tillräckligt många barn och tillräckligt mycket personal som behärskar samiska kan verksamheten på samiska bedrivas mer organiserat i sär-

skilda grupper eller på särskilda tvåspråkiga daghemsavdelningar eller helt tvåspråkiga daghem.

Den varietet samiska som används av barnen bör användas inom förskoleverksamheten.

9 §

Arten och omfattningen av den äldreomsorg som erbjuds på samiska blir beroende av hur många som önskar omsorg av personal som talar samiska och vilken typ av omsorg de önskar samt tillgången på samiskspråkig personal. Det grundläggande kravet på kommunerna enligt denna paragraf är att de organiserar äldreomsorgen så att någon del av den service och omvårdnad som erbjuds ges av personal som behärskar samiska. Kommunerna bör därför organisera verksamheten så att den personal som finns i äldreomsorgen och som talar samiska så långt möjligt arbetar med de äldre som har samiska som första språk.

Den varietet samiska som används av de äldre bör användas inom äldreomsorgen.

Undantag

10 §

Regeringen kan enligt denna paragraf föreskriva att en viss statlig förvaltningsmyndighet inte skall omfattas av 2 § i denna lag. Ett sådant beslut kan endast fattas om särskilda skäl föreligger. Särskilda skäl kan föreligga om t.ex. en viss myndighet har mycket liten kontakt med allmänheten och det därför inte är befogat för myndigheten att hålla tolkberedskap. På samma sätt kan landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige efter regeringens bemyndigande undanta förvaltningsmyndigheter inom sina respektive verksamhetsområden. Möjligheten att undanta myndigheter från lagens tillämpningsområde bör användas restriktivt så att lagens syfte inte urholkas.

Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft den 1 april 2000. I domstolar skall den tillämpas i mål eller ärenden som inleds efter lagens ikraftträdande.

11.2 Förslaget till lag om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar

Lagens tillämpningsområde

1 §

Lagen skall tillämpas hos såväl statliga som landstingskommunala och kommunala förvaltningsmyndigheter. Exempel på förvaltningsmyndigheter är kommunstyrelsen, de kommunala nämnderna, landstingsstyrel-

sen och landstingets nämnder samt statliga myndigheter som polismyndigheter, skatteförvaltning m.fl. Däremot omfattas inte kommunfullmäktige, landstingsfullmäktige eller, i normala fall, kommunala organ som är organiserade i privaträttslig form eftersom dessa inte är myndigheter.

De nya bestämmelserna skall tillämpas i ett visst geografiskt område som i lagen benämns förvaltningsområdet för finska och meänkieli. Förvaltningsområdet för finska och meänkieli omfattar det geografiska område som de i bestämmelsen uppräknade kommunerna utgör.

De myndigheter som avses i bestämmelsen är de som har ett geografiskt verksamhetsområde som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdet. Myndigheten kan t.ex. ha verksamhet förlagd till förvaltningsområdet genom ett huvudkontor, lokalkontor eller annan fast representation. Även regionala och lokala myndigheter som saknar kontor eller motsvarande inom förvaltningsområdet kan ha verksamhet som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdet. Exempel på en sådan myndighet är Länsstyrelsen i Norrbottens län.

Lagen skall även tillämpas hos vissa domstolar med en domkrets som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdet. De domstolar som omfattas av lagen är länsrätt, tingsrätt, fastighetsdomstol, miljödomstol och sjörättsdomstol.

Rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheterna

2 §

I första stycket föreskrivs att enskilda har rätt att använda finska och meänkieli vid kontakt med förvaltningsmyndigheter i ärenden som avser myndighetsutövning mot dem. Rätten gäller den som är sökande i ett ärende eller den som myndighetsutövningen annars riktar sig mot. Bestämmelsen innefattar däremot inte någon rätt att använda finska och meänkieli för den som t.ex. samråd skall ske med eller som har rätt att yttra sig i ärendet. Rätten att använda finska och meänkieli omfattar bara ärenden som har en anknytning till förvaltningsområdet genom t.ex. att den enskilde är bosatt eller vistas inom förvaltningsområdet, att ärendet rör en verksamhet som bedrivs inom förvaltningsområdet eller en fastighet belägen inom förvaltningsområdet.

Rätten avser såväl muntliga som skriftliga kontakter i enskilda ärenden. En myndighet kan ha muntlig handläggning i ärenden. Rätten att använda finska och meänkieli omfattar även sådan handläggning av ett ärende. Den enskilde har även rätt att inge handlingar på finska och meänkieli till myndigheten. Om innehållet är av betydelse för ärendet bör handlingen översättas (se 8 § förvaltningslagen).

Rätten att använda finska och meänkieli gäller oavsett om den enskilde är svensk eller utländsk medborgare. Rätten är inte heller beroende av var den enskilde är bosatt.

Rätten att använda finska och meänkieli gäller enskilda. Med detta begrepp avses inte bara fysiska personer utan även t.ex. föreningar, aktiebolag och andra organisationer men däremot inte myndigheter eller

andra offentlighetsliga organ. Lagrådet har berört frågan om ställföreträdarens och ombuds rätt att använda finska och meänkieli. Regeringen vill med anledning härav klargöra att första stycket har den innebörden att en ställföreträdare för en enskild har samma rätt enligt lagen att använda finska och meänkieli som den enskilde själv. Däremot ger inte bestämmelsen ett ombud motsvarande rätt.

I andra stycket regleras myndighetens skyldighet att svara på finska och meänkieli när en enskild använder dessa språk. Detta innebär att myndigheten skall använda finska respektive meänkieli vid myndighetens muntliga kontakter med den enskilde och på begäran av den enskilde muntligen till finska och meänkieli översätta skriftliga meddelanden och beslut riktade till den enskilde. Däremot innefattar bestämmelsen inte någon skyldighet att avfatta skriftliga beslut även på finska och meänkieli. Inte heller innefattar bestämmelsen någon rätt att få vad t.ex. en motpart säger under muntlig handläggning översatt till svenska.

I tredje stycket regleras användningen av finska och meänkieli hos myndigheter när det gäller annan verksamhet än myndighetsutövning. Exempel på sådan verksamhet är rådgivning och information till allmänheten, erbjudande av vård och undervisning. Blanketter och informationsblad avsedda för allmänheten skall också kunna översättas till finska och meänkieli eller till tvåspråkiga versioner, när behov av detta bedöms föreligga. I denna verksamhet har inte myndigheten någon absolut skyldighet att svara på finska respektive meänkieli men skall ändå eftersträva att bemöta finsktalande och meänkielitalande på finska respektive meänkieli. Om ett ärende överklagas till en regional myndighet som avses i 1 § har den enskilde rätten att tala finska och meänkieli även i detta ärende.

3 §

I paragrafen anges att den enskildes rätt att använda finska och meänkieli kan begränsas till viss tid och plats. Rätten att använda finska och meänkieli vid kontakt med myndigheten kan således begränsas till att gälla under vissa tider på myndighetens kontor då tolk kan finnas tillgänglig. När sådana tider bestäms är det viktigt att beakta att viss översättning måste ske skyndsamt. Detta kan exempelvis gälla myndighetsbeslut riktade till enskilda där den enskilde är beroende av översättning för att förstå innebörden av beslutet.

Rätt att använda finska och meänkieli hos domstolarna

4 §

I denna och följande paragrafer regleras parts och parts ställföreträdarens rätt att använda finska och meänkieli vid muntliga eller skriftliga kontakter med en länsrätt och en tingsrätt som har en domkrets som till någon del omfattar förvaltningsområdet för finska och meänkieli. Även fastighetsdomstol, miljödomstol och sjörättsdomstol omfattas av bestämmelsen.

En parts och dennes ställföreträdarens rätt att använda finska och meänkieli omfattar även de domstolar dit en dom eller ett beslut i ett

mål eller ärende som avses i paragrafens första stycke överklagats. Rätten att tala finska och meänkieli omfattar inte s.k. extraordinära rättsmedel, t.ex. en ansökan om resning.

5 §

Rätten att använda finska och meänkieli under rättegång eller ett ärendes behandling omfattar att få yttra sig muntligen eller skriftligen på finska eller meänkieli i enlighet med de regler som gäller för rättegången eller ärendets behandling i domstol. Den enskildes rätt att använda finska och meänkieli omfattar ett mål eller ärende som har anknytning till förvaltningsområdet. Med anknytning avses här t.ex. att parten är bosatt eller vistas i förvaltningsområdet, att ett mål rör en fastighet belägen i förvaltningsområdet eller att ett brott har begåtts inom förvaltningsområdet. Bestämmelserna innebär också en rätt att med hjälp av tolk få de handlingar som hör till målet eller ärendet muntligen översätta till finska respektive meänkieli. Rätten att få tala finska och meänkieli vid muntlig förhandling omfattar rätten att själv få tala finska eller meänkieli.

Enligt paragrafen är domstolar även skyldiga att översätta ingivna handlingar till svenska om detta inte är uppenbart onödigt.

Även i övrigt, exempelvis då part riktar sig till domstolen med förfrågningar, skall domstolen sträva efter att bemöta finsktalande och meänkielitalande part och parts ställföreträdare på finska respektive meänkieli.

6 §

Rätten att använda finska och meänkieli gäller under hela rättegången och hela ärendets behandling i domstol, dvs. från det att målet eller ärendet inleds vid domstolen till och med att ett eventuellt överklagande kommer in till domstolen. För att domstolen skall kunna planera anlitande av tolk och översättare i mål eller ärende där finska och meänkieli används, skall begäran om att använda finska och meänkieli framföras i samband med att målet eller ärendet anhängiggörs eller första gången part skall yttra sig i målet. Om en begäran kommer in senare under ärendets handläggning får den avslås.

Möjligheten att avslå en begäran om att få använda finska och meänkieli i övrigt bör användas mycket restriktivt exempelvis då det är uppenbart att begäran framställs i syfte att förhåla rättegången. Ett beslut av domstolen i fråga om rätten att använda finska eller meänkieli i mål eller ärende får inte överklagas särskilt (se 49 kap. 5 § rättegångsbalken och 34 § förvaltningsprocesslagen).

7 §

De regler som enligt rättegångsbalken respektive förvaltningsprocesslagen gäller för vem som skall anlitas som tolk samt om tolked och ersättning till tolk skall tillämpas också när tolk anlitas enligt denna lag.

8 §

Innebörden av paragrafen är att varje kommun inom förvaltningsområdet måste, när den erbjuder förskoleverksamhet, erbjuda förskoleverksamhet som helt eller delvis bedrivs på finska respektive meänkieli om vårdnadshavare begär det. Omfattningen av verksamheten kan variera beroende på hur många barn den omfattar och tillgången på språkkunnig personal. Finns det tillräckligt många barn och tillräckligt mycket personal som behärskar språket kan verksamheten på finska eller meänkieli bedrivas mer organiserat i särskilda grupper eller på särskilda tvåspråkiga daghemsavdelningar eller helt tvåspråkiga daghem.

9 §

Arten och omfattningen av den äldreomsorg som erbjuds på finska och meänkieli blir beroende av hur många som önskar omsorg av personal som talar finska eller meänkieli och vilken typ av omsorg de önskar samt tillgången på personal som talar dessa språk. Det grundläggande kravet på kommunerna enligt denna paragraf är att de organiserar äldreomsorgen så att någon del av den service och omvårdnad som erbjuds ges av personal som behärskar finska respektive meänkieli. Kommunerna bör därför organisera verksamheten så att den personal som finns i äldreomsorgen och som talar finska eller meänkieli så långt möjligt arbetar med de äldre som har finska eller meänkieli som första språk.

Undantag**10 §**

Regeringen kan enligt denna paragraf föreskriva att en viss statlig förvaltningsmyndighet inte skall omfattas av 2 § i denna lag. Ett sådant beslut kan endast fattas om särskilda skäl föreligger. Särskilda skäl kan föreligga om t.ex. en viss myndighet har mycket liten kontakt med allmänheten och det därför inte är befogat för myndigheten att hålla tolkberedskap. På samma sätt kan landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige efter regeringens bemyndigande undanta förvaltningsmyndigheter inom sina respektive verksamhetsområden. Möjligheten att undanta myndigheter från lagens tillämpningsområde bör användas restriktivt så att lagens syfte inte urholkas.

Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft den 1 april 2000. I domstolar skall den tillämpas i mål eller ärenden som inleds efter lagens ikraftträdande.

Europeisk stadga om landsdels- eller minoritetsspråk

Prop. 1998/99:143

Bilaga 1

European Charter for Regional or Minority Languages

Strasbourg, 5.XI.1992

Preamble

The member States of the Council of Europe signatory hereto,

Considering that the aim of the Council of Europe is to achieve a greater unity between its members, particularly for the purpose of safeguarding and realising the ideals and principles which are their common heritage;

Considering that the protection of the historical regional or minority languages of Europe, some of which are in danger of eventual extinction, contributes to the maintenance and development of Europe's cultural wealth and traditions;

Considering that the right to use a regional or minority language in private and public life is an inalienable right conforming to the principles embodied in the United Nations International Covenant on Civil and Political Rights, and according to the spirit of the Council of Europe Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms;

Having regard to the work carried out within the CSCE and in particular to the Helsinki Final Act of 1975 and the document of the Copenhagen Meeting of 1990;

Stressing the value of interculturalism and multilingualism and considering that the protection and encouragement of regional or minority languages should not be to the detriment of the official languages and the need to learn them;

Inledning

De medlemsstater i Europarådet som har undertecknat denna stadga,

beaktar att Europarådets mål är att uppnå en ökad sammanhållning mellan dess medlemmar, särskilt för att värna om och förverkliga de ideal och principer som utgör deras gemensamma arv,

anser att värnandet om historiska landsdels- och minoritetsspråk i Europa, av vilka somliga hotar att småningom utslocka, bidrar till att upprätthålla och utveckla Europas kulturella rikedom och traditioner,

anser att rätten att använda landsdels- eller minoritetsspråk i det privata och offentliga livet är en omistlig rättighet som stämmer överens med principerna i Förenta nationernas internationella konvention om medborgerliga och politiska rättigheter och med andan i Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna,

beaktar det arbete som utförs av Konferensen om säkerhet och samarbete i Europa och särskilt slutakten från Helsingfors 1975 och dokumentet från Köpenhamnsmötet 1990,

betonar värdet av mellan-kulturell miljö och flerspråkighet och anser att skydd och främjande av landsdels- eller minoritetsspråk inte skall gå ut över de officiella språken och behovet att lära dessa,

Realising that the protection and promotion of regional or minority languages in the different countries and regions of Europe represent an important contribution to the building of a Europe based on the principles of democracy and cultural diversity within the framework of national sovereignty and territorial integrity;

Taking into consideration the specific conditions and historical traditions in the different regions of the European States,

Have agreed as follows:

Part I - General provisions

Article 1 - Definitions

For the purposes of this Charter: a "regional or minority language" means languages that are:

i traditionally used within a given territory of a State by nationals of that State who form a group numerically smaller than the rest of the State's population; and

ii different from the official language(s) of that State;

it does not include either dialects of the official language(s) of the State or the languages of migrants;

b "territory in which the regional or minority language is used" means the geographical area in which the said language is the mode of expression of a number of people justifying the adoption of the various protective and promotional measures provided

är medvetna om att skydd och främjande av landsdels- eller minoritetsspråk i olika länder och regioner i Europa utgör ett viktigt bidrag till uppbyggandet av ett Europa som vilar på demokratiska principer och kulturell mångfald inom ramen för nationell suveränitet och territoriell integritet,

beaktar de särskilda förhållandena och historiska traditionerna i olika regioner av de europeiska staterna,

har kommit överens om följande:

Del I Allmänna bestämmelser

Artikel 1 Definitioner

I denna stadga avses med

a) "landsdels- eller minoritetsspråk"

i) språk som av hävd används i ett visst territorium inom en stat av medborgare i den staten, som utgör en grupp, som till antalet är mindre än resten av befolkningen i den staten, och

ii) som är annorlunda än det eller de officiella språken i den staten;

det innefattar inte vare sig dialekter av det eller de officiella språket i staten, eller språk som talas av invandrare,

b) "territorium där landsdels- eller minoritetsspråket används" det geografiska område inom vilket detta språk är uttrycksmedel för ett så stort antal personer att det motiverar de olika åtgärder för skydd och främjande som avses i denna

for in this Charter;

c) "non-territorial languages" means languages used by nationals of the State which differ from the language or languages used by the rest of the State's population but which, although traditionally used within the territory of the State, cannot be identified with a particular area thereof.

Article 2 - Undertakings

1 Each Party undertakes to apply the provisions of Part II to all the regional or minority languages spoken within its territory and which comply with the definition in Article 1.

2 In respect of each language specified at the time of ratification, acceptance or approval, in accordance with Article 3, each Party undertakes to apply a minimum of thirty-five paragraphs or sub-paragraphs chosen from among the provisions of Part III of the Charter, including at least three chosen from each of the Articles 8 and 12 and one from each of the Articles 9, 10, 11 and 13.

Article 3 - Practical arrangements

1 Each contracting State shall specify in its instrument of ratification, acceptance or approval, each regional or minority language, or official language which is less widely used on the whole or part of its territory, to which the paragraphs chosen in accordance with Article 2, paragraph 2, shall apply.

stadga,

c) "territoriellt obundna språk" språk som används av medborgare i en stat som avviker från det eller de språk som används av resten av befolkningen i den staten, men som, trots att de av hävd används inom den statens territorium, inte kan identifieras med en bestämd del av den.

Artikel 2 Åtaganden

1. Varje part förbinder sig att tillämpa bestämmelserna i del II på alla landsdels- eller minoritetsspråk som talas inom dess territorium och som motsvarar definitionen i artikel 1.

2. Vad avser vart och ett av de språk som anges vid ratificeringen, godtagandet eller godkännandet i enlighet med artikel 3, förbinder sig parterna att tillämpa minst 35 punkter eller stycken utvalda bland bestämmelserna i del III i stadgan, däribland minst tre från vardera artikel 8 och 12 och en från vardera artikel 9, 10, 11 och 13.

Artikel 3 Praktiska åtgärder

1. Varje stat som undertecknar denna stadga skall i sitt ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrument ange varje landsdels- eller minoritetsspråk, eller officiellt språk som används mindre allmänt inom hela eller en del av dess territorium och på vilket de enligt artikel 2 punkt 2 utvalda punkterna skall tillämpas.

2 Any Party may, at any subsequent time, notify the Secretary General that it accepts the obligations arising out of the provisions of any other paragraph of the Charter not already specified in its instrument of ratification, acceptance or approval, or that it will apply paragraph 1 of the present article to other regional or minority languages, or to other official languages which are less widely used on the whole or part of its territory.

3 The undertakings referred to in the foregoing paragraph shall be deemed to form an integral part of the ratification, acceptance or approval and will have the same effect as from their date of notification.

Article 4 - Existing regimes of protection

1 Nothing in this Charter shall be construed as limiting or derogating from any of the rights guaranteed by the European Convention on Human Rights.

2 The provisions of this Charter shall not affect any more favourable provisions concerning the status of regional or minority languages, or the legal regime of persons belonging to minorities which may exist in a Party or are provided for by relevant bilateral or multilateral international agreements.

Article 5 - Existing obligations

Nothing in this Charter may be interpreted as implying any right to engage in any activity or perform any action in contravention of the purposes of the

2. En part får när som helst meddela generalsekreteraren att den åtar sig de förpliktelser som följer av bestämmelserna i varje annan punkt i stadgan som inte redan har angetts i dess ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrument eller att den avser tillämpa punkt 1 i denna artikel på andra landsdels- eller minoritetsspråk eller på andra officiella språk som används mindre allmänt inom hela eller en del av dess territorium.

3. De åtaganden som avses i föregående punkt skall anses utgöra en integrerande del av ratificeringen, godtagandet eller godkännandet och skall ha samma verkan från den dag då meddelandet lämnades.

Artikel 4 Gällande skyddssystem

1. Ingenting i denna stadga skall tolkas som en inskränkning eller försämring av någon av de rättigheter som garanteras i den Europeiska konventionen om mänskliga rättigheter.

2. Bestämmelserna i denna stadga skall inte inverka på de gynnsammare bestämmelser om status för landsdels- eller minoritetsspråk eller det regelverk för personer som tillhör minoriteter som kan finnas i en part eller som tillgodoses av bestämmelser hänförliga till bilaterala eller multilaterala internationella överenskommelser.

Artikel 5 Gällande förpliktelser

Ingenting i denna stadga skall tolkas ha innebörden att berättiga till någon verksamhet eller några åtgärder som strider mot FN-stadgans syften eller

Charter of the United Nations or other obligations under international law, including the principle of the sovereignty and territorial integrity of States.

Article 6 - Information

The Parties undertake to see to it that the authorities, organisations and persons concerned are informed of the rights and duties established by this Charter.

Part II - Objectives and principles pursued in accordance with Article 2, paragraph 1

Article 7 - Objectives and principles

1 In respect of regional or minority languages, within the territories in which such languages are used and according to the situation of each language, the Parties shall base their policies, legislation and practice on the following objectives and principles:

a the recognition of the regional or minority languages as an expression of cultural wealth;

b the respect of the geographical area of each regional or minority language in order to ensure that existing or new administrative divisions do not constitute an obstacle to the promotion of the regional or minority language in question;

c the need for resolute action to promote regional or minority languages in order to safeguard them;

d the facilitation and/or encouragement of the use of regional or minority languages, in speech and writing, in public and private life;

andra folkrättsliga åtaganden, inbegripet principen om staters suveränitet och territoriella integritet.

Artikel 6 Information

Parterna förbinder sig att tillse att berörda myndigheter, organisationer och personer informeras om rättigheter och skyldigheter enligt denna stadga.

Del II Mål och principer enligt artikel 2 punkt 1

Artikel 7 Mål och principer

1. I fråga om landsdels- eller minoritetsspråk inom de territorier där sådana språk används, och i enlighet med situationen för varje språk, skall parterna bygga sin politik, lagstiftning och praxis på följande mål och principer:

a) erkännande av landsdels- eller minoritetsspråk som uttryck för kulturell rikedom,

b) respekt för det geografiska området för varje landsdels- eller minoritetsspråk för att trygga att gällande eller ny administrativ indelning inte utgör hinder mot främjande av ifrågasvarande landsdels- eller minoritetsspråk,

c) behov av beslutsamma åtgärder för att främja landsdels- eller minoritetsspråk i syfte att skydda dem,

d) underlättande och/eller uppmuntran av användning av landsdels- eller minoritetsspråk i tal och skrift i det offentliga och privata livet,

e the maintenance and development of links, in the fields covered by this Charter, between groups using a regional or minority language and other groups in the State employing a language used in identical or similar form, as well as the establishment of cultural relations with other groups in the State using different languages;

f the provision of appropriate forms and means for the teaching and study of regional or minority languages at all appropriate stages;

g the provision of facilities enabling non-speakers of a regional or minority language living in the area where it is used to learn it if they so desire;

h the promotion of study and research on regional or minority languages at universities or equivalent institutions;

i the promotion of appropriate types of transnational exchanges, in the fields covered by this Charter, for regional or minority languages used in identical or similar form in two or more States.

2 The Parties undertake to eliminate, if they have not yet done so, any unjustified distinction, exclusion, restriction or preference relating to the use of a regional or minority language and intended to discourage or endanger the maintenance or development of it. The adoption of special measures in favour of regional or minority languages aimed at promoting equality

e) upprätthållande och utveckling av förbindelser inom de områden som omfattas av denna stadga mellan grupper som använder ett landsdels- eller minoritetsspråk och andra grupper i samma stat som använder ett språk som brukas i identiskt samma eller liknande form, samt upprättande av kulturella förbindelser med andra grupper i staten som använder andra språk,

f) tillhandahållande av lämpliga former och medel för undervisning i och studier av landsdels- eller minoritetsspråk på alla vederbörliga nivåer,

g) tillhandahållande av möjligheter för dem som inte talar ett landsdels- eller minoritetsspråk som bor i det område där ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk används, att lära sig detta om de så önskar,

h) främjande av studier och forskning om landsdels- eller minoritetsspråk vid universitet eller motsvarande läroanstalter,

i) främjande av transnationellt utbyte i lämpliga former inom de områden som omfattas av denna stadga för de landsdels- eller minoritetsspråk, som används i identiskt samma eller liknande form i två eller flera stater.

2. Parterna förbinder sig att, om så inte redan har skett, avskaffa alla oberättigade åtskillnader, undantag, restriktioner eller preferenser som gäller användning av ett landsdels- eller minoritetsspråk och som syftar till att motverka eller äventyra dess fortbestånd eller utveckling. Vidtagande av särskilda åtgärder till förmån för landsdels- eller minoritetsspråk som

between the users of these languages and the rest of the population or which take due account of their specific conditions is not considered to be an act of discrimination against the users of more widely-used languages.

3 The Parties undertake to promote, by appropriate measures, mutual understanding between all the linguistic groups of the country and in particular the inclusion of respect, understanding and tolerance in relation to regional or minority languages among the objectives of education and training provided within their countries and encouragement of the mass media to pursue the same objective.

4 In determining their policy with regard to regional or minority languages, the Parties shall take into consideration the needs and wishes expressed by the groups which use such languages. They are encouraged to establish bodies, if necessary, for the purpose of advising the authorities on all matters pertaining to regional or minority languages.

5 The Parties undertake to apply, *mutatis mutandis*, the principles listed in paragraphs 1 to 4 above to non-territorial languages. However, as far as these languages are concerned, the nature and scope of the measures to be taken to give effect to this Charter shall be determined in a flexible manner, bearing in mind the needs and wishes, and respecting the traditions and characteristics, of the groups which use the languages concerned.

syftar till att främja likhet mellan användarna av dessa språk och resten av befolkningen, eller som tar behörig hänsyn till deras särskilda förhållanden, skall inte betraktas som diskriminering mot dem som brukar mera allmänt använda språk.

3. Parterna förbinder sig att med lämpliga åtgärder främja ömsesidig förståelse mellan alla språkliga grupper i landet och särskilt verka för att respekt, förståelse och tolerans med avseende på landsdels- eller minoritetsspråk inkluderas bland målen för olika slag av undervisning och utbildning i sina länder samt att uppmuntra massmedia att sträva mot samma mål.

4. Vid fastläggande av sin politik i fråga om landsdels- eller minoritetsspråk skall parterna ta hänsyn till de behov och önskemål som uttrycks av de grupper som använder sådana språk. De uppmuntras att i mån av behov upprätta organ för att ge råd till myndigheterna i alla frågor som sammanhänger med landsdels- eller minoritetsspråk.

5. Parterna förbinder sig att i vederbörliga delar tillämpa principerna i punkt 1 - 4 ovan på territoriellt obundna språk. I fråga om dessa språk skall emellertid arten och omfattningen av de åtgärder som skall vidtas för att verkställa denna stadga bestämmas på ett flexibelt sätt, med beaktande av behoven och önskemålen hos de grupper som använder ifrågavarande språk och med respekt för deras traditioner och egenart.

Part III - Measures to promote the use of regional or minority languages in public life in accordance with the undertakings entered into under Article 2, paragraph 2

Article 8 - Education

1 With regard to education, the Parties undertake, within the territory in which such languages are used, according to the situation of each of these languages, and without prejudice to the teaching of the official language(s) of the State:

a i to make available pre-school education in the relevant regional or minority languages; or

ii to make available a substantial part of pre-school education in the relevant regional or minority languages; or

iii to apply one of the measures provided for under i and ii above at least to those pupils whose families so request and whose number is considered sufficient; or

iv if the public authorities have no direct competence in the field of pre-school education, to favour and/or encourage the application of the measures referred to under i to iii above;

b i to make available primary education in the relevant regional or minority languages; or

ii to make available a substantial part of primary education in the relevant regional or minority languages; or

Del III Åtgärder för att främja användning av landsdels- eller minoritetsspråk i samhällslivet i enlighet med åtagandena i artikel 2 punkt 2

Artikel 8 Utbildning

1. Parterna förbinder sig till följande i fråga om utbildning inom det territorium där sådana språk används, i enlighet med situationen för vart och ett av dessa språk, och utan att försämra undervisningen i statens officiella språk:

a) i) att tillhandahålla förskoleundervisning på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

ii) att tillhandahålla en väsentlig del av förskoleundervisningen på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

iii) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i) och ii) ovan, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt, eller,

iv) om myndigheterna saknar direkt behörighet beträffande förskoleundervisning, att gynna och/eller uppmuntra tillämpning av de åtgärder som avses i i) iii) ovan,

b) i) att tillhandahålla undervisning i de lägre årskurserna i grundskolan på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

ii) att tillhandahålla en väsentlig del av undervisningen i de lägre årskurserna i grundskolan på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

iii to provide, within primary education, for the teaching of the relevant regional or minority languages as an integral part of the curriculum; or

iv to apply one of the measures provided for under i to iii above at least to those pupils whose families so request and whose number is considered sufficient;

c i to make available secondary education in the relevant regional or minority languages; or

ii to make available a substantial part of secondary education in the relevant regional or minority languages; or

iii to provide, within secondary education, for the teaching of the relevant regional or minority languages as an integral part of the curriculum; or

iv to apply one of the measures provided for under i to iii above at least to those pupils who, or where appropriate whose families, so wish in a number considered sufficient;

d i to make available technical and vocational education in the relevant regional or minority languages; or

ii to make available a substantial part of technical and vocational education in the relevant regional or minority languages; or

iii) att tillse att i undervisningen i de lägre årskurserna i grundskolan som en integrerande del av läroplanen ingår undervisning i ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

iv) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i) - iii) ovan, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt,

c) i) att tillhandahålla undervisning i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

ii) att tillhandahålla en väsentlig del av undervisningen i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

iii) att tillse att i undervisningen i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan som en integrerande del av läroplanen ingår undervisning i ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

iv) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i) - iii) ovan, åtminstone för de elever som så önskar, eller, i förekommande fall, för dem vars anhöriga så önskar och vars antal bedöms vara tillräckligt,

d) i) att tillhandahålla teknisk utbildning och yrkesutbildning på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

ii) att tillhandahålla en väsentlig del av den tekniska utbildningen och yrkesutbildningen på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

iii to provide, within technical and vocational education, for the teaching of the relevant regional or minority languages as an integral part of the curriculum; or

iv to apply one of the measures provided for under i to iii above at least to those pupils who, or where appropriate whose families, so wish in a number considered sufficient;

e i to make available university and other higher education in regional or minority languages; or

ii to provide facilities for the study of these languages as university and higher education subjects; or

iii if, by reason of the role of the State in relation to higher education institutions, subparagraphs i and ii cannot be applied, to encourage and/or allow the provision of university or other forms of higher education in regional or minority languages or of facilities for the study of these languages as university or higher education subjects;

f i to arrange for the provision of adult and continuing education courses which are taught mainly or wholly in the regional or minority languages; or

ii to offer such languages as subjects of adult and continuing education; or

iii if the public authorities have no direct competence in the field of adult education, to favour and/or encourage the offering of

iii) att tillse att i den tekniska utbildningen och yrkesutbildningen som en integrerande del av läroplanen ingår undervisning i ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

iv) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i) - iii) ovan, åtminstone för de elever som så önskar, eller, i förekommande fall, för dem vars anhöriga så önskar och vars antal bedöms vara tillräckligt,

e) i) att tillhandahålla universitetsutbildning och annan högre utbildning på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

ii) att tillhandahålla resurser för studier av dessa språk som ämnen i universitetsutbildningen och den högre utbildningen, eller

iii) att, om till följd av statens roll i förhållande till institutioner för högre utbildning, stycke i) och ii) ovan inte kan tillämpas, uppmuntra och/eller tillåta tillhandahållande av universitetsutbildning eller andra former av högre utbildning på landsdels- eller minoritetsspråk eller av resurser för studier av dessa språk som studieämnen vid universitet eller högre utbildningsanstalter,

f) i) att tillse tillhandahållande av kurser för vuxen och vidareutbildning där undervisningen helt eller delvis sker på landsdels- eller minoritetsspråk, eller

ii) att erbjuda dessa språk som ämnen inom vuxen- och vidareutbildningen, eller

iii) att, om de statliga myndigheterna saknar direkt behörighet i fråga om vuxenutbildningen, gynna och/eller uppmuntra att

such languages as subjects of adult and continuing education;

g) to make arrangements to ensure the teaching of the history and the culture which is reflected by the regional or minority language;

h) to provide the basic and further training of the teachers required to implement those of paragraphs a to g accepted by the Party;

i) to set up a supervisory body or bodies responsible for monitoring the measures taken and progress achieved in establishing or developing the teaching of regional or minority languages and for drawing up periodic reports of their findings, which will be made public.

2 With regard to education and in respect of territories other than those in which the regional or minority languages are traditionally used, the Parties undertake, if the number of users of a regional or minority language justifies it, to allow, encourage or provide teaching in or of the regional or minority language at all the appropriate stages of education.

Article 9 - Judicial authorities

1 The Parties undertake, in respect of those judicial districts in which the number of residents using the regional or minority languages justifies the measures specified below, according to the situation of each of these languages and on condition that the use of the facilities afforded by the present paragraph is not considered by the judge to hamper the proper admini-

sådana språk erbjuds som ämnen inom vuxen- och vidareutbildning,

g) att vidta åtgärder för att tillgodose undervisning i historia och kultur som hänför sig till ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk,

h) att tillhandahålla grundutbildning och fortbildning av lärare som behövs för att genomföra de av punkterna a till g som har accepterats av en part,

i) att inrätta ett eller flera övervakningsorgan för att följa vidtagna åtgärder och uppnådda framsteg i fråga om upprättande eller utveckling av undervisning i landsdels- eller minoritetsspråk, och för att periodiskt avge rapport om sina resultat, som skall offentliggöras.

2. I fråga om utbildning och avseende andra territorier än de där landsdels- eller minoritetsspråk av hävd används, förbinder sig parterna, om antalet användare av ett landsdels- eller minoritetsspråk motiverar det, att tillåta, uppmuntra eller tillhandahålla undervisning på eller i ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk på alla vederbörliga utbildningsnivåer.

Artikel 9 Rättsväsendet

1. Parterna förbinder sig till följande i de domsagor där antalet bosatta personer som använder sådana landsdels- eller minoritetsspråk som berättigar till de åtgärder som anges här nedan, i enlighet med situationen för vart och ett av dessa språk, och på villkor att utnyttjandet av de möjligheter som tillhandahålls enligt denna punkt av domstolen bedöms inte hindra en rättsenlig

stration of justice

handläggning:

a in criminal proceedings:

a) i brottmål:

i to provide that the courts, at the request of one of the parties, shall conduct the proceedings in the regional or minority languages; and/or

i) att tillse att domstolarna, på begäran av någon av parterna, håller rättegången på landsdels- eller minoritetsspråk, och/eller

ii to guarantee the accused the right to use his/her regional or minority language; and/or

ii) att ge en anklagad rätt att använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk, och/eller

iii to provide that requests and evidence, whether written or oral, shall not be considered inadmissible solely because they are formulated in a regional or minority language; and/or

iii) att tillse att inlagor och bevisning, i skriftlig eller muntlig form, inte skall avvisas endast av den anledningen att de är upprättade på ett landsdels- eller minoritetsspråk, och/eller

iv to produce, on request, documents connected with legal proceedings in the relevant regional or minority language, if necessary by the use of interpreters and translations involving no extra expense for the persons concerned;

iv) att på begäran tillhandahålla handlingar hänförliga till ett rättsligt förfarande på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför någon extra kostnad för de berörda,

b in civil proceedings:

b) i tvistemål:

i to provide that the courts, at the request of one of the parties, shall conduct the proceedings in the regional or minority languages; and/or

i) att tillse att domstolarna, på begäran av någon av parterna, håller rättegången på landsdels- eller minoritetsspråk, och/eller

ii to allow, whenever a litigant has to appear in person before a court, that he or she may use his or her regional or minority language without thereby incurring additional expense; and/or

ii) att när en part i en tvist måste inställa sig personligen i rätten, han eller hon får använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk utan att detta medför extra kostnader, och/eller

iii to allow documents and evidence to be produced in the regional or minority languages, if necessary by the use of interpreters and translations;

iii) att tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på ett landsdels- eller minoritetsspråk, om nödvändigt med hjälp av tolkar och översättningar;

c in proceedings before courts concerning administrative mat-

c) i förvaltningsmål inför domstol,

ters:

i to provide that the courts, at the request of one of the parties, shall conduct the proceedings in the regional or minority languages; and/or

ii to allow, whenever a litigant has to appear in person before a court, that he or she may use his or her regional or minority language without thereby incurring additional expense; and/or

iii to allow documents and evidence to be produced in the regional or minority languages, if necessary by the use of interpreters and translations;

d to take steps to ensure that the application of sub-paragraphs i and iii of paragraphs b and c above and any necessary use of interpreters and translations does not involve extra expense for the persons concerned.

2 The Parties undertake:

a not to deny the validity of legal documents drawn up within the State solely because they are drafted in a regional or minority language; or

b not to deny the validity, as between the parties, of legal documents drawn up within the country solely because they are drafted in a regional or minority language, and to provide that they can be invoked against interested third parties who are not users of these languages on condition that the contents of the document are made known to them by the person(s) who invoke(s) it; or

i) att tillse att domstolarna på begäran av någon av parterna håller rättegången på landsdels- eller minoritetsspråk, och/eller

ii) att när en part måste inställa sig personligen i rätten, han eller hon får använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk utan att detta medför extra kostnader, och/eller

iii) att tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på ett landsdels- eller minoritetsspråk, om nödvändigt med anlitande av tolkar och översättningar;

d) att vidta åtgärder för att tillse att tillämpningen av styckena i) och iii) i punkterna b och c ovan och allt behövt bruk av tolkar och översättningar inte medför någon extra kostnad för de berörda personerna.

2. Parterna förbinder sig

a) att inte vägra att godkänna giltigheten av juridiska dokument som upprättats inom staten endast av den anledningen att de är avfattade på ett landsdels- eller minoritetsspråk, eller

b) att inte vägra att godkänna giltigheten av juridiska dokument upprättade parterna emellan i landet endast av den anledningen att de är avfattade på ett landsdels- eller minoritetsspråk, och tillåta att de åberopas gentemot berörda tredje personer som inte använder detta språk, under förutsättning att innehållet i handlingarna görs tillgängligt för dem av den eller de personer som åberopar dem, eller

c not to deny the validity, as between the parties, of legal documents drawn up within the country solely because they are drafted in a regional or minority language.

3 The Parties undertake to make available in the regional or minority languages the most important national statutory texts and those relating particularly to users of these languages, unless they are otherwise provided.

Article 10 - Administrative authorities and public services

1 Within the administrative districts of the State in which the number of residents who are users of regional or minority languages justifies the measures specified below and according to the situation of each language, the Parties undertake, as far as this is reasonably possible:

a i to ensure that the administrative authorities use the regional or minority languages; or

ii to ensure that such of their officers as are in contact with the public use the regional or minority languages in their relations with persons applying to them in these languages; or

iii to ensure that users of regional or minority languages may submit oral or written applications and receive a reply in these languages; or

iv to ensure that users of regional or minority languages may submit oral or written

c) att inte vägra att godkänna giltigheten av juridiska dokument upprättade parterna emellan i landet endast av den anledningen att de är avfattade på ett landsdels- eller minoritets-språk.

3. Parterna förbinder sig att på landsdels- eller minoritets-språken tillhandahålla de viktigaste lagtexterna och de texter som särskilt hänför sig till de personer som använder dessa språk, såvida dessa inte tillhandahålls på annat sätt.

Artikel 10 Förvaltningsmyndigheter och samhällsservice

1. Inom de administrativa områden i en stat där antalet invånare som använder landsdels- eller minoritetsspråk motiverar de åtgärder som anges nedan, och i enlighet med situationen för varje språk, förbinder sig parterna i rimlig utsträckning

a) i) att tillse att de administrativa myndigheterna använder landsdels- eller minoritetsspråken, eller

ii) att tillse att de statstjänstemän som är i kontakt med allmänheten använder landsdels- eller minoritetsspråken i sitt umgänge med personer som kontakter dem på ett sådant språk, eller

iii) att tillse att personer som använder landsdels- eller minoritetsspråk får göra framställningar i muntlig eller skriftlig form och få svar på dessa språk, eller

iv) att tillse att personer som använder landsdels- eller minoritetsspråk får göra framställning-

applications in these languages;
or

v to ensure that users of regional or minority languages may validly submit a document in these languages;

b to make available widely used administrative texts and forms for the population in the regional or minority languages or in bilingual versions;

c to allow the administrative authorities to draft documents in a regional or minority language.

2 In respect of the local and regional authorities on whose territory the number of residents who are users of regional or minority languages is such as to justify the measures specified below, the Parties undertake to allow and/or encourage:

a the use of regional or minority languages within the framework of the regional or local authority;

b the possibility for users of regional or minority languages to submit oral or written applications in these languages;

c the publication by regional authorities of their official documents also in the relevant regional or minority languages;

d the publication by local authorities of their official documents also in the relevant regional or minority languages;

e the use by regional authorities of regional or minority languages

ar i muntlig eller skriftlig form på dessa språk, eller

v) att tillse att handlingar som inges av personer som använder landsdels- eller minoritetsspråk och som är upprättade på dessa språk anses giltiga,

b) att tillhandahålla ofta förekommande förvaltningstexter och formulär avsedda för befolkningen på landsdels- eller minoritetsspråken eller i tvåspråkig version,

c) att tillåta förvaltningsmyndigheterna att upprätta handlingar på ett landsdels- eller minoritetsspråk.

2. I fråga om lokala och regionala myndigheter, inom vilkas territorier de invånare som använder landsdels- eller minoritetsspråk är tillräckligt många för att motivera de nedan angivna åtgärderna, förbinder sig parterna att tillåta och/eller uppmuntra

a) användning av landsdels- eller minoritetsspråk inom den regionala eller lokala myndigheten,

b) möjlighet för användare av landsdels- eller minoritetsspråk att göra framställningar i muntlig eller skriftlig form på dessa språk,

c) att regionala myndigheter ger ut sina officiella dokument jämväl på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk,

d) att lokala myndigheter ger ut sina officiella dokument jämväl på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk,

e) att regionala myndigheter i sina sammanträden använder

in debates in their assemblies, without excluding, however, the use of the official language(s) of the State;

f the use by local authorities of regional or minority languages in debates in their assemblies, without excluding, however, the use of the official language(s) of the State;

g the use or adoption, if necessary in conjunction with the name in the official language(s), of traditional and correct forms of place-names in regional or minority languages.

3 With regard to public services provided by the administrative authorities or other persons acting on their behalf, the Parties undertake, within the territory in which regional or minority languages are used, in accordance with the situation of each language and as far as this is reasonably possible:

a to ensure that the regional or minority languages are used in the provision of the service; or

b to allow users of regional or minority languages to submit a request and receive a reply in these languages; or

c to allow users of regional or minority languages to submit a request in these languages.

4 With a view to putting into effect those provisions of paragraphs 1, 2 and 3 accepted by them, the Parties undertake to take one or more of the following measures:

b recruitment and, where necessary, training of the officials and

landsdels- eller minoritetsspråk utan att för den skull det eller de i staten använda officiella språken utesluts,

f) att lokala myndigheter i sina sammanträden använder landsdels- eller minoritetsspråk utan att för den skull det eller de i staten använda officiella språken utesluts,

g) att traditionella och korrekta former av Ortsnamn på landsdels- eller minoritetsspråk används eller införs, vid behov jämsides med namnen på det eller de officiella språken.

3. I fråga om samhällsservice från förvaltningsmyndigheterna eller av andra personer som handlar på deras uppdrag, förbinder sig parterna inom det territorium där landsdels- eller minoritetsspråk används, i enlighet med varje språks situation, och i rimlig utsträckning,

a) att tillse att landsdels- eller minoritetsspråk används vid tillhandahållande av ifrågakvarande tjänster, eller

b) att tillåta användarna av landsdels- eller minoritetsspråk att göra framställningar och få svar på dessa språk, eller

c) att tillåta användarna av landsdels- eller minoritetsspråk att göra framställningar på dessa språk.

4. Parterna förbinder sig att vidta en eller flera av följande åtgärder för att uppfylla de åtaganden i punkterna 1, 2 och 3 som de har antagit:

b) anställning och vid behov utbildning av erforderligt antal

other public service employees required;

c compliance as far as possible with requests from public service employees having a knowledge of a regional or minority language to be appointed in the territory in which that language is used.

5 The Parties undertake to allow the use or adoption of family names in the regional or minority languages, at the request of those concerned.

Article 11 - Media

1 The Parties undertake, for the users of the regional or minority languages within the territories in which those languages are spoken, according to the situation of each language, to the extent that the public authorities, directly or indirectly, are competent, have power or play a role in this field, and respecting the principle of the independence and autonomy of the media:

a to the extent that radio and television carry out a public service mission:

i to ensure the creation of at least one radio station and one television channel in the regional or minority languages; or

ii to encourage and/or facilitate the creation of at least one radio station and one television channel in the regional or minority languages; or

iii to make adequate provision so that broadcasters offer programmes in the regional or minority languages;

tjänstemän och andra offentligt anställda,

c) att så långt möjligt tillmötesgå begäran från stats-tjänsteman med kunskaper i ett landsdels- eller minoritetsspråk att bli förordnade i det territorium där det språket används.

5. Parterna förbinder sig att tillåta att släktnamn används eller antas på landsdels- eller minoritetsspråk på begäran av de berörda.

Artikel 11 Massmedia

1. Parterna förbinder sig till följande för dem som använder landsdels- eller minoritetsspråk inom de territorier där dessa språk brukas, i enlighet med situationen för varje språk, i den utsträckning som de offentliga myndigheterna är direkt eller indirekt behöriga, har befogenhet eller inflytande härvidlag och under respekterande av principen om massmedias oberoende och självständighet,

a) i den mån radio och TV står i det offentliga tjänst:

i) att tillse att minst en radiostation och en TV-kanal inrättas på landsdels- eller minoritetsspråk, eller

ii) att uppmuntra och/eller underlätta inrättande av minst en radiostation och en TV-kanal på landsdels- eller minoritetsspråk, eller

iii) att vidta lämpliga åtgärder för att radiostationer och TV-kanaler skall tillhandahålla program på landsdels- eller

minoritetsspråk,

b i to encourage and/or facilitate the creation of at least one radio station in the regional or minority languages; or

b) i) att uppmuntra och/eller underlätta inrättande av minst en radiostation på landsdels- eller minoritetsspråk, eller

ii to encourage and/or facilitate the broadcasting of radio programmes in the regional or minority languages on a regular basis;

ii) att uppmuntra och/eller underlätta regelbunden sändning av radioprogram på landsdels- eller minoritetsspråk,

c i to encourage and/or facilitate the creation of at least one television channel in the regional or minority languages; or

c) i) att uppmuntra och/eller underlätta inrättande av minst en TV-kanal på landsdels- eller minoritetsspråk, eller

ii to encourage and/or facilitate the broadcasting of television programmes in the regional or minority languages on a regular basis;

ii) att uppmuntra och/eller underlätta regelbunden sändning av TV-program på landsdels- eller minoritetsspråk,

d to encourage and/or facilitate the production and distribution of audio and audiovisual works in the regional or minority languages;

d) att uppmuntra och/eller underlätta produktion och distribution av radio- och TV-program på landsdels- eller minoritetsspråk,

e i to encourage and/or facilitate the creation and/or maintenance of at least one newspaper in the regional or minority languages; or

e) i) att uppmuntra och/eller underlätta att minst en tidning grundas och/eller upprätthålls på landsdels- eller minoritetsspråk, eller

ii to encourage and/or facilitate the publication of newspaper articles in the regional or minority languages on a regular basis;

ii) att uppmuntra och/eller underlätta regelbunden publicering av tidningsartiklar på landsdels- eller minoritetsspråk,

f i to cover the additional costs of those media which use regional or minority languages, wherever the law provides for financial assistance in general for the media; or

f) i) att täcka extrakostnaderna för de massmedia som använder landsdels- eller minoritetsspråk, där enligt lag statligt stöd ges till massmedia, eller

ii to apply existing measures for financial assistance also to audiovisual productions in the regional or minority languages;

ii) att tillämpa gällande bestämmelser för finansiellt stöd även till TV-program på landsdels- eller minoritetsspråk,

g to support the training of journalists and other staff for media using regional or minority languages.

2 The Parties undertake to guarantee freedom of direct reception of radio and television broadcasts from neighbouring countries in a language used in identical or similar form to a regional or minority language, and not to oppose the retransmission of radio and television broadcasts from neighbouring countries in such a language. They further undertake to ensure that no restrictions will be placed on the freedom of expression and free circulation of information in the written press in a language used in identical or similar form to a regional or minority language. The exercise of the above-mentioned freedoms, since it carries with it duties and responsibilities, may be subject to such formalities, conditions, restrictions or penalties as are prescribed by law and are necessary in a democratic society, in the interests of national security, territorial integrity or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, for the protection of the reputation or rights of others, for preventing disclosure of information received in confidence, or for maintaining the authority and impartiality of the judiciary.

3 The Parties undertake to ensure that the interests of the users of regional or minority languages are represented or taken into account within such bodies as may be established in accordance with the law with responsibility for guaranteeing the freedom and pluralism of the

g) att stödja utbildning av journalister och annan personal i massmedia som använder landsdels- eller minoritetsspråk.

2. Parterna förbinder sig att garantera friheten att från grannländer direkt ta emot radio- och TV-sändningar på språk som brukas i samma eller liknande form som ett landsdels- eller minoritetsspråk och att inte motsätta sig återutsändning av radio- och TV-sändningar från grannländer på ett sådant språk. De förbinder sig även att tillse att inga inskränkningar görs i fråga om yttrandefriheten och den fria informationsspridningen i den tryckta pressen på ett språk som brukas i samma eller liknande form som ett landsdels- eller minoritetsspråk. Eftersom utövandet av de ovan nämnda friheterna innebär förpliktelser och ansvar, kan det underkastas sådana formaliteter, villkor, inskränkningar eller straff som lagen föreskriver och som är nödvändiga i ett demokratiskt samhälle, i den nationella säkerhetens, den territoriella integritetens och den allmänna säkerhetens intresse för att förebygga oordning och brott, skydda hälsa eller moral, skydda annans goda namn och rykte och rättigheter, förebygga avslöjande av uppgifter som har mottagits i förtroende, samt upprätthålla rättsväsendets auktoritet och opartiskhet.

3. Parterna förbinder sig att tillse att de personers intressen som använder landsdels- eller minoritetsspråk företräds eller beaktas i sådana organ som med stöd av lag kan komma att inrättas med ansvar att garantera frihet och pluralism för massmedia.

Article 12 - Cultural activities and facilities

1 With regard to cultural activities and facilities - especially libraries, video libraries, cultural centres, museums, archives, academies, theatres and cinemas, as well as literary work and film production, vernacular forms of cultural expression, festivals and the culture industries, including *inter alia* the use of new technologies - the Parties undertake, within the territory in which such languages are used and to the extent that the public authorities are competent, have power or play a role in this field:

a to encourage types of expression and initiative specific to regional or minority languages and foster the different means of access to works produced in these languages;

b to foster the different means of access in other languages to works produced in regional or minority languages by aiding and developing translation, dubbing, post-synchronisation and subtitling activities;

c to foster access in regional or minority languages to works produced in other languages by aiding and developing translation, dubbing, post-synchronisation and subtitling activities;

d to ensure that the bodies responsible for organising or supporting cultural activities of various kinds make appropriate allowance for incorporating the knowledge and use of regional

Artikel 12 Kulturell verksamhet och kulturella inrättningar

1. I fråga om kulturell verksamhet och kulturella inrättningar - särskilt bibliotek, videobibliotek, kulturcentra, muséer, arkiv, akademier, teatrar och biografier, ävensom litterära verk och filmproduktion, uttrycksformer för folklig kultur, festivaler och kulturell företagsamhet, innefattande bl.a. användning av ny teknologi - förbinder sig parterna till följande inom det territorium där sådana språk används och i den utsträckning som de offentliga myndigheterna är behöriga, har befogenhet eller inflytande:

a) att uppmuntra uttrycksformer och initiativ som utmärker landsdels- eller minoritetsspråk och främja olika sätt att få tillgång till verk framställda på dessa språk,

b) att främja olika sätt att på andra språk få tillgång till verk framställda på ett landsdels- eller minoritetsspråk genom att stödja och utveckla översättning, dubbning, eftersynkronisering och framställning av undertexter,

c) att främja tillgång på landsdels- eller minoritetsspråk till verk framställda på andra språk genom att stödja och utveckla översättning, dubbning, eftersynkronisering och framställning av undertexter,

d) att tillse att de organ som är ansvariga för att anordna eller stödja olika slags kulturell verksamhet avsätter tillräckliga medel för att inkludera kunskaper i och användning av lands-

or minority languages and cultures in the undertakings which they initiate or for which they provide backing;

e to promote measures to ensure that the bodies responsible for organising or supporting cultural activities have at their disposal staff who have a full command of the regional or minority language concerned, as well as of the language(s) of the rest of the population;

f to encourage direct participation by representatives of the users of a given regional or minority language in providing facilities and planning cultural activities;

g to encourage and/or facilitate the creation of a body or bodies responsible for collecting, keeping a copy of and presenting or publishing works produced in the regional or minority languages;

h if necessary, to create and/or promote and finance translation and terminological research services, particularly with a view to maintaining and developing appropriate administrative, commercial, economic, social, technical or legal terminology in each regional or minority language.

2 In respect of territories other than those in which the regional or minority languages are traditionally used, the Parties undertake, if the number of users of a regional or minority language justifies it, to allow, encourage and/or provide appropriate cultural activities and facilities in accordance with the preceding paragraph.

dels- eller minoritetsspråk och deras kultur i produktioner som de initierar eller stöder,

e) att främja åtgärder för att tillse att de organ som är ansvariga för att anordna eller stödja kulturell verksamhet förfogar över personal som helt behärskar ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk liksom den övriga befolkningens språk,

f) att uppmuntra direkt deltagande av företrädare för dem som använder ett visst landsdels- eller minoritetsspråk vid anskaffande av resurser för och planering av kulturell verksamhet,

g) att uppmuntra och/eller underlätta upprättande av organ med uppgift att insamla samt förvara, presentera eller offentliggöra verk framställda på landsdels- eller minoritetsspråk,

h) att vid behov skapa och/eller främja och bekosta tjänster som avser översättning och terminologisk forskning, särskilt i syfte att bevara eller utveckla lämplig administrativ, kommersiell, ekonomisk, samhällelig, teknisk eller rättslig terminologi på vart och ett av landsdels- eller minoritetsspråken.

2. I fråga om territorier där landsdels- eller minoritetsspråk inte används av hävd, förbinder sig parterna, om antalet användare av ett landsdels- eller minoritetsspråk motiverar detta, att tillåta, uppmuntra och/eller tillhandahålla lämplig kulturell verksamhet och kulturella inrättningar i enlighet med föregående punkt.

3 The Parties undertake to make appropriate provision, in pursuing their cultural policy abroad, for regional or minority languages and the cultures they reflect.

Article 13 - Economic and social life

1 With regard to economic and social activities, the Parties undertake, within the whole country:

a to eliminate from their legislation any provision prohibiting or limiting without justifiable reasons the use of regional or minority languages in documents relating to economic or social life, particularly contracts of employment, and in technical documents such as instructions for the use of products or installations;

b to prohibit the insertion in internal regulations of companies and private documents of any clauses excluding or restricting the use of regional or minority languages, at least between users of the same language;

c to oppose practices designed to discourage the use of regional or minority languages in connection with economic or social activities;

d to facilitate and/or encourage the use of regional or minority languages by means other than those specified in the above subparagraphs.

2 With regard to economic and social activities, the Parties undertake, in so far as the public authorities are competent, within the territory in which the

3. Parterna förbinder sig att ta vederbörlig hänsyn till landsdels- eller minoritetsspråk och den kultur dessa ger uttryck för när de sprider sin kultur utomlands.

Artikel 13 Ekonomiska och sociala förhållanden

1. I fråga om ekonomisk och social verksamhet förbinder sig parterna till följande med avseende på hela landet:

a) att från sina lagar ta bort varje bestämmelse som oberoende förbjuder eller begränsar användning av landsdels- eller minoritetsspråk i handlingar som har avseende på ekonomiska och sociala förhållanden, särskilt i anställningskontrakt och i tekniska dokument som t.ex. bruksanvisningar för varor och utrustning,

b) att i företags interna regler och privata handlingar förbjuda införande av klausuler som utesluter eller inskränker användningen av landsdels- eller minoritetsspråk, åtminstone mellan personer som använder samma språk,

c) att motsätta sig praxis som syftar till att motverka användning av landsdels- eller minoritetsspråk i ekonomisk och social verksamhet,

d) att underlätta och/eller uppmuntra användning av landsdels- eller minoritetsspråk med andra medel än vad som anges i föregående stycken.

2. I fråga om ekonomisk och social verksamhet förbinder sig parterna i den utsträckning de offentliga myndigheterna är behöriga inom territorier där

regional or minority languages are used, and as far as this is reasonably possible:

a to include in their financial and banking regulations provisions which allow, by means of procedures compatible with commercial practice, the use of regional or minority languages in drawing up payment orders (cheques, drafts, etc.) or other financial documents, or, where appropriate, to ensure the implementation of such provisions;

b in the economic and social sectors directly under their control (public sector), to organise activities to promote the use of regional or minority languages;

c to ensure that social care facilities such as hospitals, retirement homes and hostels offer the possibility of receiving and treating in their own language persons using a regional or minority language who are in need of care on grounds of ill-health, old age or for other reasons;

d to ensure by appropriate means that safety instructions are also drawn up in regional or minority languages;

e to arrange for information provided by the competent public authorities concerning the rights of consumers to be made available in regional or minority languages.

Article 14 - Transfrontier exchanges

The Parties undertake:

landsdels- eller minoritetsspråk används, och inom rimliga gränser, till följande:

a) att i sina regler för finans- och bankinstitut ta in bestämmelser som, genom förfaringsätt som är förenliga med god affärsmannased, medger användning av landsdels eller minoritetsspråk vid utfärdande av skuldebrev (checker, växlar, osv.), eller andra betalningsförbindelser, eller, när så är lämpligt, att tillse att sådana bestämmelser införs,

b) i de ekonomiska och sociala sektorer som står under deras direkta kontroll (den offentliga sektorn) att vidta åtgärder för att främja användning av landsdels eller minoritetsspråk,

c) att tillse att i social omsorg vid institutioner såsom sjukhus, pensionärshem och vårdhem möjlighet erbjuds att på deras eget språk ta emot och behandla personer, som använder ett landsdels- eller minoritetsspråk och som är i behov av vård på grund av ohälsa, hög ålder eller av annan orsak,

d) att på lämpligt sätt tillse att säkerhetsanvisningar även avfattas på landsdels- eller minoritetsspråk,

e) att tillse att den information om konsumenters rättigheter som ges ut av de behöriga myndigheterna tillhandahålls på landsdels- eller minoritetsspråk.

Artikel 14 Utbyte över gränserna

Parterna förbinder sig

a to apply existing bilateral and multilateral agreements which bind them with the States in which the same language is used in identical or similar form, or if necessary to seek to conclude such agreements, in such a way as to foster contacts between the users of the same language in the States concerned in the fields of culture, education, information, vocational training and permanent education;

b for the benefit of regional or minority languages, to facilitate and/or promote co-operation across borders, in particular between regional or local authorities in whose territory the same language is used in identical or similar form.

Part IV - Application of the Charter

Article 15 - Periodical reports

1 The Parties shall present periodically to the Secretary General of the Council of Europe, in a form to be prescribed by the Committee of Ministers, a report on their policy pursued in accordance with Part II of this Charter and on the measures taken in application of those provisions of Part III which they have accepted. The first report shall be presented within the year following the entry into force of the Charter with respect to the Party concerned, the other reports at three-yearly intervals after the first report.

2 The Parties shall make their reports public.

a) att tillämpa gällande bilaterala och multilaterala avtal som binder dem till stater där samma språk används i samma eller liknande form eller att, vid behov, söka ingå sådana avtal för att främja kontakter mellan dem som använder samma språk i de berörda staterna i fråga om kultur, utbildning, information, yrkesutbildning och vidareutbildning,

b) att underlätta och/eller främja samarbete över gränserna till förmån för landsdels- eller minoritetsspråk, särskilt mellan regionala och lokala myndigheter på vilkas territorium samma språk används i samma eller liknande form.

Del IV Tillämpning av stadgan

Artikel 15 Periodisk rapportering

1. Parterna skall periodiskt, i en form som skall bestämmas av ministerkommittén, till Europarådets generalsekreterare avge rapport om den politik de har följt i enlighet med del II av denna stadga och om de åtgärder som de har vidtagit för att tillämpa de bestämmelser i del III som de har antagit. Den första rapporten skall avges inom ett år efter stadgans ikraftträdande med avseende på den berörda parten. De följande rapporterna avges med tre års mellanrum efter den första rapporten.

2. Parterna skall offentliggöra sina rapporter.

Article 16 - Examination of the reports

1 The reports presented to the Secretary General of the Council of Europe under Article 15 shall be examined by a committee of experts constituted in accordance with Article 17.

2 Bodies or associations legally established in a Party may draw the attention of the committee of experts to matters relating to the undertakings entered into by that Party under Part III of this Charter. After consulting the Party concerned, the committee of experts may take account of this information in the preparation of the report specified in paragraph 3 below. These bodies or associations can furthermore submit statements concerning the policy pursued by a Party in accordance with Part II.

3 On the basis of the reports specified in paragraph 1 and the information mentioned in paragraph 2, the committee of experts shall prepare a report for the Committee of Ministers. This report shall be accompanied by the comments which the Parties have been requested to make and may be made public by the Committee of Ministers.

4 The report specified in paragraph 3 shall contain in particular the proposals of the committee of experts to the Committee of Ministers for the preparation of such recommendations of the latter body to one or more of the Parties as may be required.

5 The Secretary General of the Council of Europe shall make a two-yearly detailed report to the

Artikel 16 Granskning av rapporterna

1. De rapporter som avges till Europarådets generalsekreterare enligt artikel 15 skall granskas av en expertkommitté inrättad i enlighet med artikel 17.

2. Organ eller sammanslutningar lagligt upprättade i en part får fästa expertkommitténs uppmärksamhet på frågor som hänför sig till de åtaganden som ifrågavarande part har gjort enligt del III i denna stadga. Efter samråd med den berörda parten får expertkommittén ta i beaktande dessa uppgifter när den sammanställer den rapport som avses i punkt 3 nedan. Dessa organ eller sammanslutningar får även avge yttranden om den politik som följs av en part i enlighet med del II.

3. På grundval av de rapporter som avses i punkt 1 och de uppgifter som avses i punkt 2 ovan skall expertkommittén sammanställa en rapport till ministerkommittén. Denna rapport skall åtföljas av de kommentarer som parterna har ombetts att göra och får offentliggöras av ministerkommittén.

4. Den rapport som avses i punkt 3 skall särskilt innehålla expertkommitténs förslag till ministerkommittén för beredning av dennas eventuella rekommendationer till en eller flera av parterna.

5. Europarådets generalsekreterare skall vartannat år avge en detaljerad rapport till parla-

Article 17 - Committee of experts

1 The committee of experts shall be composed of one member per Party, appointed by the Committee of Ministers from a list of individuals of the highest integrity and recognised competence in the matters dealt with in the Charter, who shall be nominated by the Party concerned.

2 Members of the committee shall be appointed for a period of six years and shall be eligible for reappointment. A member who is unable to complete a term of office shall be replaced in accordance with the procedure laid down in paragraph 1, and the replacing member shall complete his predecessor's term of office.

3 The committee of experts shall adopt rules of procedure. Its secretarial services shall be provided by the Secretary General of the Council of Europe.

Part V - Final provisions

Article 18

This Charter shall be open for signature by the member States of the Council of Europe. It is subject to ratification, acceptance or approval. Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

Artikel 17 Expertkommittén

1. Expertkommittén skall bestå av en medlem från varje part som förordnas av ministerkommittén från en av den berörda parten upprättad lista över personer med högsta integritet och erkänd sakkunskap i de frågor som stadgan avser.

2. Medlemmarna av kommittén skall utses för en tid av sex år och skall kunna omväljas. En medlem som inte kan fullgöra en mandatperiod, skall ersättas i enlighet med förfarandet i punkt i och ersättaren skall fullfölja sin företrädares mandatperiod.

3. Expertkommittén skall anta en arbetsordning. Sekretariatsfunktionen skall tillhandahållas av Europarådets generalsekreterare.

Del V Slutbestämmelser

Artikel 18

Denna stadga skall vara öppen för undertecknande av Europarådets medlemsstater. Den skall ratificeras, godtas eller godkännas. Ratifikations-, godtagande eller godkännandeinstrument skall deponeras hos Europarådets generalsekreterare.

Article 19

1 This Charter shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date on which five member States of the Council of Europe have expressed their consent to be bound by the Charter in accordance with the provisions of Article 18.

2 In respect of any member State which subsequently expresses its consent to be bound by it, the Charter shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of the deposit of the instrument of ratification, acceptance or approval.

Article 20

1 After the entry into force of this Charter, the Committee of Ministers of the Council of Europe may invite any State not a member of the Council of Europe to accede to this Charter.

2 In respect of any acceding State, the Charter shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of deposit of the instrument of accession with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 21

1 Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, make one or more reservations to paragraphs 2 to 5 of

Artikel 19

1. Denna stadga skall träda i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en tid på tre månader räknat från dagen då fem medlemsstater i Europarådet har uttryckt sitt samtycke till att vara bundna av stadgan i enlighet med bestämmelserna i artikel 18.

2. För en medlemsstat som senare uttrycker sitt samtycke till att bli bunden av stadgan, skall den träda i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en tid på tre månader efter dagen för deponering av ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrumentet.

Artikel 20

1. Sedan denna stadga har trätt i kraft får Europarådets ministerkommitté inbjuda stater som inte är medlemmar av Europarådet att ansluta sig till den.

2. För varje stat som ansluter sig skall stadgan träda i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en tid av tre månader efter dagen för deponering av anslutningsinstrumentet hos Europarådets generalsekreterare.

Artikel 21

1. En stat får när den undertecknar stadgan eller deponerar sitt ratifikations-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrument avge en eller flera reservationer till punkterna 2 - 5

Article 7 of this Charter. No other reservation may be made.

2 Any Contracting State which has made a reservation under the preceding paragraph may wholly or partly withdraw it by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe. The withdrawal shall take effect on the date of receipt of such notification by the Secretary General.

Article 22

1 Any Party may at any time denounce this Charter by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe.

2 Such denunciation shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of six months after the date of receipt of the notification by the Secretary General.

Article 23

The Secretary General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council and any State which has acceded to this Charter of:

a any signature;

b the deposit of any instrument of ratification, acceptance, approval or accession;

c any date of entry into force of this Charter in accordance with Articles 19 and 20;

d any notification received in application of the provisions of Article 3, paragraph 2;

i artikel 7 i stadgan. Inga andra reservationer får göras.

2. En fördragsslutande stat som har gjort en reservation enligt föregående punkt får helt eller delvis återta denna genom ett meddelande till Europarådets generalsekreterare.

Återtagandet skall träda i kraft den dag då generalsekreteraren mottar ett sådant meddelande.

Artikel 22

1. En part får när som helst säga upp denna stadga genom ett meddelande till Europarådets generalsekreterare.

2. Uppsägningen skall träda i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en tid av sex månader efter den dag då generalsekreteraren mottog meddelandet.

Artikel 23

Europarådets generalsekreterare skall meddela rådets medlemsstater och alla andra stater som har anslutit sig till denna stadga om

a) varje undertecknande,

b) deponering av varje ratifikations-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrument,

c) varje datum för denna stadgas ikraftträdande enligt artikel 19 och 20,

d) varje meddelande som mottas om tillämpning av bestämmelserna i artikel 3 punkt 2, samt

Prop. 1998/99:143
Bilaga 1

e any other act, notification or communication relating to this Charter.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Charter.

Done at Strasbourg, this 5th day of November 1992, in English and French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe and to any State invited to accede to this Charter.

e) varje annan rättsakt, notifikation eller meddelande som rör denna stadga.

Till bekräftelse härpå har undertecknade, därtill vederbörligen bemyndigade, undertecknat denna stadga.

Upprättad i Strasbourg den 5 november 1992 på engelska och franska språken, vilka båda texter är lika giltiga, i ett enda exemplar som skall deponeras i Europarådets arkiv. Europarådets generalsekreterare skall överlämna bestyrkta avskrifter till varje medlemsstat i Europarådet och till varje annan stat som har inbjudits att ansluta sig till denna stadga.

Prop. 1998/99:143
Bilaga 1

Ramkonvention om skydd för nationella minoriteter

Prop. 1998/99:143
Bilaga 2

Framework Convention for the Protection
of National Minorities

Strasbourg, 1.II.1995

The member States of the Council of Europe and the other States, signatories to the present framework Convention,

De medlemsstater i Europarådet och övriga stater som undertecknat denna ramkonvention,

Considering that the aim of the Council of Europe is to achieve greater unity between its members for the purpose of safeguarding and realising the ideals and principles which are their common heritage;

som beaktar att Europarådets syfte är att uppnå en fastare enhet mellan sina medlemmar för att skydda och förverkliga de ideal och principer som utgör deras gemensamma arv,

Considering that one of the methods by which that aim is to be pursued is the maintenance and further realisation of human rights and fundamental freedoms;

som beaktar att ett av medlen att förverkliga detta syfte är att upprätthålla och utveckla de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna,

Wishing to follow-up the Declaration of the Heads of State and Government of the member States of the Council of Europe adopted in Vienna on 9 October 1993;

som önskar följa upp den deklaration av stats- och regeringscheferna i Europarådets medlemsstater som antogs i Wien den 9 oktober 1993,

Being resolved to protect within their respective territories the existence of national minorities;

som är beslutna att inom sina respektive territorier skydda de nationella minoriteternas fortlevnad,

Considering that the upheavals of European history have shown that the protection of national minorities is essential to stability, democratic security and peace in this continent;

som anser att omvälvningarna i Europas historia har visat att skydd av nationella minoriteter är nödvändigt för stabilitet, demokratisk säkerhet och fred på denna kontinent,

Considering that a pluralist and genuinely democratic society should not only respect the ethnic, cultural, linguistic and religious identity of each person belonging to a national minority, but also create appropriate conditions enabling them to express, preserve and develop this identity;

som anser att ett pluralistiskt och i sann mening demokratiskt samhälle inte endast bör respektera den etniska, kulturella, språkliga och religiösa identiteten för varje person som tillhör en nationell minoritet utan även skapa lämpliga förutsättningar för att göra det möjligt att uttrycka, bevara och utveckla denna identitet,

Considering that the creation of a climate of tolerance and

som anser att upprättandet av ett klimat präglat av tolerans och

dialogue is necessary to enable cultural diversity to be a source and a factor, not of division, but of enrichment for each society;

Considering that the realisation of a tolerant and prosperous Europe does not depend solely on co-operation between States but also requires transfrontier co-operation between local and regional authorities without prejudice to the constitution and territorial integrity of each State;

Having regard to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the Protocols thereto;

Having regard to the commitments concerning the protection of national minorities in United Nations conventions and declarations and in the documents of the Conference on Security and Co-operation in Europe, particularly the Copenhagen Document of 29 June 1990;

Being resolved to define the principles to be respected and the obligations which flow from them in order to ensure, in the member States and such other States as may become Parties to the present instrument, the effective protection of national minorities and of the rights and freedoms of persons belonging to those minorities, within the rule of law, respecting the territorial integrity and national sovereignty of states;

Being determined to implement the principles set out in this framework Convention through

av öppen dialog är nödvändigt för att kulturell mångfald skall kunna bli en källa och en faktor - inte till söndring - utan till berikande för varje samhälle,

som anser att förverkligandet av ett tolerant och välmående Europa inte endast beror på samarbete mellan staterna utan även kräver samarbete över gränserna mellan lokala och regionala myndigheter utan att detta inverkar på varje stats författning och territoriella integritet,

som beaktar konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna och dess protokoll,

som beaktar åtagandena om skydd för nationella minoriteter i Förenta nationernas konventioner och förklaringar samt i akterna från Konferensen om säkerhet och samarbete i Europa, särskilt Köpenhamnsdokumentet från den 29 juni 1990,

som är beslutna att definiera de principer som skall respekteras och de skyldigheter som följer av dem i syfte att i medlemsstaterna och i sådana andra stater som kan bli parter i detta instrument tillförsäkra ett effektivt skydd för nationella minoriteter och de rättigheter och friheter som tillkommer personer som tillhör dessa minoriteter, i enlighet med rättsstatens principer, varvid hänsyn skall tas till staternas territoriella integritet och nationella suveränitet,

som är fast beslutna att förverkliga de principer som kommer till uttryck i denna ramkonvention

national legislation and appropriate governmental policies,

genom nationell lagstiftning och lämplig regeringspolitik,

Prop. 1998/99:143
Bilaga 2

Have agreed as follows:

har kommit överens om följande:

Section I

Del I

Article 1

Artikel 1

The protection of national minorities and of the rights and freedoms of persons belonging to those minorities forms an integral part of the international protection of human rights, and as such falls within the scope of international co-operation.

Skyddet av nationella minoriteter och av de rättigheter och friheter som tillkommer personer som tillhör dessa minoriteter utgör en integrerad del av det internationella skyddet av mänskliga rättigheter och faller som sådant inom ramen för internationellt samarbete.

Article 2

Artikel 2

The provisions of this framework Convention shall be applied in good faith, in a spirit of understanding and tolerance and in conformity with the principles of good neighbourliness, friendly relations and co-operation between States.

Bestämmelserna i denna ramkonvention skall tillämpas i god tro, i en anda av förståelse och tolerans samt i enlighet med principerna om gott grannförhållande, vänskapliga relationer och samarbete mellan stater.

Article 3

Artikel 3

1. Every person belonging to a national minority shall have the right freely to choose to be treated or not to be treated as such and no disadvantage shall result from this choice or from the exercise of the rights which are connected to that choice.

1. Var och en som tillhör en nationell minoritet skall ha rätt att fritt välja att behandlas eller inte behandlas som sådan och ingen nackdel skall följa av detta val eller av utövandet av de rättigheter som är förbundna med detta val.

2. Persons belonging to national minorities may exercise the rights and enjoy the freedoms flowing from the principles enshrined in the present framework Convention individually as well as community with others.

2. De som tillhör nationella minoriteter får utöva de rättigheter och åtnjuta de friheter som följer av de principer som anges i denna ramkonvention enskilt och i gemenskap med andra.

Section II

Article 4

1. The Parties undertake to guarantee to persons belonging to national minorities the rights of equality before the law and of equal protection of the law. In this respect, any discrimination based on belonging to a national minority shall be prohibited.

2. The Parties undertake to adopt where necessary, adequate measures in order to promote, in all areas of economic, social, political and cultural life, full and effective equality between persons belonging to a national minority and those belonging to the majority. In this respect, they shall take due account of the specific conditions of the persons belonging to national minorities.

3. The measures adopted in accordance with paragraph 2 shall not be considered to be an act of discrimination.

Article 5

1. The Parties undertake to promote the conditions necessary for persons belonging to national minorities to maintain and develop their culture, and to preserve the essential elements of their identity, namely their religion, language, traditions and cultural heritage.

2. Without prejudice to measures taken in pursuance of their general integration policy, the Parties shall refrain from policies or practices aimed at assimilation of persons belonging to national minorities against their will and shall protect these

Del II

Artikel 4

1. Parterna åtar sig att tillförsäkra personer som tillhör en nationell minoritet rätt till likhet inför lagen och till lika skydd av lagen. I detta hänseende skall all diskriminering på grundval av tillhörighet till en nationell minoritet vara förbjuden.

2. Parterna åtar sig att där så är nödvändigt vidta lämpliga åtgärder för att inom alla områden av det ekonomiska, sociala, politiska och kulturella livet främja fullständig och effektiv jämlikhet mellan personer som tillhör en nationell minoritet och personer som tillhör majoritetsbefolkningen. I detta hänseende skall parterna ta vederbörlig hänsyn till de särskilda omständigheterna för de personer som tillhör nationella minoriteter.

3. De åtgärder som vidtas i enlighet med punkt 2 skall inte betraktas som en diskriminerande handling.

Artikel 5

1. Parterna åtar sig att främja de förutsättningar som är nödvändiga för att personer som tillhör nationella minoriteter skall kunna bibehålla och utveckla sin kultur och bevara de väsentliga beståndsdelarna av sin identitet, nämligen religion, språk, traditioner och kulturarv.

2. Utan att inverka på de åtgärder som vidtas i enlighet med sin allmänna integrationspolitik skall parterna avhålla sig från åtgärder eller metoder som syftar till assimilering av personer som tillhör nationella minoriteter mot dessa personers

persons from any action aimed at such assimilation.

Article 6

1. The Parties shall encourage a spirit of tolerance and intercultural dialogue and take effective measures to promote mutual respect and understanding and co-operation among all persons living on their territory, irrespective of those persons' ethnic, cultural, linguistic or religious identity, in particular in the fields of education, culture and the media.

2. The Parties undertake to take appropriate measures to protect persons who may be subject to threats or acts of discrimination, hostility or violence as a result of their ethnic, cultural, linguistic or religious identity.

Article 7

The Parties shall ensure respect for the right of every person belonging to a national minority to freedom of peaceful assembly, freedom of association, freedom of expression, and freedom of thought, conscience and religion.

Article 8

The Parties undertake to recognise that every person belonging to a national minority has the right to manifest his or her religion or belief and to establish religious institutions, organisations and associations.

vilja och skall skydda dem mot alla åtgärder som syftar till sådan assimilering.

Artikel 6

1. Parterna skall uppmuntra en anda av tolerans och mellan-kulturell dialog och vidta effektiva åtgärder för att främja ömsesidig respekt och förståelse samt samarbete mellan alla personer som bor inom deras territorium, oavsett dessa personers etniska, kulturella, språkliga eller religiösa identitet, särskilt på utbildnings- och kulturområdet samt inom massmedia.

2. Parterna åtar sig att vidta lämpliga åtgärder för att skydda personer som kan utsättas för hot om eller utförande av diskriminerande handlingar, fientlighet eller våld till följd av deras etniska, kulturella, språkliga eller religiösa identitet.

Artikel 7

Parterna skall säkerställa respekt för rätten för den som tillhör en nationell minoritet till frihet att delta i fredliga sammankomster, till föreningsfrihet, yttrandefrihet, tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet.

Artikel 8

Parterna åtar sig att erkänna att den som tillhör en nationell minoritet har rätt att utöva sin religion eller tro och att upprätta religiösa institutioner, organisationer och sammanslutningar.

1. The Parties undertake to recognise that the right to freedom of expression of every person belonging to a national minority includes freedom to hold opinions and to receive and impart information and ideas in the minority language, without interference by public authorities and regardless of frontiers. The Parties shall ensure, within the framework of their legal systems, that persons belonging to a national minority are not discriminated against in their access to the media.

2. Paragraph 1 shall not prevent Parties from requiring the licensing, without discrimination and based on objective criteria, of sound radio and television broadcasting, or cinema enterprises.

3. The Parties shall not hinder the creation and the use of printed media by persons belonging to national minorities. In the legal framework of sound radio and television broadcasting, they shall ensure, as far as possible, and taking into account the provisions of paragraph 1, that persons belonging to national minorities are granted the possibility of creating and using their own media.

4. In the framework of their legal systems, the Parties shall adopt adequate measures in order to facilitate access to the media for persons belonging to national minorities and in order to promote tolerance and permit cultural pluralism.

1. Parterna åtar sig att erkänna att rätten till yttrandefrihet för den som tillhör en nationell minoritet innefattar åsiktsfrihet och frihet att ta emot och sprida uppgifter och tankar på minoritetsspråket utan ingripande av offentliga myndigheter och oberoende av territoriella gränser. Parterna skall inom ramen för sina rättssystem säkerställa att personer som tillhör en nationell minoritet inte utsätts för diskriminering när det gäller deras tillträde till massmedia.

2. Bestämmelserna i punkt 1 skall inte hindra parterna från att utan diskriminering och på grundval av objektiva kriterier kräva tillstånd för radio-, televisions- eller biografföretag.

3. Parterna skall inte hindra dem som tillhör nationella minoriteter från att framställa och använda tryckta media. Inom den rättsliga ramen för radio- och televisionssändningar skall de, så långt möjligt och med beaktande av bestämmelserna i punkt 1, säkerställa att de som tillhör nationella minoriteter medges möjlighet att framställa och använda sina egna media.

4. Parterna skall inom ramen för sina rättssystem vidta lämpliga åtgärder för att underlätta tillträde till massmedia för personer som tillhör nationella minoriteter och i syfte att främja tolerans och tillåta kulturell mångfald.

Article 10

1. Parties undertake to recognise that every person belonging to a national minority has the right to use freely and without interference his or her minority language, in private and in public, orally and in writing.

2. In areas inhabited by persons belonging to national minorities traditionally or in substantial numbers, if those persons so request and where such a request corresponds to a real need, the Parties shall endeavour to ensure, as far as possible the conditions which would make it possible to use the minority language in relations between those persons and the administrative authorities.

3. The Parties undertake to guarantee the right of every person belonging to a national minority to be informed promptly, in a language which he or she understands, of the reasons for his or her arrest, and of the nature and cause of any accusation against him or her, and to defend himself or herself in this language, if necessary with the free assistance of an interpreter.

Article 11

1. The Parties undertake to recognise that every person belonging to a national minority has the right to use his or her surname (patronym) and first names in the minority language and the right to official recognition of them, according to modalities provided for in their legal system.

Artikel 10

1. Parterna åtar sig att erkänna att den som tillhör en nationell minoritet har rätt att fritt och utan ingripande använda sitt minoritetsspråk privat och offentligt, och såväl muntligt som skriftligt.

2. I områden som av hävd eller i betydande antal bebos av personer som tillhör nationella minoriteter skall parterna, om dessa personer begär detta och om en sådan begäran motsvarar ett verkligt behov, sträva efter att så långt möjligt säkerställa att de förutsättningar finns som skulle göra det möjligt att använda minoritetsspråket i umgänget mellan dessa personer och förvaltningsmyndigheterna.

3. Parterna åtar sig att tillförsäkra varje person som tillhör en nationell minoritet rätt att ofördröjligen, på ett språk som han eller hon förstår, bli underrättad om skälen för hans eller hennes frihetsberövande och om beskaffenheten av och orsaken till anklagelser mot honom eller henne samt rätt att försvara sig på detta språk, om nödvändigt med gratis biträde av en tolk.

Artikel 11

1. Parterna åtar sig att erkänna att den som tillhör en nationell minoritet har rätt att använda sitt efternamn (faderns namn) och förnamn på minoritetsspråket och rätt till officiellt erkännande av dessa namn i enlighet med bestämmelserna i respektive parts rättssystem.

2. The Parties undertake to recognise that every person belonging to a national minority has the right to display in his or her minority language signs, inscriptions and other information of a private nature visible to the public.

3. In areas traditionally inhabited by substantial numbers of persons belonging to a national minority, the Parties shall endeavour, in the framework of their legal system, including, where appropriate, agreements with other States, and taking into account their specific conditions, to display traditional local names, street names and other topographical indications intended for the public also in the minority language when there is a sufficient demand for such indications.

Article 12

1. The Parties shall, where appropriate, take measures in the fields of education and research to foster knowledge of the culture, history, language and religion of their national minorities and of the majority.

2. In this context the Parties shall inter alia provide adequate opportunities for teacher training and access to textbooks, and facilitate contacts among students and teachers of different communities.

3. The Parties undertake to promote equal opportunities for access to education at all levels for persons belonging to national minorities.

2. Parterna åtar sig att erkänna att den som tillhör en nationell minoritet har rätt att på sitt minoritetsspråk sätta upp skyltar, anslag och annan information av privat natur, som kan ses av allmänheten.

3. I områden som av hävd och i betydande antal bebos av personer som tillhör en nationell minoritet skall parterna sträva efter att, inom ramen för sina respektive rättssystem, innefattande, där det är lämpligt, överenskommelser med andra stater, och med beaktande av sina speciella förutsättningar, visa traditionella ortnamn, gatunamn och andra topografiska anvisningar avsedda för allmänheten även på minoritetsspråket, när det finns tillräcklig efterfrågan på sådana anvisningar.

Artikel 12

1. Parterna skall, där det är lämpligt vidta åtgärder på utbildnings- och forskningsområdet för att främja kunskapen om sina nationella minoriteters liksom om majoritetens kultur, historia, språk och religion.

2. I detta sammanhang skall parterna bland annat bereda lämpliga möjligheter till lärarutbildning och tillgång till läroböcker samt underlätta kontakter mellan studerande och lärare i olika befolkningsgrupper.

3. Parterna åtar sig att främja lika möjligheter till tillträde till utbildning på alla nivåer för personer som tillhör nationella minoriteter.

Article 13

1. Within the framework of their education systems, the Parties shall recognise that persons belonging to a national minority have the right to set up and to manage their own private educational and training establishments.

2. The exercise of this right shall not entail any financial obligation for the Parties.

Article 14

1. The Parties undertake to recognise that every person belonging to a national minority has the right to learn his or her minority language.

2. In areas inhabited by persons belonging to national minorities traditionally or in substantial numbers, if there is sufficient demand, the Parties shall endeavour to ensure, as far as possible and within the framework of their education systems, that persons belonging to those minorities have adequate opportunities for being taught the minority language or for receiving instruction in this language.

3. Paragraph 2 of this article shall be implemented without prejudice to the learning of the official language or the teaching in this language.

Article 15

The Parties shall create the conditions necessary for the effective participation of persons belonging to national minorities in cultural, social and economic life and in public affairs, in particular those affecting them.

Artikel 13

1. Parterna skall inom ramen för sina utbildningssystem tillerkänna dem som tillhör en nationell minoritet rätt att inrätta och driva sina egna enskilda utbildningsinstitutioner.

2. Utövandet av denna rätt skall inte medföra något ekonomiskt åtagande för parterna.

Artikel 14

1. Parterna åtar sig att erkänna att den som tillhör en nationell minoritet har rätt att lära sig sitt minoritetsspråk.

2. I områden som av hävd eller i betydande antal bebos av personer som tillhör nationella minoriteter skall parterna, om det finns tillräcklig efterfrågan, sträva efter att så långt möjligt och inom ramen för sina respektive utbildningssystem säkerställa att den som tillhör dessa minoriteter har tillfredsställande möjligheter till undervisning i minoritetsspråket eller till undervisning på detta språk.

3. Punkt 2 i denna artikel skall genomföras utan att göra intrång på inläringen av det officiella språket eller undervisningen på detta språk.

Artikel 15

Parterna skall skapa nödvändiga förutsättningar för att den som tillhör nationella minoriteter effektivt skall kunna delta i det kulturella, sociala och ekonomiska livet samt i offentliga angelägenheter, särskilt sådana som berör dem.

Article 16

The Parties shall refrain from measures which alter the proportions of the population in areas inhabited by persons belonging to national minorities and are aimed at restricting the rights and freedoms flowing from the principles enshrined in the present framework Convention.

Article 17

1. The Parties undertake not to interfere with the right of persons belonging to national minorities to establish and maintain free and peaceful contacts across frontiers with persons lawfully staying in others States, in particular those with whom they share an ethnic, cultural, linguistic or religious identity, or a common cultural heritage.

2. The Parties undertake not to interfere with the right of persons belonging to national minorities to participate in the activities of nongovernmental organisations, both at the national and international levels.

Article 18

1. The Parties shall endeavour to conclude, where necessary, bilateral and multilateral agreements with other States, in particular neighbouring States, in order to ensure the protection of persons belonging to the national minorities concerned.

2. Where relevant, the Parties shall take measures to encourage transfrontier co-operation.

Artikel 16

Parterna skall avhålla sig från åtgärder som ändrar befolkningsproportionerna i områden som bebos av personer som tillhör nationella minoriteter och syftar till att inskränka de rättigheter och friheter som följer av principerna i denna ramkonvention.

Artikel 17

1. Parterna åtar sig att inte göra intrång på rätten för personer som tillhör nationella minoriteter att upprätta och upprätthålla fria och fredliga kontakter över gränserna med personer som lagligen vistas i andra stater, särskilt med sådana personer med vilka de delar en etnisk, kulturell, språklig eller religiös identitet eller ett gemensamt kulturarv.

2. Parterna åtar sig att inte göra intrång på rätten för personer som tillhör nationella minoriteter att delta i verksamheter i frivilligorganisationer på det nationella och internationella planet.

Artikel 18

1. Parterna skall sträva efter att där så är nödvändigt ingå bilaterala och multilaterala avtal med andra stater, särskilt med grannstater, i syfte att säkerställa skydd för personer som tillhör berörda nationella minoriteter.

2. Parterna skall i tillämpliga fall vidta åtgärder för att främja samarbete över gränserna.

The Parties undertake to respect and implement the principles enshrined in the present framework Convention making, where necessary, only those limitations, restrictions or derogations which are provided for in international legal instruments, in particular the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, in so far as they are relevant to the rights and freedoms flowing from the said principles.

Section III

Article 20

In the exercise of the rights and freedoms flowing from the principles enshrined in the present framework Convention, any person belonging to a national minority shall respect the national legislation and the rights of others, in particular those of persons belonging to the majority or to other national minorities.

Article 21

Nothing in the present framework Convention shall be interpreted as implying any right to engage in any activity or perform any act contrary to the fundamental principles of international law and in particular of the sovereign equality, territorial integrity and political independence of States.

Article 22

Nothing in the present framework Convention shall be construed as limiting or derogating from any of the human rights and fundamental

Parterna åtar sig att respektera och genomföra principerna i denna ramkonvention och där så är nödvändigt göra endast de begränsningar, inskränkningar eller undantag som föreskrivs i internationella rättsakter, särskilt konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, i den mån de är tillämpliga på de rättigheter och friheter som följer av de nämnda principerna.

Del III

Artikel 20

Vid utövandet av de rättigheter och åtnjutandet av de friheter som följer av principerna i denna ramkonvention skall den som tillhör en nationell minoritet följa den nationella lagen och andras rättigheter, särskilt de som tillkommer personer som tillhör majoriteten eller ingår i andra nationella minoriteter.

Artikel 21

Ingen bestämmelse i denna ramkonvention skall tolkas som att ge rättighet att bedriva någon verksamhet eller utföra någon handling som strider mot grundläggande folkrättsliga principer, särskilt staters suveräna jämlikhet, territoriella integritet och politiska oberoende.

Artikel 22

Ingen bestämmelse i denna ramkonvention skall tolkas som att innebära en begränsning av eller en avvikelse från de mänskliga rättigheter och

freedoms which may be ensured under the laws of any Contracting Party or under any other agreement to which it is a Party.

Article 23

The rights and freedoms flowing from the principles enshrined in the present framework Convention, shall in so far as they are the subject of a corresponding provisions in the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms or in the Protocols thereto, be understood so as to conform to the latter provisions.

Section IV

Article 24

1. The Committee of Ministers of the Council of Europe shall monitor the implementation of this framework Convention by the Contracting Parties.

2. The Parties which are not members of the Council of Europe shall participate in the implementation mechanism, according to modalities to be determined.

Article 25

1. Within a period of one year following the entry into force of this framework Convention in respect of a Contracting Party, the latter shall transmit to the Secretary General of the Council of Europe full information on the legislative and other measures taken to give effect to the principles set out in this framework Convention.

grundläggande friheter som kan vara garanterade i en fördragsslutande parts lagar eller i ett annat avtal som den är bunden av.

Artikel 23

De rättigheter och friheter som följer av principerna i denna ramkonvention skall, i den mån de omfattas av motsvarande bestämmelser i konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna och dess tilläggsprotokoll, tolkas som att stämma överens med dessa bestämmelser.

Del IV

Artikel 24

1. Europarådets ministerkommitté skall övervaka de fördragsslutande parternas genomförande av denna ramkonvention.

2. Parter som inte är medlemmar av Europarådet skall delta i genomförandemekanismen enligt bestämmelser som senare skall fastställas.

Artikel 25

1. Inom en period om ett år efter denna ramkonventions ikraftträdande för en fördragsslutande part skall parten till Europarådets generalsekreterare meddela fullständig information om de lagstiftningsåtgärder och andra åtgärder som den har vidtagit för att genomföra de principer som anges i denna ramkonvention.

2. Thereafter, each Party shall transmit to the Secretary General on a periodical basis and whenever the Committee of Ministers so requests any further information of relevance to the implementation of this framework Convention.

3. The Secretary General shall forward to the Committee of Ministers the information transmitted under the terms of this Article.

Article 26

1. In evaluating the adequacy of the measures taken by the Parties to give effect to the principles set out in this framework Convention the Committee of Ministers shall be assisted by an advisory committee, the members of which shall have recognised expertise in the field of the protection of national minorities.

2. The composition of this advisory committee and its procedure shall be determined by the Committee of Ministers within a period of one year following the entry into force of this framework Convention.

Section V

Article 27

This framework Convention shall be open for signature by the member States of the Council of Europe. Up until the date when the Convention enters into force, it shall also be open for signature by any other State so invited by the Committee of Ministers. It is subject to ratification, acceptance or approval. Instruments of ratification acceptance on approval shall be

2. Därefter skall varje part, periodiskt och när ministerkommittén begär detta, meddela ytterligare information till generalsekreteraren med avseende på genomförandet av denna ramkonvention.

3. Generalsekreteraren skall till ministerkommittén överlämna den information som meddelats i enlighet med bestämmelserna i denna artikel.

Artikel 26

1. Vid prövningen av lämpligheten av de åtgärder som vidtagits av parterna för att genomföra de principer som anges i denna ramkonvention skall ministerkommittén biträdas av en rådgivande kommitté vars medlemmar skall ha erkänd sakkunskap i fråga om skydd för nationella minoriteter.

2. Sammansättningen av den rådgivande kommittén och dess arbetsordning skall fastställas av ministerkommittén inom ett år efter denna ramkonventions ikraftträdande.

Del V

Artikel 27

Denna ramkonvention skall vara öppen för undertecknande av Europarådets medlemsstater. Fram till den dag då konventionen träder i kraft skall den även vara öppen för undertecknande av varje annan stat som inbjudits därtill av ministerkommittén. Den skall ratificeras, godtas eller godkännas. Ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrument skall deponeras hos Europarådets generalsekreter-

deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 28

1. This framework Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date on which twelve member States of the Council of Europe have expressed their consent to be bound by the Convention in accordance with the provisions of Article 27.

2. In respect of any member State which subsequently expresses its consent to be bound by it, the framework Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of the deposit of the instrument of ratification, acceptance or approval.

Article 29

1. After the entry into force of this framework Convention and after consulting the Contracting States, the Committee of the Ministers of the Council of Europe may invite to accede to the Convention, by a decision taken by the majority provided for in Article 20.d of the Statute of the Council of Europe, any non-member State of the Council of Europe which, invited to sign in accordance with the provisions of Article 27, has not yet done so, and any other non-member State.

2. In respect of any acceding State, the framework Convention shall enter into force on the first day of the month

are.

Artikel 28

1. Denna ramkonvention träder i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om tre månader från den dag då tolv medlemsstater i Europarådet har uttryckt sitt samtycke till att vara bundna av konventionen i enlighet med bestämmelserna i artikel 27.

2. I förhållande till en medlemsstat som senare uttrycker sitt samtycke till att vara bunden av ramkonventionen träder denna i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om tre månader från dagen för deponeringen av ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrumentet.

Artikel 29

1. Efter det att denna ramkonvention har trätt i kraft och efter samråd med de fördragsslutande staterna kan Europarådets ministerkommitté, genom ett beslut som fattas med den majoritet som föreskrivs i artikel 20 d i Europarådets stadga, inbjuda varje stat att ansluta sig som inte är medlem av Europarådet och som inbjudits att underteckna ramkonventionen i enlighet med bestämmelserna i artikel 27, men ännu inte har gjort detta, och alla andra icke-medlemsstater.

2. Med avseende på en anslutande stat träder ramkonventionen i kraft den första dagen i den månad som följer

following the expiration of a period of three months after the date of the deposit of the instrument of accession with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 30

1. Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, specify the territory or territories for whose international relations it is responsible to which this framework Convention shall apply.

2. Any State may at any later date, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, extend the application of this framework Convention to any other territory specified in the declaration. In respect of such territory the framework Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of such declaration by the Secretary General.

3. Any declaration made under the two preceding paragraphs may, in respect of any territory specified in such declaration, be withdrawn by a notification addressed to the Secretary General. The withdrawal shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of such notification by the Secretary General.

efter utgången av en period om tre månader från den dag då anslutningsinstrumentet deponerades hos Europarådets generalsekreterare.

Artikel 30

1. En stat får vid undertecknandet eller när den deponerar sitt ratifikations-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrument ange på vilket territorium eller på vilka territorier, för vars internationella förbindelser den är ansvarig, denna ramkonvention skall vara tillämplig.

2. En stat kan vid en senare tidpunkt genom en förklaring till Europarådets generalsekreterare utsträcka tillämpningen av denna ramkonvention till ett annat territorium som anges i förklaringen. För ett sådant territorium träder ramkonventionen i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om tre månader från den dag då generalsekreteraren mottog förklaringen.

3. En förklaring som avgetts enligt de två föregående punkterna kan, med avseende på ett territorium som angetts i förklaringen, återtas genom underrättelse till generalsekreteraren. Återtagandet träder i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om tre månader från den dag då generalsekreteraren mottog underrättelsen.

Article 31

1. Any Party may at any time denounce this framework Convention by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe.

2. Such denunciation shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of six months after the date of receipt of the notification by the Secretary General.

Article 32

The Secretary General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council, other signatory States and any State which has acceded to this framework Convention, of:

- a) any signature;
- b) the deposit of any instrument of ratification, acceptance, approval or accession;
- c) any date of entry into force of this framework Convention in accordance with Articles 28, 29 and 30;
- d) any other act, notification or communication relating to this framework Convention.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this framework Convention.

Done at Strasbourg, this 1st day of February 1995, in English and French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General

Artikel 31

1. En part kan vid vilken tidpunkt som helst säga upp denna ramkonvention genom notifikation till Europarådets generalsekreterare.

2. Uppsägningen träder i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om sex månader från den dag då generalsekretaren mottog notifikationen.

Artikel 32

Europarådets generalsekreterare skall underrätta Europarådets medlemsstater, andra signatär-stater och varje annan stat som har anslutit sig till denna ramkonvention om

- a) undertecknande,
- b) deponering av ratifikations-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrument
- c) dag för denna ramkonventions ikraftträdande enligt artiklarna 28, 29 och 30,
- d) andra åtgärder, notifikationer eller meddelanden som rör denna ramkonvention.

Till bekräftelse härav har undertecknade, därtill vederbörligen befullmäktigade, undertecknat denna ramkonvention.

Upprättad i Strasbourg den 1 februari 1995 på engelska och franska, vilka båda texter är lika giltiga, i ett enda exemplar som skall deponeras i Europarådets arkiv. Europarådets generalsekreterare skall sända be-

of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe and to any State invited to sign or accede to this framework Convention.

styrkta kopior till varje medlemsstat i Europarådet och till varje annan stat som har inbjudits att underteckna eller ansluta sig till denna ramkonvention.

Prop. 1998/99:143
Bilaga 2

Sammanfattning av betänkandet Steg mot en minoritetspolitik - Europarådets konvention om historiska minoritetsspråk (SOU 1997:192)

Prop. 1998/99:143
Bilaga 3

Vi har haft i uppdrag att utreda frågan om och i så fall hur Sverige bör ansluta sig till Europarådets konvention om landsdels- eller minoritetsspråk, minoritetsspråskonventionen. Minoritetsspråskonventionen, syftar till att skydda och stödja europeiska landsdels- eller minoritetsspråk som en värdefull del av Europas flerkulturella och flerspråkiga arv. Vilka språk i en stat som är landsdels- eller minoritetsspråk avgörs enligt definitionen i artikel 1 i konventionen. Särskilt starkt skydd ges de språk som har en historisk geografisk bas i staten, medan de språk som saknar geografisk bas, territoriellt obundna språk, ges ett svagare skydd. Minoritetsspråskonventionen kan därmed beskrivas som en kulturkonvention med regional inriktning. Hittills har fem länder ratificerat konventionen, nämligen Norge, Finland, Ungern, Nederländerna och Kroatien. Minoritetsspråskonventionen träder därmed i kraft den 1 mars 1998.

Historiska landsdels- eller minoritetsspråk i Sverige

Vi har kommit fram till att samiska (dvs. alla varieteter samiska såsom sydsamiska, lulesamiska och nordsamiska), finska (dvs. alla varieteter finska såsom tornedalsfinska/meän kieli och standardfinska) samt romani chib (alla varieteter romani chib) är historiska landsdels- eller minoritetsspråk i Sverige som omfattas av definitionen i artikel 1 i konventionen.

Samiska och finska har en historisk geografisk bas medan romani chib är ett territoriellt obundet språk i Sverige. Samiska har troligen använts i delar av nuvarande Sverige under flera tusen år och finska i ca tusen år. Romani chib har använts i landet alltsedan 1500-talet.

Kommittén har inte kunnat finna belägg för att jiddisch använts under tillräckligt lång tid och i tillräckligt stor omfattning i Sverige för att kunna anses som ett landsdels- eller minoritetsspråk som används av hävd i Sverige. Den omständigheten att språket i dag bedöms användas av ett relativt litet antal personer i Sverige talar också mot att tillämpa minoritetsspråskonventionens omfattande bestämmelser på jiddisch i Sverige. Däremot kan den strävan som finns hos judar att bevara jiddisch och jiddischkultur som en del av den judiska kulturen ges stöd enligt ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter, något som behandlats av sektion II.

Uppfyller Sverige minoritetsspråskonventionen för samiska, finska och romani chib i dag?

För att Sverige skall kunna ratificera minoritetsspråskonventionen gäller att de krav som finns i bestämmelserna i del II i konventionen

skall vara uppfyllda för samiska, finska och romani chib. För romani chib med vissa begränsningar eftersom det är ett territoriellt obundet språk. Bestämmelserna i del III i konventionen gäller endast för språk med en geografisk bas. Sverige kan välja att förutom del II också ratificera del III för de språk som har en geografisk bas. Om Sverige ratificerar del III måste Sverige välja minst 35 punkter eller stycken bland bestämmelserna i del III som skall tillämpas på vardera språket. Redan i dag finns många bestämmelser som ger landsdels- eller minoritetsspråken i Sverige skydd och stöd, både genom bestämmelser i lag och förordningar samt genom andra åtgärder. Vid en genomgång av konventionens krav har vi funnit att Sverige uppfyller flera av kraven i del II i konventionen för samiska, finska och romani chib samt att 33 punkter eller stycken i del III i konventionen uppfylls för samiska och 29 punkter eller stycken uppfylls för finska.

De bestämmelser som finns i dag har dock karaktär av punktinsatser. Minoritetsspråkskonventionen förutsätter att det finns en övergripande minoritetsspråkspolitik där åtgärder samordnas och inriktas mot det gemensamma målet att ge landsdels- eller minoritetsspråken skydd och stöd. En sådan politik saknas i dag i Sverige.

Vilka åtgärder behöver vidtas för att Sverige skall kunna ratificera minoritetsspråkskonventionen?

Rikstäckande åtgärder

För att Sverige skall kunna ratificera minoritetsspråkskonventionen krävs enligt vår bedömning att de åtgärder som i dag vidtas samordnas samt att vissa nya åtgärder vidtas med syfte att lägga grunden för en övergripande minoritetsspråkspolitik i Sverige. Den viktigaste enskilda åtgärden i en sådan politik är att erkänna samiska och finska inklusive meänkieli samt romani chib som historiska minoritetsspråk. Det är också av stor vikt att i hela landet och inom olika sakområden lyfta fram språken och den kultur som hänger samman med dem som en värdefull del av det svenska kulturarvet. Viktigt är också att sprida kunskap bland majoriteten om dessa språk och kulturers historia i Sverige.

För att åstadkomma detta föreslår vi att kunskap om de historiska minoritetsspråken och den kultur och historia som hänger samman med dem skall föras in som ett kunskapskrav i läroplanen för samtliga elever i grundskolan och gymnasieskolan. På detta sätt kan kunskapen om Sverige som ett historiskt sett flerspråkigt och flerkulturellt land spridas på bred front. Vi föreslår också att minst en folkhögskola för vardera språket skall ges långsiktigt statligt stöd för att kunna fungera som språk- och kulturcentrum.

För att den kultur som hänger samman med språken skall få tillräckligt utrymme och stöd och kunna nå ut till majoritetsbefolkningen föreslår vi också att de bestämmelser som styr tilldelning av statligt stöd till olika former av kulturella satsningar ändras så att samisk, finsk, tornedalsk och romsk kultur ges en tillräcklig andel av det statliga stödet. Vi föreslår också att Statens Kulturråd i sin egenskap av den

myndighet som har en övergripande och samordnande roll i kulturpolitiken ges i uppdrag att se till att samisk, finsk, tornedalsk och romsk kultur får ett tillräckligt utrymme i kulturlivet.

Det behöver också vidtas ytterligare åtgärder för att stärka språken så att dessa kan fortleva och utvecklas i enlighet med vad minoritetsspråkskonventionen föreskriver. En mycket viktig förutsättning för detta är att barn och ungdom får undervisning i språken. Vi föreslår att Statens skolverk får i uppdrag att regelbundet följa modersmålsundervisning och tvåspråkig undervisning avseende de historiska minoritetsspråken. Vi föreslår också att minst ett universitet eller en högskola för vardera språket skall ges i uppdrag att anordna utbildning och forskning i respektive språk. Därutöver föreslår vi olika åtgärder för att stärka de svenska landsdels- eller minoritetsspråkens ställning i massmedia, såväl i radio och TV som i den tryckta pressen. Vidare föreslår vi att åtgärder skall vidtas för att ett tillräckligt stöd skall kunna utgå till litteratur på dessa språk liksom stöd för verksamhet som innefattar insamling, arkivering och vetenskaplig bearbetning av språkligt material.

Minoritetsspråkskonventionen innehåller också bestämmelser som syftar till att ge dem som använder språken inflytande över åtgärder som berör användningen av språken. Enligt vår uppfattning är det viktigt att de som själva använder språken får tillfälle att lämna synpunkter innan sådana åtgärder vidtas och tillfälle att delta i uppföljningen. Vi lämnar därför förslag som syftar till att ge dem som använder våra historiska minoritetsspråk möjlighet till sådant inflytande.

I minoritetsspråkskonventionen finns också bestämmelser som syftar till att uppmuntra samarbetet över nationsgränserna för att stärka landsdels- eller minoritetsspråken och de kulturer som hänger samman med språken, både på nationell nivå och regional nivå. Med tanke på att våra minoritetsspråk också används i våra nordiska grannländer föreslår vi att Sverige skall verka för ett ökat nordiskt samarbete med inriktning på att stödja dessa landsdels- eller minoritetsspråk och deras kulturer.

Regionalt tillämpliga åtgärder

Minoritetsspråkskonventionen är till stora delar regional i sin inriktning. Detta innebär att merparten av bestämmelserna, både i del II och i del III i konventionen, är avsedda att tillämpas i de geografiska områden där landsdels- eller minoritetsspråken används av hävd och fortfarande används i tillräcklig utsträckning. Ingenting hindrar dock att ett land som ansluter sig till konventionen går längre än vad konventionen kräver och tillämpar dess bestämmelser även utanför sådana områden.

Hittills har de åtgärder som kommit samiska och finska (som är de språk som kan knytas till en historisk geografisk bas i Sverige) till godo, till allra största delen varit rikstäckande. Således gäller reglerna om modersmålsundervisning i hela landet liksom regler om statligt stöd för olika typer av kultursatsningar. När vi övervägt vilka nya regler som behövs för att Sverige skall kunna ansluta sig till minoritetsspråkskonventionen för samiska och finska har vi ansett att dessa i stor utsträckning också bör vara rikstäckande så att de skall komma

samisktalande och finsktalande i hela landet till godo. I denna bedömning har vi således gått längre i våra förslag än vad konventionen kräver.

När det gäller vissa förslag till nya regler till skydd och stöd för samiska och finska föreslår vi dock att dessa huvudsakligen skall begränsas till att gälla i de geografiska områden där språken har sina geografiska rötter och fortfarande används i tillräcklig omfattning. Detta område är för samiskans del de fyra nordligaste fjällkommunerna, Kiruna, Gällivare, Jokkmokk och Arjeplog och för finskans del de fem kommunerna i Tornedalen, Haparanda, Övertorneå, Pajala, Kiruna och Gällivare.

I dessa kommuner lämnar vi förslag till ny lagstiftning som innebär att enskilda får rätt att använda sitt eget språk, hos förvaltningsmyndigheter och domstolar oberoende av kunskaper i svenska.

Myndigheter och domstolar åläggs också en skyldighet att svara muntligen på samiska respektive finska om den enskilde har valt att kommunicera på något av dessa språk.

Ett skäl till att vi föreslår att denna lagstiftning skall tillämpas regionalt i enlighet med vad konventionen föreskriver, är att lagstiftning som ger enskilda en absolut rätt att använda ett annat språk än svenska i kontakt med myndigheter och domstolar, är resurskrävande. Det skulle vara praktiskt och ekonomiskt ogenomförbart att införa sådana regler i hela landet. Vi föreslår därför i enlighet med vad konventionen föreskriver att reglerna skall gälla i de områden där samiskan och finskan har en lång historisk tradition och fortfarande är en levande del av vardagen. I dessa områden kan behovet av att få använda språken hos myndigheter och domstolar också antas vara störst liksom förutsättningarna för att myndigheterna skall kunna uppfylla kraven att kommunicera på samiska och finska. Regler om rätt att använda sitt språk i offentliga sammanhang i delar av Norrbottens län markerar också att detta område historiskt har varit och fortfarande är, flerspråkigt och flerkulturellt.

För att följa resultatet av den regionala lagstiftningen och för att förstärka språkens ställning i dessa områden föreslår vi att en arbetsgrupp under ledning av Länsstyrelsen i Norrbottens län skall få ansvar för att årligen utvärdera lagstiftningen och andra regionala åtgärder och komma med förslag på ytterligare åtgärder för att stärka språkens och den samiska och tornedalska kulturens ställning i områdena.

Våra förslag till regionalt tillämplig lagstiftning omfattar också en rätt att i viss utsträckning bli bemött på samiska respektive finska inom förskoleverksamheten och äldreomsorgen. Våra förslag i dessa delar har föregåtts av en enkätundersökning och besök hos de berörda kommunerna i syfte att kartlägga i vad mån kommunerna i dag kan leva upp till en lagfäst skyldighet att erbjuda förskoleverksamhet och äldreomsorg med samisktalande respektive finsktalande personal.

Vi anser det vara mycket angeläget att samisk- och finsktalande i hela landet får en rätt att bli bemötta på sitt eget språk inom förskoleverksamheten och äldreomsorgen.

För att barn med samiska eller finska som modersmål skall kunna bli tvåspråkiga är det mycket viktigt att de redan i förskoleverksamheten har möjlighet att bli bemötta på sitt språk. Vi föreslår därför att en översyn görs av i vilken mån dessa barn blir bemötta på sitt eget språk inom den kommunala barnomsorgen. Vi anser också att åtgärder bör vidtas för att förmå de kommuner där det finns tillräckligt många föräldrar som önskar att deras barn skall få förskoleverksamhet med samisktalande respektive finsktalande personal, att anordna sådan verksamhet. När det gäller förskoleverksamhet pekar vi också på möjligheten att starta sådan verksamhet som enskild förskoleverksamhet.

Ett viktigt skäl för att införa en rätt att bli bemött på sitt eget språk inom äldreomsorgen är det stora antal äldre, särskilt bland de finsktalande, som under de närmaste åren kan beräknas vara i behov av äldreomsorg och de erfarenheter som visar att äldre kan förlora kunskaperna i det sist inlärd språket. Vi föreslår därför att en översyn skall göras av i vilka kommuner det finns tillräckligt många äldre som använder samiska respektive finska och som är i behov av äldreomsorg. Med en sådan undersökning som grund anser vi att en lagfäst rätt att bli bemött på sitt språk inom äldreomsorgen skall införas i de kommuner där det finns tillräckligt många äldre med detta behov.

Sverige bör ratificera minoritetsspråkskonventionen

Vi anser att Sverige bör ratificera minoritetsspråkskonventionen för samiska, för finska inklusive meän kieli samt för romani chib som historiska minoritetsspråk i Sverige.

Ett viktigt skäl för detta är att de historiska landsdels- eller minoritetsspråken är en värdefull del av Sveriges och Europas kulturhistoriska arv och som sådana har de rätt till, och behov av stöd och skydd för att kunna fortleva. Ett annat viktigt skäl är att de som använder de historiska landsdels- eller minoritetsspråken har framfört starka önskemål om ett officiellt erkännande av sina språk som historiska landsdels- eller minoritetsspråk.

I dag betonas i många olika sammanhang värdet av den kulturella mångfald som invandringen till Sverige har lett till. Samiska, finska och romani chib och de kulturer som hänger samman med språken har funnits i Sverige under många hundra år och bidragit till en historisk, kulturell och språklig mångfald. Det är därför nödvändigt att dessa historiska språk och kulturer erkänns och uppmärksammas som en del av det mångkulturella Sverige. Sverige bör därför ratificera minoritetsspråkskonventionen för samiska och finska inklusive meänkieli samt för romani chib, för att på det sättet ge de historiska minoritetsspråken ett

uttalat stöd och skydd så att de kan fortleva som en viktig del av det svenska kulturarvet och samhället av i dag.

Prop. 1998/99:143
Bilaga 3

Sammanfattning av betänkandet Steg mot en minoritetspolitik - Europarådets konvention för skydd av nationella minoriteter (SOU 1997:193)

Minoritetsspråkskommitténs sektion 2 har haft till uppgift att utreda frågan om Sverige bör ratificera Europarådets ramkonvention till skydd för nationella minoriteter och vilka åtgärder som i sådant fall är nödvändiga för att Sverige ska kunna efterleva bestämmelserna i ramkonventionen.

Europarådets ramkonvention för skydd av nationella minoriteter är det första juridiskt bindande multilaterala dokumentet rörande minoritetsfrågor i allmänhet. Konventionen anger de principer som staterna åtar sig att efterleva till skydd för de nationella minoriteterna. Skyddet av nationella minoriteter är en viktig del av skyddet för mänskliga fri- och rättigheter. I Europarådet har skyddet för nationella minoriteter setts som en viktig utgångspunkt för att kunna bygga ett stabilt, demokratiskt och säkert Europa. De skydd och rättigheter som kommit till uttryck i ramkonventionen skall förverkligas genom nationell lag och lämplig regeringspolitik. Ramkonventionen innefattar inte enbart ett förbud mot diskriminering av de personer som tillhör en nationell minoritet utan omfattar även ett aktivt stöd för dessa personers strävan att behålla sin egen minoritetskultur och identitet. Ramkonventionen inbegriper inte något erkännande av kollektiva rättigheter utan minoritetsskyddet gäller i huvudsak den enskilde individen.

Ramkonventionen har i december 1997 ratificerats av 13 stater och kommer att träda i kraft den 1 februari 1998. Bland de som ratificerat konventionen är Norge, Danmark och Finland. Sverige har undertecknat konventionen.

Sverige bör ratificera ramkonventionen

Vi föreslår att Sverige ratificerar ramkonventionen. Det är en markering av att Sverige i linje med tidigare förd politik, ställer sig bakom arbetet med ett ökat skydd för mänskliga fri- och rättigheter. På senare år har frågor om skydd för nationella minoriteter i Europa fått förnyad aktualitet som en följd av de omvälvningar som ägt rum i Östeuropa. Det är därför viktigt att Sverige, som av tradition värnat om skyddet för mänskliga fri- och rättigheter, ratificerar ramkonventionen och på detta sätt markerar sitt beslut att skydda sina egna nationella minoriteters rätt.

En ratificering är också ett erkännande av den mångkulturella historia som Sverige har och som de nationella minoriteterna sedan lång tid är en del av. I svensk lagstiftning och den politiska debatten har begreppet minoritet ofta använts om invandrargrupper. För att det tydligt ska framgå att ratificeringen omfattar de grupper som länge har funnits i landet som nationella eller inhemska minoriteter, föreslår vi att de ska

Vad kännetecknar en nationell minoritet och vilka grupper är nationella minoriteter?

Ramkonventionen saknar avsiktligt en definition av begreppet nationella minoriteter. Det möter allmänt sett betydande svårigheter att enas om en sådan definition. Europarådets medlemsstater intog en pragmatisk hållning i detta avseende och överlämnade till avtalsslutande parter att i varje enskilt fall bedöma för vem eller vilka de enskilda artiklarna skall vara tillämpliga. Minoritetsspråkskommitténs sektion 2 ska därför enligt direktiven lämna förslag till kriterier för ett minoritetsbegrepp avseende inhemska nationella minoriteter. Utgångspunkten för våra förslag till kriterier är den inställning som ramkonventionen vilar på, nämligen att minoritetsbegreppet endast ska omfatta minoriteter med långvarigt boende i landet.

Vi anser att följande kriterier bör vara uppfyllda för att en grupp ska betraktas som en nationell minoritet:

- Grupp med uttalad samhörighet, som till antalet i förhållande till resten av befolkningen inte har en dominerande ställning,
- Religiös, språklig, traditionell och/eller kulturell särart,
- Historiska eller långvariga band med Sverige
- Självidentifikation: den enskilde såväl som gruppen skall ha en vilja och strävan att behålla sin identitet

Vi anser att samer, tornedalingar, sverigefinnar, romer och judar uppfyller dessa kriterier och därmed är nationella minoriteter.

Steg mot en minoritetspolitik

För att Sverige ska kunna uppfylla ramkonventionens intentioner och syfte, bör Sverige lägga grunden för en samlad och övergripande minoritetspolitik. En sådan politik bör vara direkt inriktad på skydd för de nationella minoritetsgrupperna i Sverige och, i enlighet med konventionen, vidta åtgärder som främjar deras möjlighet att bevara och utveckla sin kultur och identitet.

Riksdagen har nyligen beslutat om den framtida integrationspolitiken som bl.a. innehåller förslag om att den generella politiken i framtiden ska utformas med utgångspunkt att Sverige på grund av invandring numera är ett mångkulturellt land. Det är enligt vår uppfattning viktigt att man inte glömmer, att Sverige varit mångkulturellt under landets hela historia och flera av de kulturer som funnits under många hundra år fortfarande finns som en levande del av det svenska samhället.

I ett första steg bör en svensk minoritetspolitik innefatta ett erkännande av minoriteterna, åtgärder för att sprida kunskaper bland majoritetsbefolkningen om de nationella minoriteterna, deras kultur, språk, religion och traditioner samt deras historia i Sverige. Dessutom bör åtgärder vidtas som gör det möjligt för personer som tillhör de nationella minoriteterna att delta i och påverka den framtida utformningen av minoritetspolitiken.

Åtgärder för att erkänna de nationella minoriteterna

Vi föreslår att de nationella minoriteterna erkänns genom att de nämns vid namn i samband med att Sverige ratificerar ramkonventionen. Om en ratificering i enlighet med vad vi föreslår förenas med att grunden läggs för en svensk minoritetspolitik med klar inriktning på de nationella minoriteterna, blir det tydligt, både i Sverige och internationellt, att dessa grupper är nationella minoriteter i Sverige och vilket skydd de omfattas av.

Vi föreslår även, att frågan om en grundlagsändring övervägs med bl a den innebörden att ett tillägg införs till den nuvarande bestämmelsen i Regeringsformen (RF 1 kap. 2 § 4 st), så att de nationella minoriteterna nämns vid namn och deras ställning som nationell minoritet därmed markeras. En ändring av grundlagen är dock något som noga måste övervägas ur många olika aspekter.

Åtgärder för att sprida kunskap

Ett erkännande av de nationella minoriteterna måste, om dessa grupper ska få ett sådant skydd som ramkonventionen anger, förenas med åtgärder för att sprida kunskaper om dessa grupper och deras kultur, språk och historia som en del av vårt gemensamma kulturarv och samhället av idag. Ökad kunskap om de nationella minoriteterna och deras del i vår historia och vårt kulturarv tror vi är nödvändig om de nationella minoriteterna ska få respekt, förståelse och stöd för sina strävanden att bevara sin kultur, sitt språk, sin religion m.m. Det är också enligt vår uppfattning en förutsättning för ett ökat utbyte mellan samer, tornedalingar, sverigefinnar, romer och judar samt den svenska majoritetsbefolkningen.

Vi föreslår därför en rad åtgärder inom områdena utbildning och forskning, massmedia och kultur. Bland åtgärderna kan nämnas tillägg i läroplanerna så att kunskap om de nationella minoriteternas historia, kultur, språk och religion i Sverige ska ingå som ett kunskapskrav i läroplanerna för grundskolan och gymnasieskolan. Utbildning i detta bör även ingå som en del i kursplanerna i ämnena svenska, historia, religion och samhällskunskap. Vi föreslår att åtgärder vidtas för att säkerställa långsiktigt stöd till åtminstone en folkhögskola som ett kulturcentrum för varje nationell minoritet. Vi anser att det finns anledning att överväga de framtida villkoren för sändningsrätt så att minoriteternas behov särskilt beaktas av radio- och TV-programföretagen i allmänhetens

tjänst. Vilka dessa behov är kan växla mellan de olika nationella minoritetsgrupperna och mellan olika sakområden som språk, kultur religion m.m.

Prop. 1998/99:143
Bilaga 4

De nationella minoriteternas kulturyttringar måste enligt vår uppfattning få tillräckligt stor andel av statens kulturstöd. Vi understryker också betydelsen av att samisk och tornedalsk kultur får ett tillräckligt stöd och utrymme i de regionala kultursatsningarna i de geografiska områden där dessa kulturer funnits under århundraden tillbaka och fortfarande finns idag. Kulturområdet är enligt ramkonventionen ett mycket viktigt område där dialog mellan minoriteter och majoriteten kan skapas. Vi föreslår även åtgärder för att skapa en interkulturell dialog och ett utbyte mellan de nationella minoriteterna och majoritetsbefolkningen.

Åtgärder för att ge möjlighet till inflytande för de nationella minoriteterna

Det är av största vikt att de nationella minoriteterna kan påverka utformningen av en framtida svensk minoritetspolitik med direkt inriktning på skydd av dessa grupper. För att det ska vara möjligt krävs, i enlighet med konventionen, att det finns former för påverkan för de nationella minoriteterna när beslut som rör dem övervägs, genomförs och utvärderas.

Hur detta bör utformas bör noga övervägas tillsammans med de nationella minoriteterna själva. Det kan visa sig att olika former för samråd och påverkan passar olika väl för olika grupper. Frågan om hur samtliga personer – och inte bara de som idag finns representerade i olika organisationer – ska få möjlighet att påverka sin situation bör också övervägas. Vi föreslår därför att en utredning tillsätts med uppdrag att undersöka olika former för inflytande, såsom ett ökat organisationsstöd, deltagande i samrådsgrupper med företrädare för myndigheter m fl. Det kan även finnas anledning att utvärdera de former för påverkan och samverkan som finns i dag.

Liksom minoritetspråkskommitténs sektion 1 föreslår vi att en regional samrådsgrupp inrättas i Norrbotten för att föreslå åtgärder för att främja en interkulturell dialog mellan de olika nationella minoriteterna samt minoriteterna och majoriteten emellan framförallt inom områdena utbildning och kultur.

Ytterligare förslag

Minoritetspråkskommitténs sektion 1, som lämnar förslag beträffande Europarådets minoritetspråkskonvention, föreslår en lång rad åtgärder för att stärka landsdels- och minoritetspråken i Sverige. Eftersom flera av dessa förslag också ryms inom ramkonventionen, har vi övervägt dem. Våra förslag sammanfaller i stora delar med sektion 1: s, men vi har i flera fall gjort tillägg och förändringar.

Sverige bör enligt vår uppfattning verka för att ett ökat nordiskt samarbete ska omfatta samtliga nationella minoriteter i den mån övriga nordiska länder erkänner samma nationella minoriteter som Sverige.

Samarbetet bör omfatta samtliga frågor av intresse för de nationella minoriteterna såsom kultur, historia, språk religion m.m.

Sektion 1 har föreslagit regionala tillämpliga regler om rätt att använda minoritetsspråk i domstolar och förvaltningsmyndigheter i några kommuner i Norrbotten. Dessa förslag går längre än ramkonventionens bestämmelser, men vi har funnit anledning att stödja förslaget eftersom det stärker minoriteternas strävan att använda sina språk i offentliga sammanhang. Vi tar dock inte ställning till vilka språk och vilka områden som reglerna ska gälla för. Vi kan däremot konstatera att personer som tillhör de nationella minoriteterna kan ha intresse av att få en rätt att använda sina språk även i andra geografiska områden.

Ramkonventionen behandlar överhuvudtaget inte frågan om äldreomsorg och barnomsorg. Vi anser dock att frågan om rätt att bli bemött på sitt eget språk såväl inom sjukvården, äldreomsorgen och barnomsorgen är så viktig, att den måste lösas inom ramen för den framtida minoritetspolitiken.

De olika minoritetsgrupperna har framfört synpunkter och förslag till kommittén. Våra förslag innebär inte att alla frågor som är av intresse för skyddet av de nationella minoriteterna har behandlats. Vi anser att de förslag vi lämnar kan utgöra ett första steg och en god grund för en minoritetspolitik. Det fortsatta arbetet med utformningen måste ske i samråd och samarbete med de nationella minoriteterna själva.

Slutligen vill vi anföra, att vi med dessa förslag ansluter oss till ramkonventionen, som "... anser att ett pluralistiskt och genuint demokratiskt samhälle inte endast bör respektera den etniska, kulturella, språkliga och religiösa identiteten för varje person som tillhör en nationell minoritet, utan även skapa lämpliga förutsättningar för att göra det möjligt för dem att uttrycka, bevara och utveckla denna identitet".

1 Förslag till lag om rätt att använda samiska språket hosförvaltningsmyndigheter och domstolar

Häri genom föreskrivs följande.

Definitioner

1 § Denna lag gäller inom förvaltningsområdet för samiska språket. Med förvaltningsområdet för samiska språket avses Arjeplog, Jokkmokk, Gällivare och Kiruna kommuner.

2 § Med myndighet i förvaltningsområdet för samiska språket avses förvaltningsmyndigheter och domstolar i förvaltningsärenden vars verksamhet är förlagd till förvaltningsområdet för samiska språket.

Rätt att använda samiska vid kontakt med myndigheter

3 § Enskilda har rätt att använda samiska vid såväl muntliga som skriftliga kontakter med myndigheter i ärenden som avser myndighetsutövning.

Om en enskild använder samiska vid kontakt med en myndighet i ett sådant ärende är myndigheten skyldig att ge muntligt svar på samiska. Skriftliga beslut riktade till enskilda i ärenden där den enskilde använt samiska under ett ärendes handläggning, skall innehålla en skriftlig upplysning på samiska om att beslutet kan översättas muntligen till samiska av myndigheten på begäran av den enskilde.

Myndigheten skall även i övrigt sträva efter att bemöta samisk talande på samiska.

4 § Myndigheterna får bestämma särskilda tider och särskild plats för samisktalandes besök och telefonsamtal.

Kostnader

5 § Om tolk eller översättare anlitas skall kostnaderna för översättning eller tolkning betalas av myndigheten.

Undantag

6 § Regeringen får om det finns särskilda skäl besluta att en viss myndighet som lyder under regeringen skall undantas från tillämpningen av denna lag. Detsamma gäller för landstingsfullmäktige för myndigheter som lyder under landstingsfullmäktige och för kommunfullmäktige för myndigheter som lyder under kommunfullmäktige.

7 § Kommun i förvaltningsområdet för samiska språket skall när den erbjuder plats i förskoleverksamhet enligt 2a kap. 1 och 7 §§ skollagen (1985:1100) ge barn vars vårdnadshavare begär det möjlighet till plats i förskoleverksamhet där hela eller delar av verksamheten bedrivs på samiska.

8 § Kommun i förvaltningsområdet för samiska språket skall erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller delar av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar samiska.

Personalens kunskaper i samiska

9 § Vid anställning av personal vid en myndighet i förvaltningsområdet skall tvåspråkighet i samiska-svenska betraktas som en särskild merit.

10 § Myndighet inom förvaltningsområdet skall i den utsträckning det bedöms nödvändigt erbjuda anställda möjlighet till fortbildning i det samiska språket.

Utökad rätt att använda samiska vid domstol

11 § Den som är part i mål eller ärende vid domstol har rätt att använda samiska vid domstolar som har en domkrets som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdet för samiska språket. Rätten att använda samiska omfattar också de domstolar dit mål eller ärenden från domstolar som avses i första meningen överklagas.

12 § Rätten att använda samiska i mål eller ärende hos domstol omfattar rätt att ge in handlingar, inlagor och skriftlig bevisning på samiska, rätt att få de handlingar som hör till målet eller ärendet muntligen översätta till samiska och rätt att vid muntlig förhandling inför domstol tala samiska.

Även i övrigt bör domstolen sträva efter att bemöta samisktalande part på samiska.

13 § Part som vill använda samiska under ett måls eller ärendes handläggning i domstol skall begära detta i samband med att målet eller ärendet anhängiggörs eller första gången parten yttrar sig i målet eller ärendet.

En sådan begäran får avslås endast om det är uppenbart att begäran sker i otillbörligt syfte.

14 § Om part begär att få använda samiska i rättegång skall tolk anlitas i Prop. 1998/99:143
enlighet med bestämmelserna i 5 kap. 6–8 §§ rättegångsbalken och 50– Bilaga 5
52 §§ förvaltningsprocesslagen (1971:291).

Denna lag träder i kraft den ...

Härigenom föreskrivs följande.

Definitioner

1 § Denna lag gäller inom förvaltningsområdet för finska språket.

Med förvaltningsområdet för finska språket avses Haparanda, Övertorneå, Pajala, Gällivare och Kiruna kommuner.

2 § Med myndighet i förvaltningsområdet för finska språket avses förvaltningsmyndigheter och domstolar i förvaltningsärenden vars verksamhet är förlagd till förvaltningsområdet för finska språket.

Rätt att använda finska vid kontakt med myndigheter

3 § Enskilda har rätt att använda finska vid såväl muntliga som skriftliga kontakter med myndigheter i ärenden som avser myndighetsutövning.

Om en enskild använder finska vid kontakt med en myndighet i ett sådant ärende är myndigheten skyldig att ge muntligt svar på finska. Skriftliga beslut riktade till enskilda i ärenden där den enskilde använt finska under ett ärendes handläggning, skall innehålla en skriftlig upplysning på finska om att beslutet kan översättas muntligen till finska av myndigheten på begäran av den enskilde.

Myndigheten skall även i övrigt sträva efter att bemöta finsktalande på finska.

4 § Myndigheterna får bestämma särskilda tider och särskild plats för finsktalandes besök och telefonsamtal.

Kostnader

5 § Om tolk eller översättare anlitas skall kostnaderna för översättning eller tolkning betalas av myndigheten.

Undantag

6 § Regeringen får om det finns särskilda skäl besluta att en viss myndighet som lyder under regeringen skall undantas från tillämpningen av denna lag. Detsamma gäller för landstingsfullmäktige för myndigheter som lyder under landstingsfullmäktige och för kommunfullmäktige för myndigheter som lyder under kommunfullmäktige.

7 § Kommun i förvaltningsområdet för finska språket skall när den erbjuder plats i förskoleverksamhet enligt 2a kap.1 och 7 §§ skollagen (1985:1100) ge barn vars vårdnadshavare begär det möjlighet till plats i förskoleverksamhet där hela eller delar av verksamheten bedrivs på finska.

8 § Kommun i förvaltningsområdet för finska språket skall erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller delar av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska.

Personalens kunskaper i finska

9 § Vid anställning av personal vid en myndighet i förvaltningsområdet skall tvåspråkighet i finska-svenska betraktas som en särskild merit.

10 § Myndighet inom förvaltningsområdet skall i den utsträckning det bedöms nödvändigt erbjuda anställda möjlighet till fortbildning i det finska språket.

Utökad rätt att använda finska vid domstol

11 § Den som är part i mål eller ärende vid domstol har rätt att använda finska vid domstolar som har en domkrets som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdet för finska språket. Rätten att använda finska omfattar också de domstolar dit mål eller ärenden från domstolar som avses i första meningen överklagas.

12 § Rätten att använda finska i mål eller ärende hos domstol omfattar rätt att ge in handlingar, inlagor och skriftlig bevisning på finska, rätt att få de handlingar som hör till målet eller ärendet muntligen översatta till finska och rätt att vid muntlig förhandling inför domstol tala finska.

Även i övrigt bör domstolen sträva efter att bemöta finsktalande part på finska.

13 § Part som vill använda finska under ett måls eller ärendes handläggning i domstol skall begära detta i samband med att målet eller ärendet anhängiggörs eller första gången parten yttrar sig i målet eller ärendet.

En sådan begäran får avslås endast om det är uppenbart att begäran sker i otillbörligt syfte.

14 § Om part begär att få använda finska i rättegång skall tolk anlitas i Prop. 1998/99:143
enlighet med bestämmelserna i 5 kap. 6–8 §§ rättegångsbalken och 50– Bilaga 5
52 §§ förvaltningsprocesslagen (1971:291).

Denna lag träder i kraft den ...

Härigenom föreskrivs att 22 § i lagen (1979:411) om ändring i rikets indelning i kommuner, landstingskommuner och församlingar skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

22 §

Utredning om en ändring i den kommunala indelningen skall omfatta alla omständigheter som inverkar på frågan. Vid utredningen skall samråd ske med de kommuner som har intresse av frågan.

Utredning om en ändring i den kommunala indelningen skall omfatta alla omständigheter som inverkar på frågan. *En sådan omständighet är att en ny kommunal indelning inte får hindra ett främjande av de svenska landsdels- eller minoritetsspråken, samiska och finska.* Vid utredningen skall samråd ske med de kommuner som har intresse av frågan.

Om den ändring i den kommunala indelningen som utredningen avser bör föranleda en ändring också i någon annan indelning, skall utredningen omfatta även en sådan ändring.

Denna lag träder i kraft den ...

Förteckning över remissinstanserna

Betänkandena (SOU 1997:192 och 193) har remitterats till Hovrätten för Övre Norrland, Bodens tingsrätt, Gällivare tingsrätt, Haparanda tingsrätt, Luleå tingsrätt, Piteå tingsrätt, Kammarrätten i Sundsvall, Länsrätten i Norrbottens län, Domstolsverket, Åklagarmyndigheten i Umeå, Polismyndigheten i Norrbotten, Statens invandrarverk, Försäkringskassaförbundet, Socialstyrelsen, Barnombudsmannen (BO), Post- och telestyrelsen, Vägverket, Kammarkollegiet, Tullmyndigheten Haparanda, Riksrevisionsverket (RRV), Riksskatteverket, Statens skolverk, Högskoleverket, Stockholms universitet (Centrum för tvåspråkighetsforskning och finska institutionen), Lärarhögskolan i Stockholm, Uppsala universitet, Göteborgs universitet, Umeå universitet, Luleå tekniska universitet, Sameskolstyrelsen, Sametinget, Statens kulturråd, Konstnärsnämnden, Riksarkivet (RA), Presstödsnämnden, Granskningsnämnden för radio och TV, Lantmäteriverket, Diskrimineringsombudsmannen (DO), Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Jämtlands län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Arjeplogs kommun, Borås kommun, Eskilstuna kommun, Gällivare kommun, Haparanda kommun, Helsingborgs kommun, Jokkmokks kommun, Kiruna kommun, Malmö kommun, Pajala kommun, Stockholms kommun, Västerås kommun, Övertorneå kommun, Norrbottens läns landsting, Svenska Kommunförbundet, Landstingsförbundet, Axevalla folkhögskola, Fristads folkhögskola, Judiska Centralrådet, Judiska församlingen i Göteborg, Judiska församlingen i Stockholm, Landsförbundet Svenska Samer, LO, Nordiska Zigenarrådet, Resandefolkets förening, SACO, Same Ätnam, Samernas folkhögskola, Samfundet Sverige-Finland, Svenska Samernas Riksförbund (SSR), Svenska Tornedalingars Riksförbund (STR-T), Sverige-esternas förbund, Sverige-finska folkhögskolan, Sverigefinska Riksförbundet (SFR), Sveriges Dövas Riksförbund, Sveriges Radio (SR), Sveriges Television (SVT), SWEBLUL, TCO, Tornedalens folkhögskola, Utbildningsradion (UR).

Dessutom har ett antal myndigheter, organisationer och privatpersoner avgett yttranden på eget initiativ.

Förslag till lag om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar

Häri genom föreskrivs följande.

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag tillämpas hos kommunala samt statliga regionala och lokala statliga förvaltningsmyndigheter med ett geografiskt verksamhetsområde som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdet för samiska.

Med *förvaltningsområdet för samiska* (förvaltningsområdet) avses Arjeplogs, Gällivare, Jokkmokks och Kiruna kommuner.

Lagen tillämpas även hos en länsrätt, en tingsrätt, en fastighetsdomstol, en miljödomstol eller en sjörättsdomstol med en domkrets som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdet.

Rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheterna

2 § En enskild har rätt att använda samiska vid sina muntliga och skriftliga kontakter med en förvaltningsmyndighet i ärenden som avser myndighetsutövning i förhållande till honom eller henne, om ärendet har anknytning till förvaltningsområdet.

Om den enskilde använder samiska i ett sådant ärende, är myndigheten skyldig att ge muntligt svar på samiska. Ett skriftligt beslut i ett sådant ärende skall innehålla en upplysning på samiska om att beslutet kan översättas muntligen till samiska av myndigheten på begäran av den enskilde.

Myndigheten skall även i övrigt sträva efter att bemöta samisktalande på samiska.

3 § Förvaltningsmyndigheterna får bestämma särskilda tider och särskild plats för samisktalandes besök och telefonsamtal.

Rätt att använda samiska hos domstolarna

4 § Den som är part i ett mål eller ett ärende hos domstol har rätt att använda samiska under målets eller ärendets handläggning, om målet eller ärendet har anknytning till förvaltningsområdet.

Rätten att använda samiska omfattar också de domstolar dit en dom eller ett beslut i ett mål eller ärende som avses i första stycket överklagas.

5 § Rätten att använda samiska i mål eller ärenden hos domstolar enligt 4 § omfattar rätt att ge in handlingar och skriftlig bevisning på samiska,

rätt att få de handlingar som hör till målet eller ärendet muntligen översätta till samiska och rätt att vid muntlig förhandling inför domstolen tala samiska. Domstolen skall översätta handlingar och skriftlig bevisning till svenska, om det inte är uppenbart onödigt.

Även i övrigt skall domstolen i sina kontakter sträva efter att bemöta samisktalande part på samiska.

6 § En part som vill använda samiska under ett måls eller ett ärendes handläggning i domstol enligt 4 § skall begära detta i samband med att målet eller ärendet inleds eller första gången parten skall yttra sig i målet eller ärendet. Om en begäran att använda samiska framställs senare får den avslås.

En begäran att använda samiska får även avslås om det är uppenbart att den har ett otillbörligt syfte.

7 § Om en part skall få använda samiska i rättegång, skall tolk anlitas i enlighet med bestämmelserna i 5 kap. 6–8 §§ och 33 kap. 9 § rättegångsbalken och 50–52 §§ förvaltningsprocesslagen (1971:291).

Samiska i förskoleverksamhet och äldreomsorg

8 § När en kommun i förvaltningsområdet erbjuder plats i förskoleverksamhet enligt 2 a kap. 1 och 7 §§ skollagen (1985:1100), skall kommunen ge barn vars vårdnadshavare begär det möjlighet till plats i förskoleverksamhet där hela eller delar av verksamheten bedrivs på samiska.

9 § En kommun i förvaltningsområdet skall erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller delar av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar samiska.

Undantag

10 § Om det finns särskilda skäl får regeringen föreskriva att en viss myndighet som lyder under regeringen skall undantas från tillämpningen av 2 §. Motsvarande gäller efter regeringens bemyndigande för landstingsfullmäktige och för kommunfullmäktige i fråga om kommunala myndigheter.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2000. Den tillämpas på mål och ärenden i domstol som anhängiggörs efter lagens ikraftträdande.

Häri genom föreskrivs följande.

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag tillämpas hos kommunala samt statliga regionala och lokala förvaltningsmyndigheter med ett geografiskt verksamhetsområde som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdet för finska och meänkieli.

Med *förvaltningsområdet för finska och meänkieli* (förvaltningsområdet) avses Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala, och Övertorneå kommuner.

Lagen tillämpas även hos en länsrätt, en tingsrätt, en fastighetsdomstol, en miljödomstol eller en sjörättsdomstol med en domkrets som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdet.

Rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheterna

2 § En enskild har rätt att använda finska och meänkieli vid sina muntliga och skriftliga kontakter med en förvaltningsmyndighet i ärenden som avser myndighetsutövning i förhållande till honom eller henne, om ärendet har anknytning till förvaltningsområdet.

Om den enskilde använder finska eller meänkieli i ett sådant ärende, är myndigheten skyldig att ge muntligt svar på finska eller meänkieli. Ett skriftligt beslut i ett sådant ärende skall innehålla en upplysning på finska eller meänkieli om att beslutet kan översättas muntligen till finska eller meänkieli av myndigheten på begäran av den enskilde.

Myndigheten skall även i övrigt sträva efter att bemöta finsktalande och meänkielitalande på finska eller meänkieli.

3 § Förvaltningsmyndigheterna får bestämma särskilda tider och särskild plats för finsktalandes och meänkielitalandes besök och telefonsamtal.

Rätt att använda finska och meänkieli hos domstolarna

4 § Den som är part i ett mål eller ett ärende hos domstol har rätt att använda finska eller meänkieli under målets eller ärendets handläggning, om målet eller ärendet har anknytning till förvaltningsområdet.

Rätten att använda finska och meänkieli omfattar också de domstolar dit en dom eller ett beslut i ett mål eller ärende som avses i första stycket överklagas.

5 § Rätten att använda finska eller meänkieli i mål eller ärende hos domstolar enligt 4 § omfattar rätt att ge in handlingar och skriftlig

bevisning på finska eller meänkieli, rätt att få de handlingar som hör till målet eller ärendet muntligen översatta till finska eller meänkieli och rätt att vid muntlig förhandling inför domstolen tala finska eller meänkieli. Domstolen skall översätta handlingar och skriftlig bevisning till svenska, om det inte är uppenbart onödigt.

Även i övrigt bör domstolen i sina kontakter sträva efter att bemöta finsktalande och meänkielitalande part på finska och meänkieli.

6 § En part som vill använda finska eller meänkieli under ett måls eller ett ärendes handläggning i domstol enligt 4 § skall begära detta i samband med att målet eller ärendet inleds eller första gången parten skall yttra sig i målet eller ärendet. Om en begäran om att använda finska eller meänkieli framställs senare får den avslås.

En begäran att använda finska eller meänkieli får även avslås om det är uppenbart att den har ett otillbörligt syfte.

7 § Om en part skall få använda finska eller meänkieli i rättegång, skall tolk anlitas i enlighet med bestämmelserna i 5 kap. 6–8 §§ och 33 kap. 9 § rättegångsbalken och 50–52 §§ förvaltningsprocesslagen (1971:291).

Finska och meänkieli i förskoleverksamhet och äldreomsorg

8 § När en kommun i förvaltningsområdet erbjuder plats i förskoleverksamhet enligt 2 a kap. 1 och 7 §§ skollagen (1985:1100), skall kommunen ge barn vars vårdnadshavare begär det möjlighet till plats i förskoleverksamhet där hela eller delar av verksamheten bedrivs på finska eller meänkieli.

9 § En kommun i förvaltningsområdet skall erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller delar av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska eller meänkieli.

Undantag

10 § Om det finns särskilda skäl får regeringen föreskriva att en viss myndighet som lyder under regeringen skall undantas från tillämpningen av 2 §. Motsvarande gäller efter regeringens bemyndigande för landstingsfullmäktige och för kommunfullmäktige i fråga om kommunala myndigheter.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2000. Den tillämpas på mål och ärenden i domstol som anhängiggörs efter lagens ikraftträdande.

LAGRÅDET

Utdrag ut protokoll vid sammanträde 1999-06-03

Närvarande: f.d. justitierådet Staffan Vängby, justitierådet Gertrud Lennander, regeringsrådet Kjerstin Nordborg.

Enligt en lagrådsremiss den 12 maj 1999 (Kulturdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar,
2. lag om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kammarrättsassessorn Ann-Jeanette Eriksson.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Det kan beträffande båda lagförslagen råda någon tvekan om vilka det är som får använda sig av samiska, finska eller meänkieli. I fråga om kontakter med förvaltningsmyndigheterna talas om en "enskild" eller den "enskilde". Härmed torde i enlighet med vad som gäller om förvaltningslagen avses inte bara enskilda individer utan också företag, organisationer och andra privaträttsliga subjekt, t.ex. aktieföretag, men i princip inte organ för det allmänna (se Hellners-Malmqvist, Nya förvaltningslagen, 4 uppl. 1995, s. 68). Frånsett den allmänna frågan om vad som är myndighetsutövning uppkommer spörsmål om rätten att använda samiska etc. tillkommer även ställföreträdare eller ombud.

När det gäller handläggning i domstol är det bara "part" som med stöd av lagarna får använda sig av samiska, finska eller meänkieli, exempelvis inte ett samisktalande vittne. I fråga om den senare tillämpas rättegångsbalkens bestämmelser om tolk, vilka leder till i huvudsak samma resultat, med det undantaget att tolk inte används om vittnet kan tala svenska. Det torde stå klart att med part inte kan avses försvarare eller ombud. Däremot kan någon tvekan råda om vad som gäller för en ställföreträdare för part, t.ex. styrelsen för en sameby eller en mor som för talan om underhållsbidrag för sitt barn. Det synes rimligt att även parts ställföreträdare har rätt att använda språket i fråga. Det bör dock framgå av lagtexten (jfr t.ex. 53 § förvaltningsprocesslagen). Detta kan ske om i 4, 5, 6 och 7 §§ efter "part" läggs till "eller ställföreträdare för part" (uttrycket "parten" i senare delen av 6 § första stycket första meningen kan däremot behållas oförändrat).

Lagarna innebär bl.a. att berörda kommuner får åligganden som hittills inte ankommit på dem, något som enligt 8 kap. 5 § regeringsformen skall meddelas i lag. Såvitt gäller undantag från dessa åligganden har i 10 § första meningen i båda lagförslagen föreskrivits att regeringen, när det gäller myndigheter som lyder under regeringen, får undanta vissa av dessa från tillämpningen, om det finns särskilda skäl. Detta får anses innebära att regeringen till en del bibehålls vid sin restkompetens i administrativa frågor. Därutöver föreskrivs i sista meningen i paragrafen att motsvarande gäller efter regeringens bemyndigande för landstingsfullmäktige och för kommunfullmäktige i fråga om kommunala myndigheter. Denna sistnämnda reglering synes vara ovanlig när det gäller delegationsföreskrifter. Den torde emellertid få godtas eftersom den i sak innebär en begränsning av kommunernas åligganden enligt lagen.

Förslaget till lag om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar

Lagtexten lämnar öppet om den som talar finska eller meänkieli skall bemötas av myndigheterna - inbegripet domstolar och kommuner - på samma språk eller om det för myndigheten är tillåtet att på finska svara den som talar meänkieli och vice versa. Redan den omständigheten att regeringsförslaget behandlar de två språken som skilda språk talar för den förra lösningen, liksom även vissa motivuttalanden. Frågan kan klaras ut om i lagtexten på de ställen där det talas om *myndighetens* användning av språket skrivs "finska respektive meänkieli" (2, 5, 8 och 9 §§, motsvarande ändring i 3 §).

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 10 juni 1999

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden
Freivalds, Ulvskog, Lindh, Sahlin, von Sydow, Klingvall, Messing,
Engqvist, Rosengren, Larsson, Wärnersson, Lejon, Lövdén, Ringholm

Föredragande: statsrådet Messing

Regeringen beslutar proposition 1998/99:143 Nationella minoriteter i
Sverige.

Rättsdatablad

Författningsrubrik	Bestämmelser som inför, ändrar, upphäver eller upprepar ett normgivningsbemyndigande	Celexnummer för bakomliggande EG-regler
Lag om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar	10 §	
Lag om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar	10 §	
